

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen virka- koiratoiminnan kehittäminen

Jorma Tuomiranta

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen virkakoiraominnan kehittäminen

Jorma Tuomiranta
Rikosseuraamusala Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2020

Jorma Tuomiranta

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen virkakoiratoiminnan kehittäminen

Vuosi 2020 Sivumäärä 80

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, millainen organisaatio- ja toimintamalli tiivistäisi ensisijaisesti Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen virkakoiratoimintaa. Toiseksi pyrittiin selvittämään, millaisia toimenpiteitä haluttuun päämäärään pääseminen vaatisi. Opinnäytetyö toteutettiin Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen toimeksiannosta, osana Rikosseuraamuslaitoksen virkakoiratoiminnan uudelleen organisointia.

Rikosseuraamuslaitoksen virkakoiratoiminnalla tarkoitetaan vankiloissa toimivia, pääasiassa huumausaineiden etsintään koulutettuja koiria ohjaajineen. Vankiloiden koiratoiminnan tarkoituksena on vähentää vankeuden täytäntöönpanoon liittyviä turvallisuusriskejä yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Opinnäytetyön tietoperustassa avataan virkakoiratoimintaan liittyviä haasteita, sekä miten huumausaineiden yleistyminen näkyy vankiloissa. Lisäksi tutustutaan Britannian ja Pohjoismaiden kokemuksiin vankilaturvallisuuden ja koiratoimintonsa organisoinnin saralla. Lopuksi tarkastellaan aiheesta aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia.

Työ toteutettiin koiranohjaajille suunnattujen teemahaastatteluiden avulla, jotka käsittelivät koiratoiminnan nykyisyyttä, johtamista, alueellista toimintaa, sekä jatkokoulutusta. Kertynyt aineisto analysoitiin Induktiivisen sisällönanalyysin keinoin, jolloin tutkimuskysymykset saivat vastauksensa. Tulosten perusteella vankiloissa suhtaudutaan huumekoirien käyttöön vaihtelevasti. Koiranohjaajat kokivat valtakunnallisen toiminnan ohjauksen kaukaisena ja kaipaisivat enemmän tukea koiran koulutukseen liittyvissä asioissa. Koiratoiminnan valtakunnallisen toiminnanohjauksen muuttamisen rikosseuraamusaluekohtaiseksi, ryhmänjohtajan koordinoimaksi toiminnaksi uskottiin parantavan tilannetta kaikilla alueilla. Kuitenkin Etelä-Suomessa nähtiin olevan muita realistisimmat mahdollisuudet toiminnan kehittämiseksi. Keskeisimpänä kehittämisehdotuksena oli vankilakoirien työskentelymahdollisuuksien turvaaminen.

Asiasanat: Rikosseuraamuslaitos, päihdetyö, virkakoira, turvallisuus

Jorma Tuomiranta

Development of Working Dog Programs in the Criminal Sanctions Region of Southern Finland

Year 2020

Pages

80

The purpose of this study was to investigate what kind of an organizational and operational model would enhance the use of working dogs primarily in the Criminal Sanctions Region of Southern Finland. Secondly, the aim was to find out what kind of measures it would take to achieve this goal. The study was commissioned from the Criminal Sanctions Region of Southern Finland as a part of the Criminal Sanctions Agency's Working Dog Program's reorganization

Working dogs in the Criminal Sanctions Agency are dogs working in prisons with their handlers and trained to detect primarily narcotic drugs. The purpose the prison-based dogs is to diminish the safety risks associated with the enforcement of prison sentences to the society, the prison staff and the prisoners. The literature review of the study examined the challenges faced by working dog programs and how the generalization of illicit drugs affects prisons. The experiences of prison safety and how working dog programs are organized in the United Kingdom and other Nordic countries was also covered. Finally, previous studies on this subject were discussed.

The data was collected by conducting thematic interviews with dog handlers that discussed the present situation of the working dog program, management, regional activity and further education. The collected data was analysed by using an inductive content analysis which provided answers to all the research questions of the study. The results showed that attitudes towards the use of detection dogs vary depending on the prison. The dog handlers felt that the national resource planning program is very distant, and they would like to get more support in issues related to dog training. Changing the resource planning program for the prison-based dogs from national into specific program for each criminal sanctions region, coordinated by a group leader, was thought to improve the situation in all areas. However, they felt that the possibilities to further develop the program was more realistic in Southern Finland than in other parts of the country. The main development proposal was to secure prison dogs working opportunities.

Keywords: Criminal Sanction Agency, substance abuse, service dog, safety

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Toimintaympäristön esittely	8
2.1	Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio	8
2.2	Rikosseuraamuslaitoksen perustehtävä ja vankien sijoittuminen	9
2.3	Etelä- Suomen rikosseuraamusalue	10
3	Yhteiskunta ja historia muokkaavat koiratoimintaa.....	11
3.1	Kansainvälisiä suosituksia vankilaoloista.....	12
3.2	Koiratoimintaan vaikuttava lainsäädäntö.....	12
3.3	Vankilakoiratoiminnan historia	14
4	Opinnäytetyön tietoperusta	15
4.1	Koiranohjaaja osana vankilaturvallisuutta	15
4.2	Koiratoiminnan haasteet.....	16
4.3	Huumausainerikollisuus päihdetyön haasteena	17
4.4	Koiranohjaajien yhteistoimintakyky ja johdettavuus.....	20
4.5	Käytännön kokemuksia ryhmätoiminnasta.....	22
4.6	Britannian vankilakoiratoiminta	23
4.7	Pohjoismaiden vankilaturvallisuus	24
4.8	Pohjoismaiden vankilakoirien toimintamallit	26
4.9	Aikaisemmat tutkielmat	29
5	Tutkimusasetelma	30
5.1	Opinnäytetyön lähtökohdat ja tutkimusmenetelmän valinta	30
5.2	Opinnäytetyön toteutus.....	33
5.3	Aineiston keruu ja analyysi.....	35
5.4	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	36
6	Tulokset	38
6.1	Haastateltavien taustat	39
6.2	Koiratoiminnan asema vankiloissa	41
6.3	Koiratoiminnan johtaminen	44
6.4	Näkemykset alueellisesta koiratoiminnasta	46
6.5	Vankilakoirien jatkokoulutus.....	48
6.6	Yhteenveto Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen haastatteluista	50
7	Johtopäätökset	51
7.1	Vankilakoirien toimintamahdollisuudet	51
7.2	Koiratoiminnan kehittäminen.....	53
7.3	Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella aktiivista vankilakoiratoimintaa	56
8	Pohdinta.....	56

8.1	Oman ammatillisen toiminnan reflektointi	57
8.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	58
8.3	Opinnäytetyön hyödyllisyys ja kehittämissuhteet	59

1 Johdanto

Rikosseuraamuslaitoksen virkakoiratoimintaa tulee säännöllisesti kehittää ja koordinoida niin yhteiskunnassa, kuin ihmisten päihteidenkäytössä tapahtuvia muutoksia seuraten. Huumausainerikollisuuden laajeneminen ja keskittyminen pääkaupunkiseudulle haastaa alueen vankiloiden turvallisuustoimet, minkä vuoksi myös vankiloiden koiratoimintaan kohdistuu kehittämistarpeita. Opinnäytetyön toteuttamisesta sovittiin Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen turvallisuuspäällikön kanssa, joka on aktiivisesti tukenut alueella tapahtuvaa koiratoimintaa ja sen kehittämistä. Työni tarkoituksena oli ensisijaisesti selvittää, millainen organisaatio ja toimintamalli tiivistäisivät Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella sijaitsevien vankiloiden koiratoimintaa, samalla lisäten koirien alueellista vaikuttavuutta. Lisäksi pyrin selvittämään olisiko kyseinen toimintamalli monistettavissa myös muille rikosseuraamusalueille. Opinnäytetyön aiheen valintaan vaikutti osaltaan 18 vuotta kestänyt koiranohjaajana urani, sekä yleinen kiinnostukseni päihteiden käytöstä aiheutuvien haittojen vähentämistä kohtaan.

Rikosseuraamuslaitoksen virkakoiratoiminnalla tarkoitetaan vankiloissa toimivia, pääasiassa huumausaineiden etsintään koulutettuja koiria ohjaajineen. Vankilakoiratoiminnan tarkoituksena on vähentää vankeuden täytäntöönpanoon liittyviä turvallisuusriskejä yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille, jotka pääkaupunkiseudun väestötiheys ja huumausainemarkkinoiden laajuus aiheuttavat Etelä-Suomen rikosseuraamusalueelle.

Samaan aikaan opinnäytetyöni valmistumisen kanssa Rikosseuraamuslaitoksen koiratoimintaa ohjaavaan ohjeistukseen on suunniteltu tehtävän merkittäviä uudistuksia, joista yhtenä muutoksena valtakunnallisen koordinoinnin ohelle asetettaisiin rikosseuraamusaluekohtaiset ryhmänjohtajat, joiden tehtävänä olisi alueen koiratoiminnan kehittäminen ja koordinointi. Päädyin tarkastelemaan aihetta laadullisella, eli kvalitatiivisella tutkielmalla, jonka toteutus tapahtui koiranohjaajille suunnatun teemahaastattelun keinoin. Tällä tavalla sain selvitettyä heidän näkemyksiään koiratoiminnan nykyisestä tilanteesta, sekä sitä, millaisena he kokevat koiratoiminnan alueellistamisen

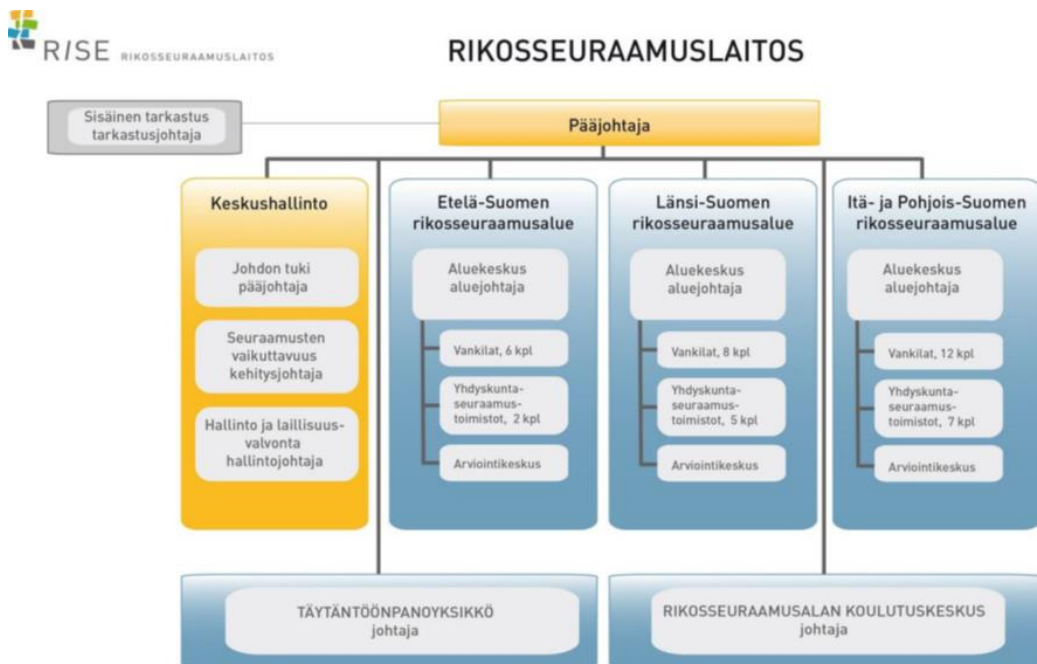
Opinnäytetyön tukena käytin Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella 18.3.2019 - 27.5.2019 välisenä aikana toteutettua toimintaprojektia, jossa kymmenen viikon ajan kerättiin käytännön kokemuksia alueellisesti koordinoidusta koiratoiminnasta. Laajentaakseni näkökulmaa selvitin myös, kuinka Suomen kanssa samankaltaisen arvopohjan omaavat Pohjoismaat (Islanti Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska), sekä koiratoiminnan edelläkävijänä tunnettu Britannia (Englanti ja Wales) ovat järjestäneet vankilakoiratoimintansa ja tulisiko niitä huomioida kehittäessä myös Suomen vankilakoiratoimintaa.

2 Toimintaympäristön esittely

Tässä luvussa esitellään Rikosseuraamuslaitoksen palveluksessa työskentelevien vankilakoirien toimintaympäristöä, joka muodostuu itse organisaatiosta, sen toimintaa määrittelevistä arvoista ja strategiasta sekä siitä, miten vankilaverkosto vankeineen valtakunnallisesti jakautuu. Ennen opinnäytetyön aloittamista sovimme kirjallisesti Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen turvallisuuspäällikön kanssa hänen toimivan opinnäytetyöprosessiin kuuluvana työelämän edustajana, sekä työn tilaajana. Tästäkin perspektiivistä tarkastellessa oli hyvin perusteltua työn ensisijaisen kehittämiskohteen sijaitsevan Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella, jonka erityspiirteitä avataan myös tässäkin luvussa. Rikosseuraamuslaitoksen toiminta on ollut murroksessa useiden vuosien ajan. Muutoksen kohteita on ollut lukuisia, joista merkittävimpiä voi mainita kaikkea toimintaa ja toimintatapoja määrittelevissä arvoissa tapahtuneet muutokset. Vankilan perustehtävän, tuomioiden täytäntöönpanon rinnalle yhä merkittävämpään asemaan on noussut vankien kuntouttamiseen liittyvät toiminnot. Onnistuakseen tässä tehtävässä tulisi vankiloiden kyetä mahdollisimman tehokkaasti estämään huumeaineiden kulkeutuminen vankilan tiloihin ja vankien haltuun, sillä huumeaineet tekevät vankien kuntoutumiseen tähtäävän työn merkityksettömäksi. Vankilassa aktiivisesti toimiva ja näkyvä huume-koira on yksi tehokkaimmista välineistä torjumaan huumeaineista koituvia haittoja.

2.1 Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio

Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiossa Suomi jakautuu kolmeen rikosseuraamusalueeseen, jotka ovat Etelä-Suomen rikosseuraamusalue (ESRA), Länsi-Suomen rikosseuraamusalue (LSRA) ja Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue (IPRA). Kaikki rikosseuraamusalueet koostuvat aluekeskuksesta (ALKE), arviointikeskuksesta (ARKE), yhdyskuntaseuraamustoimistoista, vankiloista ja muista rangaistusten toimeenpanosta vastaavista yksiköistä. Helsingissä sijaitseva Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö (KEHA) koostuu kolmesta yksiköstä ja sisäisestä tarkastuksesta. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus (RSKK) vastaa rikosseuraamusalan koulutuksesta sekä ammattitaitoa ylläpitävästä ja täydentävästä koulutuksesta. Rikosseuraamuslaitoksen virkakoiratoiminnan ohjaus ja koordinointi tapahtuu keskushallinnosta käsin, koirien ollessa sijoitettuna pääsääntöisesti eri rikosseuraamusalueiden suljettuihin vankiloihin (Rikosseuraamuslaitos 2019a.)

Kuvio 1: Rikosseuraamuslaitoksen organisaatorakenne (Rikosseuraamuslaitos 2019a)

2.2 Rikosseuraamuslaitoksen perustehtävä ja vankien sijoittuminen

Rikosseuraamuslaitoksen perustehtävä on tuomioistuimien määräämien tuomioiden täytäntöönpano sekä tutkintovankeuden toimeenpano. Toiminnan kulmakivinä toimivat arvot, kuten ihmisarvon kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus, usko yksilön kykyyn muuttua ja kasvaa, sekä turvallisuus, ohjaavat vankilaviranomaisten toimintaa ja suhtautumista tuomittuja ja tutkintovankeudessa olevia kohtaan. Perustehtävän ja arvojen pohjalta muodostuva visio on valmentaa tuomittuja yksilölliseen riskiarvioon perustuen kohden avoimempaa täytäntöönpanoa ja rikoksetonta elämää. Jo rangaistusaikana tulisi ajatella vapautumisen jälkeistä, rikoksetonta aikaa. Verkostotyö siviilitoimijoiden ja vankilan välillä on tässä merkittävässä asemassa (Rikosseuraamuslaitos 2020).

Tuomioistuinten määräämät seuraamukset jaetaan vankeusrangaistuksiin ja vapaudessa suoritettaviin yhdyskuntaseuraamuksiin. Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta vastaavat yhdyskuntaseuraamustoimistot (YKS), kun taas ehdottomien vankeusrangaistusten ja sakon muuntorangaistusten täytäntöönpanosta vastaavat vankilat. Suomen 26 vankilaa jakautuvat suljettuihin 58 % (n=15) ja avovankiloihin 42 % (n=11). (Rikosseuraamuslaitos 2017.)

1.5.2019 Suomen vankiloihin oli sijoitettuna yhteensä 2945 vankia, jotka jakautuivat seuraavasti eri rikosseuraamusalueille: Itä- ja Pohjois-Suomen alueella sijaitsevassa 12 vankilassa oli 924 vankia, Länsi- Suomen kahdeksassa vankilassa 928 vankia ja Etelä- Suomen kuudessa vankilassa yhteensä 1093 vankia. Rikosseuraamuslaitoksen palveluksessa toimivat virkakoirat ovat jakautuneet maantieteellisesti tarkastellen tasaisesti kaikille rikosseuraamusalueille, joissa

niitä käytetään pelkäästään vankeusrangaistusten yhteydessä tapahtuvaan tarkastus ja turvallisuustoimintaan. Yhdyskuntaseuraamuksiin tuomittujen tarkastamiseen tai valvontaan koiria ei käytetä. Tarvittaessa koirat ja koiranohjaajat voivat toimia muille viranomaisille annettavissa virka-aputehtävissä (Rikosseuraamuslaitos 2019b.)

Kuvio 2: Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan kulmakivet (Rikosseuraamuslaitos 2020a)

2.3 Etelä- Suomen rikosseuraamusalue

Opinnäytetyön aiheen johdosta käsittelem työssäni erikseen Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella tapahtuvaa koiratoimintaa. Alueen vankilat sijaitsevat Suomenlinnassa, Helsingissä, Vantaalla, Keravalla, Jokelassa ja Riihimäellä. Tilastokeskuksen väestöennusteen perusteella ihmisten pakkautuminen pääkaupunkiseudulle vahvistuu entisestään (Halonen 2019). Etelä-Suomen erityisongelmana ovat myös järjestäytyneet ja laajamittainen huumarikollisuus, huumarikollisuuden kansainvälistyminen sekä muuta maata yleisempi huumeiden käyttö (Salo 2003).

Huumauserikollisuuden aikaisemman kasvunopeuden ja huumeiden käytön yleistymisen seurauksena Etelä- Suomen rikosseuraamusalueen vankiloihin kohdistuu tulevaisuudessa yhä suurempi paine toimittaa laittomia päihteitä, mikä vaatii myös Rikosseuraamuslaitokselta entistä voimakkaampaa panostusta alueen vankiloiden keinovalikoimiin huumauserikollisuuden torjumiseksi. Alueen vankiloissa toimii nykyisellään kahdeksan vankilakoiraa, mikä on

toimintaympäristö huomioiden vähäinen määrä. Alueellisella yhteistoiminnalla käytössä olevien resurssien käyttöä on mahdollista tehostaa, mutta se vaatii koiratoiminnan mahdollistamista henkilöstövajauksesta huolimatta. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2018, 28.)

Kaikkiin alueen vankiloihin liittyy omia erityispiirteitään, jotka osaltaan haastavat päihdevalvonnan. Suomenlinnan vankilan sijainti on valvonnallisesti haasteellinen, sillä saarella vieraillee vuoden aikana noin miljoona turistia (Suomenlinna 2020). Toinen alueen avovankiloista sijaitsee Keravalla, ollen uudisrakennusten avaamisen jälkeen Suomen suurin avovankila, jonne sijoitetaan huonokuntoisia ja päihdeongelmaisia, sekä nuoria vankeja, joiden kuntouttamiseen vankila keskittyy. (Simo 2019.) Helsingin ja Riihimäen vankilat ovat suljettuja vankiloita. Riihimäki on profiloitunut julkisen kuvan perusteella Suomen vaarallisimpien rikollisten, sekä järjestäytyneeseen rikollisuuteen kiinnittyneiden vankien sijoitusvankilaksi (Holopainen 2018). Vantaan ja Jokelan vankilat ovat tutkintavankiloita. Etelä-Suomen alue on niin vanki-, kuin vankilamäärältään tiivein rikosseuraamusalue. Toisistaan kauimmaisten vankiloiden välimatka on 75 km, jolloin vankiloiden välillä liikkumiseen ei kulu kohtuuttomasti aikaa. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

3 Yhteiskunta ja historia muokkaavat koiratoimintaa

Kansallisten lakien ja määräysten ohelle on luotu erilaisia kansainvälisiä suosituksia ja ohjeita, joita kaikkien valtioiden oletetaan noudattavan. Niiden tarkoituksena on tukea valtioita toimimaan tuomittujen suhteen inhimillisesti ja ihmisarvoa kunnioittavasti. Vankilaolosuhteiden tulisi myös mahdollisimman tarkoin vastata muun yhteiskunnan olosuhteita, ja ajatellen vapautumisen jälkeistä aikaa, vankien olisi tärkeää tuntea olevansa edelleen osa yhteiskuntaa. (YK 2017a, 58.) Oikeusministeriön hallinnonalalla toimiva Rikosseuraamuslaitos on sitoutunut kaikessa toiminnassaan näihin yleisesti tärkeinä pidettyihin arvoihin. Kansainväliset suositukset, sekä oma lainsäädäntömme osaltaan määrittelee miten, missä ja millaisia koiria vankiloissa käytetään. Yleiset lait, kuten Eläinsuojelulaki ja Rikoslaki ohjaavat koirien käyttöä ja koulutusta yhä positiivisempaan suuntaan. Käsitys ruumiillisesta rankaisemisesta on muuttunut suomalaisessa yhteiskunnassa muutoinkin. Samanlainen muutos on tapahtunut myös koirien koulutuksessa ja koulutusmetodeissa, pakotteet ja rankaisut ovat vaihtuneet positiiviseen vahvistamiseen (Pulli 2017). Historiassa ihmisarvon kunnioittaminen näyttäytyi toisella tavalla kuin nykyisellään. Tässä luvussa tarkastellaan, miten kansainväliset suositukset, sekä kansalliset lait ja määräykset tulee huomioida Rikosseuraamuslaitoksen koiratoiminnassa. Lisäksi tutustutaan Rikosseuraamuslaitoksen koiratoiminnan historiaan, jossa yhteiskunnan ohella myös koirien käyttötarkoitus on muuttunut.

3.1 Kansainvälisiä suosituksia vankilaoiloista

Yhtenä vankeinhoidon kannalta merkittävimmistä YK:n yleissopimuksista voidaan pitää New Yorkissa 10 päivänä joulukuuta 1984 julistettua kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaista sopimusta, jonka ratifioinnin Suomikin on hyväksynyt 1989. Sopimuksen 17 artiklan 1 pykälässä mainitaan perustettavasta kidutuksen vastaisesta komiteasta, joka koostuu kymmenestä asiantuntijasta, joilla on korkea moraalinen ja jotka tunnustetaan päteviksi ihmisoikeuksien alalla. Sopimuksen mukaan jokainen sopimusvaltio ryhtyy tehokkaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, oikeudellisiin tai muihin toimiin ehkäistäkseen kidutuksen kaikilla lainkäyttövaltaansa kuuluvilla alueilla. (Valtiosopimus 60/1989.)

YK:n huumeiden ja rikollisuuden vastaisen toimiston (United Nations Office on Drugs and Crime, (UNODC) 2010) julkaisemassa, vankiloiden johtajille tarkoitetussa käsikirjassa mainitaan useita kansainvälisiä suosituksia vankeuden täytäntöönpanolle. Käsikirjan luvussa 12 ”Safety and security, control and discipline within prisons” käsitellään sitä miten vankiloiden turvallisuus varmistetaan valvonnan ja oikeudenmukaisten kurinpidollisten toimenpiteiden avulla. Samassa luvussa mainitaan, miten selli ja henkilötarkastukset tulisi suorittaa ihmisarvoa kunnioittaen, fyysistä kipua aiheuttamatta. (UNODC 2010.)

Suomi hyväksyi Yhdistyneiden kansakuntien Nelson Mandela -sääntöiksi kutsutut vankeinhoidon vähimmäissääntöt joulukuussa 2015. Vaikka nämä 122 sääntöä ovat suosituksia, niillä pyritään varmistamaan kaikille vangeille ihmisarvoinen kohtelu yhteisesti sovittujen periaatteiden ja käytäntöjen mukaan. Kansainvälisesti sovitut standardit ovat tärkeä perusta vankeinhoidon sisällön kehittämiseksi, myös Suomessa. (YK 2017b.) Yhdistyneiden kansakuntien suositusten lisäksi Euroopan maiden vankeinhoitoa ohjaa ja valvoo Euroopan neuvosto, jonka Ministerikomitea on julkaissut ohjeistuksen Euroopan vankiloiden perusperiaatteista. Sen perusteella kaikkien vangittujen ihmisoikeuksia tulee kunnioittaa, eikä tuomitulle tule vapautensa menettämisen lisäksi antaa muita rangaistuksia. Resurssipulaa ei tule käyttää perusteena huonoista vankilaoilosuhteista, vaan vankilaoilosuhteiden tulee vastata mahdollisimman tarkoin yhteiskunnassa vallitsevia siviiliolosuhteita. Vankilan tehtävänä on helpottaa tuomitun integroitumista takaisin yhteiskuntaan ja toimia yhteistyössä siviilipuolen sosiaalitoimen kanssa vähentäen uusintarikollisuutta. Vankilahenkilökunnan rekrytoinnin, koulutuksen ja työolosuhteiden tulisi olla sellaiset, jotka mahdollistavat laadukkaan vankeinhoidon. Vankiloilla on oltava riippumaton valvonta ja niihin on suoritettava säännöllisin väliajoin tarkastuksia. (Council of Europe 2006.)

3.2 Koiratoimintaan vaikuttava lainsäädäntö

Julkisen vallankäytön tulee perustua lakiin. Rikosseuraamuslaitoksen toimivallan määrittelee Eduskunnan säätämä ja 23.9.2005 voimaan astunut Vankeuslaki 2005/767. Vankeuslain keskei-

siä tavoitteita ovat rikoksettoman elämäntavan tukeminen, sekä rikollisen toiminnan estäminen vankeusaikana. (Tapani & Tolvanen 2011, 360-361.) Vankeuslaki mahdollistaa, mutta ei velvoita vankilaviranomaisia käyttämään koiraa vankilassa, tai sen alueella tapahtuvissa tarkastuksissa. Se asettaa kuitenkin koiratoiminnalle tavoitteen joka on siis vankilaturvallisuuden takaaminen ja rikollisen toiminnan estäminen. (Vankeuslaki 2005/767.)

Vankila- alueen ja tilojen valvonnasta sekä vangin ja ulkopuolisen henkilön tarkastamisesta on säädetty vankeuslain 16 ja 17 luvuissa sekä tutkintavankeuslain 11 luvussa. Vankilaturvallisuuden takaamiseksi ja rikollisen toiminnan estämiseksi vankeja, vankilan tiloja, sekä vankiloiden välitöntä ympäristöä on valvottava riittävin keinoin sortumatta kuitenkaan ylivarusteluun. Kyetäkseen täyttämään lain vaatiman velvoitteen vankilalla on oltava toiminnan edellyttämät hälytys- ja muut tekniset turvajärjestelmät sekä oikeus suorittaa turvaamistoimenpiteitä käytössään olevin välinein. Vankilan valvomissa tilanteissa voidaan vanki tarkastaa sen varmistamiseksi, ettei hänen hallussaan ole laittomia, tahi muita turvallisuuden vaarantavia esineitä tai aineita. Vankila-alueet kuuluvat liikkumis- ja oleskelurajoitusten alaisiin alueisiin, minkä vuoksi vankilaviranomaiset voivat estää alueelle pääsyn, tai tarvittaessa kiinni ottaa alueelle luvatta tunkeutuneen. Vankilassa tai sen alueella liikkuvia voidaan myös tarkastaa teknistä apuvälinettä tai koiraa käyttämällä. (Vankeuslaki 2005/767; Tutkintavankeuslaki 2005/768.)

Vankeuslain 1 luvun 2 §:n mukaan vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana. Onnistuakseen täyttämään vankeuslain asettaman velvoitteen vankilaviranomaisten tulisi yhä suoraviivaisemmin pyrkiä estämään järjestäytyneen rikollisuuden toimintamahdollisuudet vankiloissa. Toisaalta rikosten ennalta estämisen katsotaan olevan poliisin ennalta estävää toimintaa, jota poliisi pyrkii toteuttamaan kokonaisvaltaisesti kaikessa toiminnassaan. Vankeuslain 1 luvun 3 §:n mukaan vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Vankeuden täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten on huolehdittava siitä, ettei vankeuden aikana kukaan oikeudettomasti puutu vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. (Hallituksen esitys 6/2020.) Vankiloiden huumekoirien näkyvällä toiminnalla pyritään osaltaan kiinnijäämisriskiä kasvattamaan ennakolta siihen, ettei vankiloihin salakuljetettaisi huumeaineita. Ahtaasti luettuna tämän voisi tulkita olevan poliisin toimivaltaan kuuluvaa toimintaa. Toisaalta vankilaviranomaisen tulee itsenäisesti ja laillisin keinoin kyetä luomaan laitosolosuhteet sellaisiksi, että ne olisivat turvalliset kaikille osapuolille.

Eläinten pitoa, kohtelua, kuljettamista ja irti pitämistä säätelevät erilaiset lait, joista useasta löytyy erillismaininta virkakoirista. Eläimen kannalta tärkeimpänä ja vaikuttavimpana lakina on Eläinsuojelulaki, jonka tarkoituksena on suojella eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla

kärsimyksestä, kivulta ja tuskalta. Lain tarkoituksena on myös edistää eläinten hyvinvointia ja hyvää kohtelua. (Eläinsuojelulaki 1996/247.) Näkyvimpänä ja eniten keskustelua herättävänä lakina on Järjestyslaki, joka määrittelee koiran kytkettynä pitämistä taajamassa ja erilaisilla yleiseen liikuntaan varatuilla alueilla. Koiraa ei myöskään tulisi lain perusteella päästää lainkaan yleiselle uimarannalle, lasten leikkipaikoille eikä toriaikana torille. Tämä ei koske viran-toimituksessa käytettävää valtion omistamaa koiraa. (Järjestyslaki 2003/612.) Myös Metsästyslaki määrittelee koiran kiinnipitämistä. Muista laista poiketen tässä laissa luetellaan luettelomaisesti ne tahot, joita kiinnipitovelvollisuus ei koske: poliisin, tullilaitoksen, puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen tehtävässä olevat koirat. Tämän lain luettelosta puuttuu Rikosseuraamuslaitos, joka onkin esitetty lisättävän kyseiseen luetteloon. (Metsästyslaki 1993/615.) Viimeisenä lakina on Rikoslaki, jossa määritellään vastuukysymyksiä. Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta johtuen jättää vartioimatta ihmisille vaaralliseksi tiedetyn eläimen, voidaan tuomita vartioimatta jättämisestä sakkoon, tai ankarimmillaan eläin voidaan määrätä lopetettavaksi. (Rikoslaki 2002/400.)

3.3 Vankilakoiratoiminnan historia

Lähes kaikkien suomalaisten virka- ja hyötykoiratahojen historiat linkittyvät läheisesti toisiinsa, mutta erityisesti poliisin, suojeluskuntien ja vankilakoirien alkutaipaleet ovat vertaansa vailla. Kaikki kiteytyy tohtori Johan Brüningiin, joka vuonna 1917 toi Saksassa oppimiaan koiran käsittelytaitoja Suomeen tarkoituksenaan kehittää järkipäisempää koirien kasvatusta niin saniteetti, lähetti-, partio-, vahti-, poliisi- ja kriminaalikoiria käyttäville virkatahoille. Rikosseuraamuslaitoksen ja Poliisikoiralaitoksen yhteistyö alkoi vuonna 1920, jolloin ensimmäiset kriminaalikoirat siirtyivät valtion poliisikoirasiittolasta vankeinhoiton käyttöön. Tuolloin koirien käyttötarkoitus liittyi vielä vartiointi- ja jäljestystehtäviin. Brüningin tiedetään sanoneen kaikkien pakoyrityksien olevan turhia tai ainakin pakomatkan loppuvan lyhyeen, mikäli kaikilla avovankiloilla olisi käytössään kunnon jälkikoira. Puhumattakaan moraalista vaikutuksesta, minkä pelkkä koiran olemassaolo herättää. (Brüning 1948a, 3.)

1920-luvun puolivälissä Helsingin keskusvankilan yhteyteen avattiin Oikeusministeriön vankeinhoitoasian osaston rakennuttamana vankilain ja suojeluskunnan yhteinen koiratarha. Avajaistilaisuudessa pitämässään puheessa Vankeinhoitoviraston (nykyinen Rikosseuraamuslaitos) ylijohtaja Armas Arvelo mainitsi, miten viimeaikoina oli menestyksellisesti otettu koiria avuksi vankien vartioinnissa, kuten Tuusulan vankisiirtolassa, missä jo vuosien ajan yövartiointi on uskottu täysin koirien tehtäväksi. Vankilan koiratarha oli silloisen mittapuun perusteella suuri. Rakennuksessa oli kopit yhteensä 60 koiralle, joista kahdeksan oli varattu tiineenä oleville nartuille. Näiden lisäksi oli keittiö, varasto, kanslia ja eläinlääkintähuoneet. Vaikka koiratarha toimikin suoraan vankilan johtajan tai johtokunnan alaisuudessa, sen ammatillinen hallinto oli yhteistä suojeluskunnan kanssa. Vartija- ja vainukoirain hoidosta, ruokinnasta ja koulutuksesta vastasi koiratarhan hoitaja, sekä hänen apulaisensa, jotka molemmat olivat

vankilan vartijoita. (Suomela 1925, 70- 72.) Johan Brüning kirjoittaa 1948: ”Kuitenkin on viimeaikoina suunta olemassa, että vartiokoirat poistetaan vankiloista” (Brüning 1948b, 3). 1950-luvun kuluessa kriminaalikoira-toiminta koki alasajon ja koirat poistuiivat vankiloiden vartiointitehtävistä.

Suomen huume-tilanne muuttui huomattavasti 1990-luvulla, mikä näkyi niin kadulla kuin vankiloissakin sairastuvuuden kasvuna, tartuntatautilanteen vaikeutumisenä ja voimakkaana rauhottomuuden kasvuna. (A-klinikkasäätiö 2011.) Heikentyneen tilanteen johdosta vankeinhoitolaitoksessa (nykyinen Rikosseuraamuslaitos) päätettiin vuonna 1997 palata koirien käyttöön, jonka johdosta Vaalan kunnassa sijaitsevaan Pelson vankilaan saatiin huumekoira, labradorinoutaja ”Aatu”. Pian tämän jälkeen myös kahteen muuhun vankilaan sijoitettiin huumekoira. Näiden ensimmäisten koirien koulutus toteutettiin Tullin koirakoululla Veikkolassa, mutta koiramäärän kasvaessa koulutus siirtyi Hämeenlinnassa sijaitsevalle poliisikoiralaitokselle, (nykyinen Poliisiammattikorkeakouluun kuuluva poliisikoiralaitos) jossa se tapahtuu edelleen.

4 Opinnäytetyön tietoperusta

Tämän luvun alussa käsitellään koiranohjaajan roolia vankilaturvallisuuteen, vankilakoira-toimintaan kohdistuvia haasteita sekä miten huumausaineet vaikuttavat vankiloissa tehtävään päihdekuntoutukseen. Neljännessä alaluvussa tarkastellaan koiranohjaajien yhteistoimintakyvyn ja johdettavuuden merkitystä koiratoimintaan, sekä millaisia käytännön kokemuksia ryhmätoiminnasta saatiin Etelä- Suomen rikosseuraamusalueen koiratoimintaprojektin yhteydessä. Kuudennessa alaluvussa tutustutaan Britannian vankilakoira-toimintaan ja seitsemännessä Pohjoismaiden vankilaturvallisuuteen, sekä käyttämiinsä koiratoiminnan toimintamalleihin. Lopuksi yhdeksännessä tutustutaan vielä aikaisempiin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin.

4.1 Koiranohjaaja osana vankilaturvallisuutta

Nykyään koiratoiminta on olennainen ja vakiintunut osa vankilaturvallisuutta. Koiranohjaajan virkavaatetukseen on liitetty koiranohjaajan tunnus, jonka tarkoituksena on viestiä myös ulkopuoliselle henkilölle virantoimituksessa olevasta koirasta. Logo on ohjaajan rinnassa, koska paikkana se on näkyvä, eikä koiralla tällöin tarvitse käyttää erillisiä tunnisteliivejä, jotka voisivat rajoittaa sen toimintaa. Merkissä näkyvä lyhenne K9 on johdettu englannin kielen sanan ”canine” (suom. koira-eläin) ääntämysasusta ”kei-nain”. Se on useassa maassa käytetty virkakoiratunnus. (Suomen Ammattikoira-kouluttajat ry 2020.)

Siinä missä ihmisellä voi olla 12 miljoonaa hajureseptoria, koiralla niitä on 200 miljoonaa, mikä tekee sen hajuaistista yliveraisen. (Fält, Gustavsson, Frank & Åberg 2015, 26.) Kaikesta huolimatta koira ei kuitenkaan yksin kykene toimimaan huumeita etsivänä yksikkönä, vaan tarvitsee rinnalleen ohjaajan, joka määrittelee tutkittavan alueen ja etsintätavan samalla

seuraten koiran mahdollisia reaktioita. Yhdessä toimivaa koiraa ja koiranohjaajaa kutsutaan koirakoksi. Koirakon pääasiallisena tehtävänä on torjua vankiloissa tapahtuvaa rikollisuutta eli estää laittomien tai kiellettyjen esineiden tai aineiden kulkeutuminen vankiloihin sekä toimia muutenkin ennaltaehkäisevänä apuna. Kun koiranohjaajille annetaan mahdollisuus kehittää itseään, työtään ja ohjaamaansa koiraa, kehitetäänkin todellisuudessa vankiloiden turvallisuutta. (Vankilakoirat 2020.)

Suomen vankiloissa työskenteli vuoden 2020 alussa 24 huumekoiraa ohjaajineen. Koiranohjaajien määrässä on pientä vaihtelua, mikä johtuu pääasiassa vanhimpien koiranohjaajien eläköitymisistä, kun tilalle tulevan uuden koiranohjaajan perehdytys- ja koulutusaika pyritään järjestämään vielä edellisen toimiessa tehtävässään. Tunteakseen toimintaympäristön ominaispiirteet ja käytänteet, sekä niiden vaikutuksen vankilakoirien toimintaan tulisi uudella koiranohjaajalla olla vähintään kahden vuoden työkokemus rikosseuraamusalalta, sekä vanginvartijan työstä. Vankilassa työskentelevän koiran eläkeikä on noin kahdeksasta kymmeneen vuotta. Lähtökohtaisesti koira työskentelee koko tämän ajan saman ohjaajan kanssa ja asuu tämän kotona. Koiranohjaaja viettääkin enemmän aikaa koiransa kuin perheensä kanssa, mikä vaatii muilta perheenjäseniltä ymmärrystä. Työn raskaudesta huolimatta koiran kanssa toimiminen on palkitsevaa, mikä helpottaa työssä jaksamista. Työn sitovuudesta ja raskaudesta johtuen useampi koiranohjaaja on kuitenkin lopettanut työnsä kesken, kuin jäänyt eläkkeelle. (Almgren 2017, 11- 16; Duodecim 2018a.)

4.2 Koiratoiminnan haasteet

Vankilakoirien työympäristö on monin tavoin haasteellinen. Vankiloiden rakenteissa ja tilaratkaisuissa harvoin huomioidaan koiratoimintaa. Epämiellyttävyydestä huolimatta koirien toimintataso ei kuitenkaan saisi laskea, vaan niiden olisi kyettävä työskentelemään laadukkaasti jännittävistä tai uhkaavistakin häiriöistä piittaamatta. Vankilaan salakuljetettavat huumausaineet on pääsääntöisesti kätkeyty niin hyvin, tai niiden määrä on niin pieni, että niiden löytäminen vaatii koirakolta tarkkaa työskentelyä. Myös tarkastusten kohteena olevat henkilöt voivat aiheuttaa koiralle tai sen ohjaajalle painetta, jonka tarkoituksena on vaikuttaa toiminnan onnistumiseen. Erityisesti suurempia ihmisryhmiä tarkastettaessa koiran häirinnän riski kasvaa. Koiraa voidaan myös potkaista ja lyödä, tai vain yrittää muuten huomaamattomasti häiritä. (Reunanen 2017; Felt, Gustafsson, Frank & Åberg 2015a, 95- 96; Työsuojelu 2015a.)

Viimeisten vuosien aikana huumausainerikollisuus on jatkanut voimakasta kasvuaan, mikä näkyy myös vankiloissa haastaen niissä tehtävän turvallisuus- ja päihdetyön, sekä henkilökunnan työturvallisuuden. Paraskaan henkilökunta ei muuta sitä tosiasiaa, että useimmat vangit ovat vankilassa vasten tahtoaan, eikä vankilassa vallitsevaa ilmapiiriä saada koskaan täysin jännitteettömäksi. Vakavaa vankien välistä väkivaltaa esiintyy, mutta harvoin henkilökunnan nähden. Kuitenkin alalla työskentelevien henkilöiden näkemysten mukaan tilanne on pahen-

tunut. Kärjistyvän tilanteen johdosta Rikosseuraamuslaitos on joutunut avaamaan Riihimäen vankilaan toisenkin varmuusosaston, joka on turvallisuustasoltaan kuin vankila vankilassa. Tilanteen pahenemisesta huolimatta valtaosa vankilassa tapahtuvista väkivaltatilanteista syntyy edelleen satunnaisten, ulkopuolisen henkilön silmin katsottuna hyvinkin vähäpätöisten asioiden johdosta. (Härkönen 2019; Alatalo 2002.)

Ympäristön kuormitus yhdessä itseään toistavan, palkitsemattoman työn parissa ei lähtökohdiltaan motivoi koiraa tehokkaaseen työskentelyyn, varsinkaan mikäli se ei pysty luomaan oikeita onnistumisia. Tällöin koiranohjaajan rooli kasvaa ja hänen on luotava tehtävästä sellainen, joka motivoi koiraa. Mitä rankemmat ovat koiran työskentelyolosuhteet, sitä merkittävämpään rooliin nousee koiran korkea motivaatio. Ääriolosuhteissa koira luovuttaa sitä helpommin mitä matalampi motivaatio sillä on. Sen vuoksi on ensiarvoisen tärkeää, että koiralla on myös ääriolosuhteissa riittävän suuri motivaatio. Koirat joutuvat alttiiksi monille stressitekijöille, kuten epämiellyttävillä pinnoilla liikkuminen, psyykkinen rasitus tai toistuvat rutiinit. Sietokyvyn puitteissa pysyvä stressi on olennainen osa koulutusta ja suoritustason nostamiseen tähtäävää harjoittelua. Mutta jos stressi kasvaa liian suureksi, voi suoritustaso sen seurauksena laskea. Voimakas stressi ilmenee koiralla apatiaa, masennuksena, ruokahaluttomuutena ja puutteellisena yhteistyöhaluna. Myös erilaiset fyysiset oireet ovat yleisiä. (Pasanen 2017.)

Vankilakoirat toimivat pääasiallisesti ympäristössä, missä niiden näkyvyys on verrattain pientä. Kuitenkin edustamalla menestyksellisesti viranomaistahojen välisissä kilpailuissa, sekä muissa julkisissa tilaisuuksissa, kuten erilaisilla messuilla ja sosiaalisen median kanavissa, on tietoisuus vankilakoirien olemassaolosta lisääntynyt suuren yleisön keskuudessa. Toiminnan tunnettavuus parantaa yleistä suhtautumista vankilakoiriin ja helpottaa jopa koirien hankintaa. (Kennelliitto 2020.)

4.3 Huumausainerikollisuus päihdetyön haasteena

Rikosseuraamuslaitoksen vankilakoiratoiminnan alkuaikoina, 2000-luvun vaihteessa, vankiloiden turvallisuusnäkökulmista uhkakuvineen olivat hyvin erilaiset kuin nykyään. Yhteiskunnan teknillistyminen ja muuttuminen entistä avoimemmaksi vaikuttaa monin tavoin vankiloiden arkeen. Myös suomalaisten suhtautumisessa huumausaineisiin on tapahtunut suuria muutoksia. Erilaisiin aineisiin suhtaudutaan yhä sallivammin, mistä osaltaan kertoo Eduskunnan ottaneen vuonna 2019 käsittelynsä kansalaisaloitteen kannabiksenkäytön depenalisaatiosta eli rangaistuksesta luopumisesta. Tutkimustulostenkin perusteella yhä useammalla suomalaisella on omakohtainen kokemus huumausaineista. Vuonna 2018 noin joka neljäs (24 %) oli kokeillut tai käyttänyt huumausaineita elämänsä aikana. Nuorista aikuisista peräti 45 % oli ilmoittanut käyttäneensä huumeita. Yleisimmin kokeiltu tai käytetty aine on kannabis, mutta samanaikaisesti myös ekstaasin, amfetamiinin ja kokaiinin käyttö on lisääntynyt. (THL 2019, 3.)

Huumausainerikollisuuden kasvuun vaikuttaa nuoremman väestön yhä myönteisempi suhtautuminen kannabikseen, mutta erityisesti voimakkaasti lisääntynyt marihuanan kotikasvatus. Poliisin tietoon tulleet huumausainerikokset ovatkin kasvaneet 2008- 2017 aikana 44,3 %. Samalla perinteisten aineiden rinnalle ovat nousseet erilaiset muuntohuumeet ja teollisuuskemikaalit, joiden käyttöön liittyy merkittävästi kohonnut yliannostuksen ja hengenvaaran riski. Kyseisellä aikavälillä myös ruumiinavauksien yhteydessä tehdyt huumausainelöydöt ovat lisääntyneet 40,7 %. (THL 2018, 74.)

Viime vuosina voimakkaasti lisääntynyt huumausainerikollisuus näkyy myös vankiloissa. Tarkastustoimintaa tehdessään henkilökunta ei voi koskaan aineen ulkonäön perusteella tehdä oletuksia siitä millaista ainetta kulloinkin käsittelee. Aine voi olla esimerkiksi leipomiseen tarkoitettua leivinjauhetta, tai muuntohuumeita. Vankilahenkilöstön työturvallisuuden parantamiseksi tällaisten aineiden oikeaoppista käsittelyä tulisikin parantaa järjestämällä koulutuksia kaikille, jotka työssään saattavat joutua käsittelemään erilaisia aineita. Myös henkilökunnan haltuunsa ottamien aineiden säilytys ja tutkintatilojen turvallisuuteen tulisi kiinnittää huomiota. Huumausainerikollisuuteen liittyy yhä useammin vaarallisia lieveilmiöitä, kuten omaisten, muiden vankien ja henkilökunnankin uhkailua ja kiristämistä. Kuluneen vuoden aikana tiedotusvälineissä on useaan otteeseen ollut esillä se, miten järjestäytyneen rikollisuuden ote on koventunut ja miten erilaiset rikollisryhmät kykenevät, jopa vankiloista käsin, johtamaan siviilissä tapahtuvaa rikollista toimintaansa. Tämä asettaa yhtä suuremman haasteen myös vankiloissa tehtäville turvallisuustoimille ja vankilakoira toiminnalle. (Rikosseuraamuslaitos 2019c.)

Kymmenen vuotta sitten päihdetyön linjausten valmistuessa oli jo nähtävissä, miten huumausainerikollisuus jatkaa kasvuaan, mutta sen lähes räjähdysmäistä kasvunopeutta olikin jo vaikeampi ennustaa. Yhä useammin vankilaan päätyneen henkilön rikokset liittyvät suoraan tai epäsuoraan päihteisiin. Vankilaan joutuessaan päihdeongelmat eivät jää siviiliin, vaan seuraavat henkilön mukana vankilaan. Vankilaan saavuttuaan monet vangit pyrkivät jatkaamaan siviilissä aloittamaansa päihteiden käyttöönsä. Vankilaan tulovaihe on niin vangin kuin vankilankin kannalta merkityksellinen. Vankilaan tulovaiheeseen tulisi myös kyetä resursoimaan tarvittava määrä valvontaa, jonka avulla pyrittäisiin havaitsemaan ja estämään mahdolliset päihteiden salakuljetukset. Vankilasta poistumisluvalla lähtevälle tai jopa uudelle vankilaan saapuvalla tuomitulle voidaan maksua vastaan tai pakotettuna antaa toimeksiantoja huumeiden kuljettamiseksi sisälle vankilan. Erilaisten sosiaalisten verkostojen kautta vankilassa olevien vankien keskuudessa on usein jo etukäteen tietoa vankilaan saapuvista uusista vangeista, jolloin heihin voidaan pyrkiä kohdistamaan erilaisia painostuskeinoja. (Rikosseuraamuslaitos 2020b.)

Vankiloissa tapahtuvaa päihteidenkäyttöä pyritään rajoittamaan monin eri keinoin, mutta siitä huolimatta kova kysyntä luo tarjontaa, ja koska vankiloissa huumausaineiden hinnat voi-

vat olla monikymmenkertaiset katukauppahintoihin verrattuna, houkutus salakuljettaa huumeita muurien sisään kiinnijäämisriskistä piittaamatta, on suuri. Hallinnoimalla vankilan, tai jopa vankiloiden, huumausainetarjontaa voi hallita lähes koko vankiyhteisöä. Vankiloista yleisimmin havaitut huumausaineet ovat pääasiassa samoja kuin mitä katukaupassa yleisesti liikkuu, kuten bentsodiatsepiinia, kannabista, buprenorfiinia ja amfetamiinia. (Krits 2018.) Vaikka Suomen vankiloiden turvallisuustilanne muihin pohjoismaihin verrattuna on ollut tähän asti poikkeuksellisen hyvä, niin merkkejä tilanteen heikkenemisestä näkyy yhä enemmän. Järjestäytyneen rikollisuuden kasvava ote muusta vankiaineuksesta ja viranomaisista haastaa kaikki toimijat, sillä turvattomuuden tunteen levitessä vankiloiden ulkopuolelle voi sillä olla arvaamattomia seurauksia.

Euroopan unionin huumeseurantakeskuksen (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, EMCDDA) julkaisussa ”Prisons and drugs in Europe: The problem and responses” mainitaan huumeiden käytön olevan suhteellisen yleistä Euroopan vankiloihin sijoitettujen vankien keskuudessa. Vuonna 2008 Belgialaisille huumeongelmallisille vangeille suunnatussa tutkimuksessa oli havaittu yli 30 % alkaneen vankilassakin käyttää jotain sellaista huumausainetta, jota he eivät aiemmin olleet käyttäneet. Yleisimmät vankien käyttämät huumausaineet olivat kannabis, kokaiini, heroini ja amfetamiini. (EMCDDA 2012.)

Vankiloissa tehtävä päihdetyö perustuu vuonna 2011 valmistuneeseen 53-sivuisen ”Rikosseuraamuslaitoksen päihdetyön linjaukset 2012- 2016” julkaisuun, joka on tarkoitettu työkaluksi koko vankilahenkilökunnalle. Vaikka teoksessa oleva materiaali on jo osittain vanhentunutta, voi sitä pitää vielä päivitetyn version puutteessa toimintaa tukevana. (Rikosseuraamuslaitos 2019c.)

Vankiloissa tapahtuvalla säännöllisellä vankien, heidän asuintilojensa ja omaisuutensa tarkastamisella pyritään ylläpitämään järjestystä ja turvallisuutta vähentämällä päihteiden tai muiden turvallisuutta vaarantavien esineiden tai aineiden esiintymistä vankilassa. Koulutettuja koiria käytetään sekä tilojen, että henkilöiden tarkastamiseen. Tyypillisimmillään koiran avulla suoritettava henkilön turvatarkastus on ohi kävelevien tapajien haistelua, tai poistumisluvalta palaavan vangin tarkempi tarkastaminen. Koiran ilmaistessa vangin syntyy epäily luvattomien esineiden tai aineiden hallussapidosta. Tällöin ko. vangille voidaan suorittaa henkilöntarkastus sen selvittämiseksi, mitä vangilla on vaatteissaan tai muuten yllään. Henkilöntarkastus kattaa myös vangin suun tarkastamisen. Mikäli epäillään, että vanki kuljettaa tai säilyttää kehonsa sisällä esimerkiksi huumausainetta, on perusteltua suorittaa myös henkilönkatsastus. Henkilönkatsastus on lääketieteellinen toimenpide, ja vaatii aina vangin kuljettamisen ulkopuoliseen tutkimukseen. Huumausainerikollisuuden kasvaminen ja yleistyminen on tuonut vankiloihin yhä vakavampiin rikoksiin syyllistyneitä ja yhä päihdeongelmarisempia vankeja, jolloin kova kysyntä kohtaa kovan tarjonnan. Vankiloissa tapahtuva huumausainekauppa on osin järjestäytyneitä ja osin satunnaista, omaan käyttöön tarkoitettua. Vaikka vankiloilla on

käytössään useita erilaisia päihdevalvonta- ja kuntoutuskeinoja, joiden avulla päihteiden aiheuttamia haittoja pyritään vähentämään, näyttäisi huumausainetarjonta vankiloissa vain lisääntyvän. (Vankeuslaki 2005/767.)

Vankilassa tapahtuva tai vankilasta siviiliin johdettu rikollisuus on piilorikollisuutta, joka vaatii paljastuakseen vankilaviranomaisilta aktiivisia toimia. Ilman ennakkotietoa toimiessaan päihdevalvonnan tulisi olla mahdollisimman kattavaa ja kohdistua ensisijaisesti vankilan sisääntuloreiteille ja vankien käytössä oleviin tiloihin. Rajallista resurssia ei tulisi sijoittaa liiaksi yksittäiseen toimintaan, vaan hajauttaa sitä riskiarvion perusteella painopistealueille. Tämänkaltaiseen valvontaan koira on kustannustehokkain, mutta myös ainoa apuväline, jonka avulla kyseisenlaista valvontaa kyetään tekemään. Kun koira liikkuu itsenäisesti vapaana ja pääsee etsittävän materiaalin hajukenttään, se alkaa itse hakeutua hajulähdettä kohti. Siihen ei mikään laite kykene. (Maunuksela 2015.)

Vankilakoirien avulla on mahdollista luoda merkittävää ennalta estävää vaikutusta siihen, ettei huumausaineita salakuljetettaisi vankiloihin. (Rikosseuraamuslaitos 2012.) Ennalta estävyys syntyy kuitenkin vain, mikäli kiinnijäämisriski on todellinen. Tämän vuoksi koiria, mutta myös koiranohjaajia, tulee harjoittaa työelämää vastaavasti. Koiranohjaajien koiranlukutaidon tulisi olla korkealla tasolla, sillä koiran reagointi voi useista syistä johtuen olla hyvinkin huomaamatonta. (Fält, Gustavsson, Frank & Åberg 2015b, 20.)

Suomea on pidetty turvallisena maana, jonne rikollisuuden eri muodot ovat yleensä rantautuneet viiveellä. Se mitä on nyt nähtävissä Tanskassa tai Ruotsissa tulee näkymään noin kymmenen vuoden kuluessa myös Suomessa. (Rinne 2020.) Koiratoimintaan suunniteltuja muutoksia tehdessä tulisikin tilannetta tarkastella myös aikaisemman huumausainerikollisuuden kasvunopeuden ja Pohjoismaiden vankiloista saadun turvallisuustiedon valossa tarkemmin ja miettiä, ovatko nyt suunnitellut muutokset riittäviä, vai tulisiko toimintaa muuttaa vielä voimallisemmin.

4.4 Koiranohjaajien yhteistoimintakyky ja johdettavuus

Intensiivisestä valvonnasta huolimatta vankiloihin pyritään keinoja kaihtamatta salakuljettaamaan huumausaineita. Löytääkseen pienetkin hajut vankiloiden huumekoirilta vaaditaan yhä tarkempaa työskentelyä ja koiranohjaajilta yhä syvällisempää koiran elekielen ja reaktioiden tunnistamista. Tanskassa onkin tämän vuoksi lisätty koiranohjaajien systemaattisesti etenevää ryhmäharjoittelua voimakkaasti, ja sitä on tällä hetkellä kerran viikossa. Useamman koiranohjaajan ja koiran toimiessa johdettuna ryhmänä saadaan aikaan merkittävä synergiaetu, jolloin ryhmän suorituskyky kasvaa suuremmaksi, kuin sen yksittäisten koirien suorituskyvyn summa. Olennaista on koirakoiden yhteistoimintakyky ja johdettavuus. Tällöin yhden koiran toimintakyvyn laskiessa voidaan tilalle siirtää levossa ollut koira. Tällainen korostuu erityisesti tilanteissa, joissa vankilan päivätoiminta tai tilanne muutoin ei kestä viivytystä. (Kempe 2008, 1.)

Ryhmätoiminta on tärkeää yrityksille, sillä se parantaa yksilöiden suoritusta. Onnistunut ja hyvin johdettu ryhmätoiminta luo organisaatiolle merkittävää etua, sillä yksilöiden vahvuudet huomioivasta ryhmästä voidaan ohjata kulloisellekin tehtävälle sopivin työntekijä, mikä usein parantaa myös lopputulosta. Ryhmätoiminta myös kehittää jäsentensä osaamista, mikä auttaa koko työyhteisöä kehittymään omissa työtehtävissään. Ryhmä kykenee ratkaisemaan selkeästi vaikeampia ongelmia kuin yksilö. Ryhmässä myös tunnistetaan ongelmatilanteet yksilöä nopeammin, jolloin ongelmat kyetään ratkaisemaan ennen niiden kasvamista ylitsepääsemättömiksi. Ryhmän työskentely on huomattavasti tehokkaampaa kuin yksilön. Tämä korostuu etenkin asiantuntijatyössä, jossa ryhmä voi ratkaista ongelmat ja löytää ratkaisuja yksilöä nopeammin. Mikäli organisaatioiden hierarkia kyettäisiin purkamaan ja ryhmistä saataisiin yhä itseohjautuvampia, korostuisi työntekijöiden kyky tarttua asioihin itse. (Hiila, Tukiainen & Hakola 2019, 66- 223.) Viranomaisten yhteistyön kustannuksia voi olla vaikea laskea rahassa, mutta sen perimmäinen tarkoitus onkin saavuttaa toiminnalle sellaista lisäarvoa, mitä yksin toimissaan ei ole mahdollista saada aikaan Yhteistyön Koordinointi parantaa toiminnan onnistumista. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2018b. 25- 30.)

Usein koiranohjaajien työvuoroja suunnitellessa ajatellaan mahdollisimman hyvää ajallista kattavuutta, jolloin kahden koiran vankiloissakin koiranohjaajien työvuorot jaetaan vastavuoroihin. Tällä saadaan varmasti paras ajallinen kattavuus, mutta ohjaajat eivät kykene työskentelemään, eivätkä harjoittelemaan yhdessä. Yhdessä työskentelyn tiedetään tehostavan koirien toimintakykyä ja motivaatiota niin paljon, että se kannattaisi huomioida työvuoro-suunnittelussakin. (Reunanen 2017a.)

Ryhmällä tarkoitetaan ihmisjoukkoa, jonka jäsenet ovat tietoisia sekä omasta jäsenyydestään että siitä, keitä muita ryhmään kuuluu. Lisäksi he ovat välittömässä vuorovaikutuksessa keskenään, jolloin kaikki ryhmän jäsenet kykenevät näkemään yhteisen tavoitteen. Muita yleisiä tunnusmerkkejä ovat ryhmän tarkoitus, säännöt, työnjako, roolit, sekä johtajuus. Sosiaalipsykologiassa ja sosiologiassa tunnetaan virallisen ja epävirallisen johtajuuden käsite. Ryhmän virallisesta johtajuudesta vastaa tavallisesti ryhmän esimies, mutta myös yksittäisellä jäsenellä voi olla valtaa suhteessa toisiin, jolloin hän voi olla epävirallinen johtaja. Jokaisella ryhmän tunnusmerkit täyttävällä ryhmällä on jokin tarkoitus, joka ohjaa ryhmän toimintaa ja vaikuttaa sen rakenteisiin. Tarkoitus on laajempi käsite kuin tavoite tai perustehtävä, sillä se kertoo, miksi ryhmä on olemassa. Ryhmien toiminta heikkenee ja olemassaolo lakkaa, jos niiden säännöt, tavat, kokoonpano tai toiminta ei ole tarkoituksen mukaisia. (Niemistö 2012a, 16 53.)

Toimiakseen onnistuneesti osana organisaatiota ryhmällä tulee olla ryhmänjohtaja, joka vastaa ryhmästä ja ohjaa sen toimintaa. Toimivaan ryhmän vetämiseen ei riitä yksin hyvä motivaatio ja itseluottamus, vaan ryhmänjohtajalta vaaditaan myös johtamistaitoja. Johtaminen on viestintää, viestintä johtamista ja ollakseen hyvä johtaja on osattava kommunikoida saa-

dakseen viestinsä perille. On myös osattava kannustaa ja saada työntekijät luottamaan ja uskomaan työhönsä sekä samanaikaisesti edistää ryhmän työtä ja toimintamahdollisuuksia lukuisin eri tavoin. Pelkällä tittelillä ei sellaiseen ole mahdollisuuksia, mutta ammattimaisella toiminnalla voi saada ihmeitä aikaan. Jos ryhmältä puuttuu johtaja, johtamisen ongelmasta tulee ryhmän pääongelma ja tehtävän suoritus kärsii. Jokainen ryhmä on riippuvainen käytettävissään olevista erilaisista voimavaroista. Tähän liittyy myös ryhmän sisäisten toimintojen organisoiminen ja kysymykset johtajuudesta, päätöksenteosta ja viestinnästä. (Lindgren 2008, 95 -97.)

4.5 Käytännön kokemuksia ryhmätoiminnasta

Toteutin 18.3.-27.5.2019 välisenä aikana Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella koiratoiminnan projektin, jonka tarkoituksena oli kerätä käytännön kokemuksia ryhmänä toimimisesta sekä lisätä alueellista liikkuvuutta, jolloin koirien näkyvyys päivittäistoiminnassa lisääntyisi ja huumekoirien käyttö tehostuisi entisestään kaikissa rikosseuraamusalueen vankiloissa. Projektin kesto ja ajankohta määräytyivät opintoihini kuuluvan syventävän esimiesharjoittelun ajan kohdan vuoksi kyseiselle 10 viikon ajanjaksolle

Ennen projektin aloittamista tiedustelin alueen vankiloiden koiranohjaajilta halukkuutta osallistua tiivistettyyn työskentelytapaan ja saatuani kaikilta myönteisen vastauksen tein projektisuunnitelman, jonka esittelin Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen johtoryhmälle. Toimintaluvan saatuani rikosseuraamusalueen kaikkien koiranohjaajien, sekä turvallisuuspäällikön kesken pidettiin aloituspalaveri, jossa sovittiin tulevista käytänteistä ja toimintatavoista. Tilaisuuden edetessä yhden vankilan edustajat ilmoittivat jättäytyvänsä projektin ulkopuolelle.

Rikosseuraamuslaitoksessa oli tuolloin käytössä 2x3 viikon työaikajakso, jolle alustavat tarkastusvuorot sovittiin. Akuutin tarpeen ilmetessä tarkastusvuoroista sovittiin joustettavan. Yhden vankilan pois jäännin johdosta alueelliseen toimintaan oli käytettävissä neljä valmista ja kaksi vielä koulutusvaiheessa olevaa vankilakoira.

Projektin aikana toteutunut toiminta tapahtui vankilakoirien muun työn ohella, joten kuluneen kymmenen viikon aikana kyettiin neljällä koiralla tarkastamaan lukuisia erilaisia kohteita, jotka olisivat mahdollisesti muuten jääneet tarkastamatta.

Erityisesti näkyvällä ja tehokkaalla henkilöihin kohdistuneilla tarkastuksilla kyettiin vaikuttamaan ihmisten asenteisiin sekä samalla tehostamaan huumeiden salakuljetusta ennalta estävää vaikutusta. Erilaisiin tiloihin suoritetuilla ennakoimattomilla tarkastuksilla pyrittiin löytämään sinne jo kulkeutuneet huumausaineet ja nostamaan kynnyksiä niin, ettei vankilan tiloihin olisi jatkossakaan mielekästä salakuljettaa laittomia aineita.

Alueellisesti koordinoitun toiminnan ulkopuolella vankiloiden koiratoiminta jatkui normaalin, laitoskohtaisen toiminnan mukaan. Huomattavasta tarkastusmäärästä, sekä toiminnan vaikuttavuudesta huolimatta, projektin tärkeimpänä antina oli koirien yhteistoiminnasta kertynyt käytännön kokemus ja havainnot, jotka tulisi huomioida myös valtakunnallisen toimintaohjeen uudistamisessa. Koska projektin työelämän kokemuksilla on merkittävä yhteys opinnäytetyön tutkimuskysymykseen, sisällytän siitä saatuja kokemuksia myös tähän työhön. Näin kykenen peilaamaan haastateltavien näkemyksiä käytännön kokemuksiin. Toimintaan osallistuneissa vankiloissa projektin toteuttamista helpottivat toimintaluvan saaminen johtoryhmältä, turvallisuuspäällikön osallistuminen toimintaan jo suunnitteluvaiheessa sekä ennen kaikkea toimintaan osallistuneiden koiranohjaajien aktiiviset ja ennakkoluulottomat asenteet. (Projektiraportti 2019.) Rikosseuraamuslaitoksessa ei ole aikaisemmin kokeiltu vastaavaa alueellista toimintamallia, joten senkin suhteen toiminta oli ainutlaatuista.

4.6 Britannian vankilakoiratoiminta

Britannian Centre for Social Justice (CSJ) on riippumaton ajatusryhmä, joka on asetettu edistämään sosiaalista yhdenmukaisuutta Britanniassa. Vankiloiden vuoden 2015 huumausainetilanteesta tekemässä tutkimuksessaan ”Drugs in prison” CSJ:n edustajat haastattelivat 120 henkilöä, jotka olivat vankilan virkamiehiä, vankeja ja erilaisten hyväntekeväisyysjärjestöjen edustajia. He kaikki jakoivat yhteisen näkemyksen Britannian vankiloissa vallitsevasta vakavasta huumausainetilanteesta, joka heikentää vankiloiden turvallisuutta, estää vankien kuntoutusta ja on viime kädessä syy voimakkaaseen vankilarikollisuuden kasvuun. Vankilan tulisi olla paikka, jossa päihteidenkäytöstä riippuvaiset ihmiset toipuvat ja kuntoutuvat riippuvuudestaan altistumatta järjestäytyneen rikollisuuden vaikutukselle. Tutkimuksessaan CSJ ehdotti erilaisia toisistaan riippuvaisia toimenpiteitä, joilla estettäisiin huumausaineiden kulkeutuminen vankilaan. Vankilan tiedustelutoiminnan avulla huumekoiratoimintaa kohdistetaan entistään. Rakenteellisella turvallisuudella minimoidaan riskejä ja vaikutetaan herkkien kohteiden turvallisuuteen. Turvatekniikan osalta tulisi asettaa alarajat, jotka kaikkien vankiloiden tulisi täyttää. Jokaisen vankilan tulisi luoda oma turvallisuusstrategia, mutta ennen kaikkea tärkeintä olisi kohdistaa tarkastustoimintaa entistä enemmän vankiloiden sisään tulevaan liikenteeseen. Koska huumekoirat ovat osoittautuneet parhaiksi välineiksi estää huumausaineiden kulkeutuminen vankiloihin, tulisi niiden määrää lisätä 27 % nykyisestä vahvuudesta. CSJ suosittelee myös alueellisesti liikkuvien koiraryhmien perustamista. Riittävän koiramäärän lisäksi tulisi vielä varmistaa koirien ja ohjaajien riittävä koulutus, koska koirien kyky löytää

hajuja on riippuvainen myös koiranohjaajan taidoista ohjata koira kokonaisvaltaiseen etsintään. (Centre for Social Justice 2015a.)

Prison and Probation Servicen (HMPPS) 2019 julkaisemassa vankiloiden huumausainestrategiassa mainitaan vuosien 2017- 2018 välisenä aikana valtion kymmenessä vankilassa toteutettu tutkimus, jonka yhteydessä saatujen havaintojen perusteella 42 %:lle naisvangeista ja 28 %:lle miesvangeista oli kehittynyt vakava huumausaineongelma vankilassaoloaikana. Rajoittaakseen vankiloissa olevaa huumausaineongelmaa valtio investoi tutkimukseen osallistuneihin vankiloihin 10 miljoonaa puntaa, joista kuusi miljoonaa kohdennettiin muun muassa henkilökannereiden, huumekoirien ja lisähenkilökunnan palkkaamiseen. Vastatoimena paheneviin ongelmiin valtion vankiloissa toimii nyt 360 koiranohjaajaa ja yli 500 koira. HMPPS:n hallinnoinnissa vankiloissa koiria käytetään laaja-alaisesti aluepartiointiin ja voimankäyttöön, mutta myös etsimään aseita, räjähteitä, huumeita, matkapuhelimia, alkoholia ja kadonneita henkilöitä. Koiratoiminnan ohella vankiloissa on lisätty myös tiedonhankintaa ja huumausaineiden testaamiseen tarkoitettua tekniikkaa. (HM Prison and probation Service 2019; EuroPris 2017.)

4.7 Pohjoismaiden vankilaturvallisuus

Vankilakoiratoiminnan kannalta on merkityksellistä tarkastella eri maiden vankiloiden turvallisuustilanteita ja niiden hallintakeinoja, sillä merkittävä osa vankiloissa ilmenevistä levottomuuksista liittyy suoraan tai välillisesti huumausaineisiin. Tämän johdosta pyysin Norjan, Ruotsin ja Tanskan vankiloissa alueellisia ryhmänjohtajina toimivilta kontaktihenkilöiltä tietoja, miten ja miksi eri maat ovat ratkaisseet oman toimintansa organisoinnin, sekä millaisella toimintamallilla he työskentelevät. (liite 3.) Pohjoismaiden vankiloissa työskentelee yhteensä 75 vankilakoiraa, joiden kaikkien tehtävänä on nimenomaan pyrkiä rajoittamaan vankiloissa ilmenevää huumausainerikollisuutta. Yleisesti on arvioitu vankilahenkilökunnan kykenevän estämään tai saamaan kiinni enintään 20 % tapahtuneista huumausaineiden salakuljetuksista, minkä perusteella esimerkiksi Tanskan vankiloiden tilanne näyttää erittäin haastavalta. (Yle 2020.)

Asiantuntijahaastatteluiden ohella kirjallisista lähteistä selviää, millainen turvallisuustilanne kyseisten maiden vankiloissa vallitsee. Vuoden 2018 tilastoja tarkastellessa voi havaita, että huumausaineet aiheuttavat samankaltaisia ongelmia eri maiden vankiloissa. Muista Pohjoismaista poiketen Suomen Rikosseuraamuslaitos ei ole julkaissut tietoja vankiloista löytyneistä huumausaineista, mikä vaikeuttaa osaltaan kokonaisvaltaista arviointia. Tämän vuoksi Suomen vankiloiden turvallisuustilannetta täytyy tarkastella pelkästään käytössä olevien julkisten henkilökuntaan kohdistuneiden uhka- ja väkivaltatilastojen perusteella, joiden vuosittainen määrä on vaihdellut 30- 50 tapauksen välillä (Kujala 2020). Sen perusteella Suomen turvallisuustilanne on poikkeuksellisen hyvä ja tilanteeseen johtaneisiin syihin perehtyminen vaatisikin syvällisempää tarkastelua.

Tanskan vankilaviranomaiset takavarikoivat vuoden 2018 aikana noin 47 kg erilaisia huumausaineita, joista kannabiksen osuus oli 41,5 kg. Tilastojen perusteella myös väkivalta tai sen uhka on arkipäiväistä. Saman vuoden aikana vankilajärjestelmässä oli raportoitu 864 henkilökuntaan kohdistunutta uhka- tai väkivaltatapausta, joista 71 % (n=613 kpl) uhkauksia ja 28 % (n=251 kpl) väkivaltaa (Kriminalforsorgen 2019). Vastaavasti norjalaisista vankiloista huumausaineita oli vuonna 2018 löytynyt kaikkiaan 1957 kertaa, joista 1346 on löytynyt huumekoirien avulla. Erilaisia turvallisuuspoikkeamia raportoitiin tapahtuneen saman vuoden aikana 953 kertaa ja henkilökuntaan kohdistuneita uhka-, tai väkivaltatapauksia oli raportoitu tapahtuneen 512 kertaa. (Kriminalomsorgen 2019.)

Suomea ja Islantia lukuun ottamatta muissa Pohjoismaissa vankilaväkivalta, tai sillä uhkaaminen on arkipäiväistä ja kohdistuu huomiota herättävän voimakkaasti vankilahenkilökuntaan. Verkkouutisten 14.5.2019 julkaisussa Rikosseuraamuslaitos ei ole muiden maiden tapaan julkaissut väkivaltatilastojaan, mutta pääjohtaja Esa Vesterbacka oli todennut Rikosseuraamuslaitoksen henkilökuntaan kohdistuneen vuonna 2018 yhteensä 28 uhka- tai väkivaltatapausta (Verkkouutiset 2019). Ruotsissa vastaava luku on 785. Henkilöstöön kohdistuneiden uhka- ja väkivaltatapauksen suuren lukumäärän vuoksi Ruotsissa onkin tehty lakialoite vankilahenkilökunnan nimitietojen salaamisesta. (Riksdagen 2019.)

Maa	vankien välinen väkivalta	henkilökuntaan kohdistunut väkivalta tai sellaisen uhka	väkivaltatapaukset yhteensä
Norja	292 kpl (36 %)	515 kpl (64 %)	807 kpl
Ruotsi	1292 kpl (62 %)	785 kpl (38 %)	2077 kpl
Suomi	ei julkistettu	28 kpl	28 kpl
Tanska	348 kpl (29 %)	864 kpl (71 %)	1212 kpl

Taulukko 1: Pohjoismaiden väkivaltatilastot (Kriminalomsorgen 2019; Kriminalvården 2019; Verkkouutiset 2019; Kriminalforsorgen 2019)

Yhdistämällä vankeihin ja henkilökuntaan kohdistuneet uhka- ja väkivaltatapaukset voidaan nähdä kyseisen maan vankilaturvallisuustaso paremmin. Tilastoa tarkastellessa voi havaita, että Norjassa ja Tanskassa väkivaltaa kohdistetaan mieluummin henkilökuntaan kuin toisiin

vankeihin. Vastaavasti Ruotsissa tapahtuu päivittäin keskimäärin kuusi uhkaavaa tai väkivaltaan johtanutta tilannetta. Suomen tilanne näyttää tilastoissa hyvin poikkeukselliselta.

Vakavasta tilanteesta huolimatta Ruotsin vankiloissa esiintyy tilastoinnin perusteella vain vähän huumausaineita, sillä vangeilta otetuista 23 592 päihdetestistä ainoastaan 430 kpl osoittautui positiiviseksi. Toisaalta samanaikaisesti 11 % eli 2596 vankia oli kieltäytynyt antamasta näytettä. (Kriminalvården 2019.) Tarkemmin lukuja tarkastellessa näyttäisi siltä, että ruotsalaiset vangit mieluummin kieltäytyvät antamasta näytettä kuin antavat positiivisen testituloksen. Tämä johtuu todennäköisesti Ruotsin lainsäädännöstä, jonka mukaan positiivinen testitulos johtaa vakavampiin seuraamuksiin kuin näytteen antamisesta kieltäytyminen.

4.8 Pohjoismaiden vankilakoirien toimintamallit

Pohjoismaiden vankiloiden ryhmänjohtajat kuvailivat, miten heidän koiratoimintansa on organisoitu ja millaisella toimintamallilla he nykyisin työskentelevät. Islanti eroaa niin kokonsa puolesta, kuin vankimääriltään muista Pohjoismaista, jolloin heihin kohdistuvat haasteetkin voivat olla erilaisia. Norjan, Ruotsin ja Tanskan käytössä olevat koiramäärät maiden vankilaja vankimäärään, voidaan havaita koirien suhteellisen määrän olevan niissä selkeästi pienempi kuin Suomen vankiloissa.

Suomessa vankilakoiratoiminta on rakentunut toisin kuin muissa Pohjoismaissa. Täällä toiminnan ohjaus tapahtuu valtakunnallisesti, ja koiranohjaajat toimivat pääasiallisesti yhdessä, koiran omistavassa vankilassa. Teemahaastattelujen yhteydessä koiranohjaajat kuvailivat koiratoimintaan käyttämänsä kokonaistyöaika, mikä vaihtelee vankilan käytännöistä riippuen 10- 90 % välillä.

Alla olevasta taulukosta on luettavissa kaikkien Pohjoismaiden suhteellisia koiramääriä. Muista maista poiketen Suomessa koirat ovat yksittäisten vankiloiden omistamia ja koiranohjaajien työnkuvaan kuuluu pääsääntöisesti myös muita työtehtäviä, jotka saattavat toimia esteenä koirien käytölle. Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa vankilakoirien omistajana toimii joko keskushallintoyksikkö tai vaihtoehtoisesti aluekeskus. Näissä maissa koiranohjaajat työskentelevät rikosseuraamusalueella ilmenevien tarpeiden mukaan, toimien usein pareittain tai isompana ryhmänä. Kyseisissä maissa koiranohjaajien työnkuvaan ei liity muita tehtäviä.

Maa	rikosseuraamus alueet	vankiloiden määrä	vanki luku	koira/vankilaa	koira/vankia	alueelliset ryhmät
Norja	5	38	3373	2,71	240	kyllä
Ruotsi	6	49	5979	2,22	271	kyllä
Suomi	3	26	2842	1,18	129	ei
Tanska	4	47	3635	3,13	242	kyllä
Islanti	1	5	131	5	131	kyllä

Taulukko 2: Koirien suhteellisia määriä (WPB.2019)

Norjan Kriminalomsorgen koostuu viidestä erillisestä alueesta, joissa kaikissa toimii koiraryhmä, jonka vahvuus vaihtelee alueen laajuudesta riippuen kahdesta viiteen koiraan. Kaikkiaan vankiloissa on 14 koiranohjaajaa, joista neljä työskentelee koiratoiminnan tarkastajina. Heidän työkuvansa vaikuttaisi olevan hyvin samankaltainen kuin mikä Suomeen suunnitelluilla ryhmänjohtajilla olisi. Heidän tehtävänä on tulevan toiminnan suunnittelu ja oman henkilöstön kouluttaminen alan koulutuskeskuksessa. Tarkastajat toimivat tiiviissä yhteistyössä myös poliisikoirakoulun kanssa. (Asiantuntijahaastattelu a 2019.)

Ruotsin vankiloissa on kaikkiaan 22 koiranohjaajaa, joista kolme toimii myös ryhmänjohtajina. Kriminalvården koostuu kuudesta erillisestä rikosseuraamusalueesta, joista suurimmassa on kuuden koiran vahvuinen ryhmä. Lähtökohtaisesti koirat ovat keskushallintoyksikön omistuksessa. Tanskassa, Norjassa ja Ruotsissakin ryhmänjohtajat toimivat vain osittain koiranohjaajia. Tällöin heillä kuitenkin säilyy ajantasoinen tieto ja osaaminen koiranohjaajan tehtävistä. Tarvittaessa he voivat osallistua tarkastustoimintaan, mutta aina se ei ole mahdollista. (Asiantuntijahaastattelu b 2019; Kriminalomsorgens 2016).

Tanskan Kriminalforsorgen koostuu neljästä aluetoimistosta. Koiranohjaajat eivät ole sidoksissa yksittäisiin toimistoihin, vaan hoitavat koko maata Syddanmarkin aluetoimistosta käsin. Kaikkiaan vankilan koiranohjaajia on 15, neljän toimiessa maanlaajuisesti liikkuvana yksikkö-

nä. Liikkuvan yksikön koirille on vuodesta 2016 alkaen koulutettu huumausaineiden lisäksi matkapuhelimien etsintä, joita vuosina 2016-2018 on löydetty vankiloista kaikkiaan 2828 kpl. Liikkuvan yksikön koiranohjaajilla ei ole kiinteää työaika, vaan vähimmäistuntimäärä, jonka on täytyttävä. Koiranohjaajat työskentelevät myös erittäin tiiviissä yhteistyössä Tanskan poliisin kanssa, ja liikkuvat koiranohjaajat voivat jopa toimia poliisikoirakoulun kouluttajina (Asiantuntijahaastattelu c 2019; Kriminalforsorgen 2017). Pohjoismaiden edustajat kokivat ryhmätyöskentelyn olevan huomattavan tehokasta yksin työskentelyyn verrattuna.

”Yksin toimiessaan kehitys ei voi olla kovin hyvää. Vaihteleva työympäristö kehittää myös omaa ja koiran ammattitaitoa.” (Norja)

”Ryhmänä työskennellessä pystymme kohdistamaan tarkastuksia laajempiin alueisiin, kuten selleihin, tai selliosastoihin. Ryhmätoiminta mahdollistaa myös useamman koiran yhtäaikaisen käytön epäilyttäviin kohteisiin. Lisäksi voimme järjestää toisillemme harjoituksia aidossa ympäristössä.” (Ruotsi)

“Pareina työskennellessämme pystymme paremmin tukemaan toisiamme erilaisissa tarkastuksissa. Samalla mahdollistuu myös tilojen ristiin tarkastamiset.”
(Tanska)

Muiden Pohjoismaiden vankila- ja vankimääriin verrattuna Suomessa työskentelee vankilakoiria suhteellisen paljon. Rikosseuraamuslaitoksen kolmella rikosseuraamusalueella toimii tällä hetkellä seitsemästä yhdeksään koiraa kokonaismäärän ollessa 24 kpl. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö vastaa koiratoiminnan valtakunnallisesta ohjauksesta, mutta yksittäiset vankilat omistavat koiran ja päättävät myös, millaisella toimintamallilla sitä käytetään.

Suomi on ainoa maa, jossa koiratoiminnalta puuttuu toimintastrategia ja alueellinen organisointi. Muista Pohjoismaista saadun tiedon ja Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella toteutetun käytännön projektin havaintojen valossa voidaan sanoa, että alueellisesti organisoituna vähemmällä saa enemmän. Toisin sanoen oikein johdettuna pienemmällä koiramäärällä saadaan tuotettua laajempaa toimintaa. Tällöin koiratoiminta on myös kokonaistarkastelussa kustannustehokkaampaa. Koiratoiminnan alueellinen organisoiminen ei tarkoita missään vastaajamaassa koirien jatkuvaa liikkumista, vaan esimerkiksi suunnitelmallisempaa vankiloiden välistä yhteistyötä, alueellisen koirien koulutuksen kehittämistä sekä erityisesti alueen koiratoiminnan ja koirien tilan seurantaa. Kaiken tämän operatiivisesta koordinoinnista vastaa toiminnassa mukana oleva ryhmänjohtaja tai tarkastaja.

4.9 Aikaisemmat tutkielmat

Correctional Service Canada on toteuttanut vuonna 2011 kansainvälisen tutkimuksen huume-koirien käytöstä vankiloissa. Kanadan vankeinhoitolaitoksessa huumausaineiden torjunta on tunnustettu ensisijaiseksi tavoitteeksi, jonka yhtenä osa-alueena on vuonna 2001 perustettu etsintäkoirien ohjelma. Tutkimuksessa tarkastellaan huumekoirien käyttöä kansainvälisesti, pohditaan niiden etuja ja rajoituksia ja tutkitaan niiden tehokkuutta vankiloiden päihdetorjunnassa. Huumausaineiden etsintään on koulutettu yleensä kahdenlaisia koiria: passiivisia ja aktiivisia. Passiiviset koirat toimivat kytkemättömänä tarkastaessaan vankeja ja näiden tapauksia. Aktiivisten koirien kanssa suoritetaan pelkästään erilaisia tilaetsintöjä. Huumekoiria käyttävät, ympäri maailman toimivat eri viranomaiset käyttävät useimmiten labradorinnoutajia, saksanpaimenkoiria, kultiasianoutajia ja saksanseisöjiä. Kanadan vankeinhoidon käyttöön tulevat koirat koulutetaan Kanadan rajavalvonnan toimesta. Yhtä lukuun ottamatta kaikki koirat ilmaisevat passiivisesti ja ovat rodultaan labradorinnoutajia. Koirien käyttö helpottaa huumausaineiden etsintää ja ne ovat tarkempia kuin mitkään tekniset laitteet. Koirille voidaan kouluttaa mitkä tahansa huumausaineet, mutta yhdeksän ainetta näyttäisi olevan maksimimäärä. Kanadassa, Yhdysvalloissa, Britanniassa ja Australiassa käytetään vankilakoiria. Tutkimuksessa havaittiin koirien kykenevän havaitsemaan huumausaineita ja koirien läsnäolo vähentääkin huumeiden tuontia ja salakuljetuksia vankilaan. Poliisilta saatujen tietojen perusteella koiran merkkäamista kohteista 23 % tapauksista johti huumausaineiden takavarikointiin. Kyseisessä tutkimuksessa todettiin, että tarvitaan kontrolloituja tutkimuksia, jotta huumekoirien tehokkuus ennalta estävyydestä vankeinhoitolaitoksissa voidaan määrittää. (Addictions Research Centre. 2012.)

Attributes of Specialist Search Dogs. Kyseessä on vuonna 2004 Englannissa toteutettu laadullinen kyselytutkimus erikoisetsintäkoirien ihanteellisista ominaisuuksista. Tutkimuksessa valtion eri virastoissa toimivilta 244 koiran ohjaajalta ja kouluttajalta kysyttiin ammattikoiran tärkeimpiä ominaisuuksia. Koirien käyttö on lisääntynyt voimakkaasti viime vuosien aikana ja niiltä vaaditaan yhä haastavampia tehtäviä, mikä voi johtaa kohonneeseen epäonnistumisprosenttiin työkoiraksi valittavien pentujen suhteen, tai koira ei muuten täytä siltä vaadittavia kriteereitä. Erilaisiin tehtäviin tarvitaan niin luonteeltaan kuin toimintakyvyiltään erilaisia koiria, minkä vuoksi koiralta vaadittavat tärkeimmät ominaisuudetkin voivat vaihdella. Tutkimuksen tavoitteena oli helpottaa kulloiseenkin tehtävään valittavan koiran valintaa selvittämällä, mitkä käyttäytymispiirteet ovat tärkeimpiä ja ennakoivat menestystä työkoirana tulevaisuudessa. Kaikki haastateltavat olivat erittäin kokeneita virkakoiran ohjaajia ja kouluttajia. Haastateltavat ilmoittivat yli 100 ominaisuutta, joiden he uskoivat olevan tärkeitä potentiaalisessa virkakoirassa. Samalla he arvioivat samalla oman koiransa ominaisuuksia. Eri ominaisuuksien merkitys ja niiden ihanteelliset tasot vaihtelivat riippuen siitä, oliko kyseessä esimerkiksi pommikoira vai huumekoira. Myös etsintätavalla oli vaikutusta siihen, millainen ihanteellisen koiran tulisi olla. Tutkimuksessa havaittiin merkittäviä eroja todellisen ja ihan-

teellisen tason välillä, mikä viittaa siihen että valintaprosessia voidaan parantaa merkittävästi. (Rooney, Bradshaw & Almey 2004.)

Poliisin virkakoiratoimintaa käsittelevässä 2014 valmistuneessa kasvatustieteen pro gradu tutkielmassa selvitetään poliisikoiranohjaajien käsityksiä operantin ehdollistamisen ja positiivisen vahvistamisen käytöstä poliisikoirien erikoiskoulutuksessa. Kyseisessä kasvatustieteiden tutkielmassa teoreettisen viitekehyksen muodostavat behavioristinen oppimiskäsitys, etenkin poliisikoiran oppimisen osalta, ja konstruktivistinen oppimiskäsitys, joka koiranohjaajan oppimisen ymmärtämisessä on ensisijainen. Tämän laadullisen, fenomenografisen tutkielman aineisto on kerätty kokeneilta poliisi-koiranohjaajilta, joilla on kokemusta koirankoulutuksen eri menetelmistä. Tarkastelun kohteena ovat olleet heidän käsityksensä operantin ehdollistamisen ja positiivisen vahvistamisen käyttökelpoisuudesta ja vaikutuksesta omaan ja koiriensa oppimiseen. Kasvatustieteen pro gradu tutkielma. (Jalander 2014.)

Suomalaisten viranomaisten koiratoimintaa käsitteleviä julkisia tutkimuksia on tehty harvoin ja useimmat niistä ovat keskittyneet koiran kouluttamiseen, tai olleet yleisluonteisia kuvauksia. Aiemmin on valmistunut vain yksi rikosseuraamuslaitoksen koiratoimintaan keskittynyt AMK- tasoinen tutkielma. Tämä rikosseuraamusalan sosionomi (AMK) koulutuksen yhteydessä 2018 valmistunut opinnäytetyö Rikosseuraamuslaitoksen virkakoiratoiminta osana vankilaturvallisuutta toteutettiin sähköisellä kyselylomakkeella, joka lähetettiin koiranohjaajille sekä turvallisuudesta vastaaville apulaisjohtajille ja rikosseuraamusesimiehille. Aineisto analysoitiin kvantitatiivisin ja kvalitatiivisin menetelmin käyttäen tilastollisia menetelmiä ja aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tulosten mukaan virkakoiratoiminta ja viranomaisyhteistyö edistävät vankilaturvallisuutta ja ne tukevat vankilassa tehtävää päihdevalvontaa. Kehittämiskohteiksi nousivat virkakoiratoiminnan parempi organisointi, monipuolisemmat kouluttautumismahdollisuudet ja vankiloiden välisen yhteistyön lisääminen. (Manninen & Ahonen 2018.)

5 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyön tavoitteita ja sen yhteyttä työelämään. Lisäksi perehdytään käytettyyn tutkimusmenetelmään ja avataan käytettyjä haastatteluteemoja, jonka jälkeen perehdytään työn toteutukseen sekä kohderyhmän valintaan sekä siihen, miten aineisto kerättiin ja analysoitiin. Lopuksi käydään vielä läpi tutkimuksen eettisyyteen ja luotavuuteen liittyvää teoriaa ja käytänteitä.

5.1 Opinnäytetyön lähtökohdat ja tutkimusmenetelmän valinta

Rikosseuraamuslaitoksen virkakoiratoimintaa tulee säännöllisesti kehittää ja koordinoita niin yhteiskunnassa, kuin ihmisten päihdeidenkäytössä tapahtuvia muutoksia seuraten. Suomen sisäisen turvallisuuden on sanottu olevan murroksessa, minkä vuoksi myös vankiloiden koira-

toimintaan kohdistuu kehittämistarpeita. Suorituskyvyn turvaaminen edellyttää alueellisesti ketterää ja toimivaltaista koiratoimintaa. (Eduskunta 2016, 14.) Opinnäytetyö ajoittuu valtakunnallisen koiratoiminnan ohjeen päivityksen yhteyteen, jossa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnosta järjestetyn valtakunnallisen toiminnanohjauksen rinnalle on tarkoitus luoda rikosseuraamusaluekohtainen koordinointi, jonka käytännön toteutuksesta vastaisi alueille nimettävät toiminnasta vastaavat. Tämä olisi Rikosseuraamuslaitoksen virkakoiratoiminnan historian laajin ja merkittävin uudistus, joka samalla sisältää suuria riskejä. Suunnitellun muutoksen tulisi aina olla tietoinen ja odotuksia sisältävä sekä vallitsevaa tilannetta kehittämään pyrkivä, sillä suunnittelemattomana muutos voi olla täysin riippumaton ihmisten toiminnasta ja siksi suunnaltaan arvaamaton ja ei-toivottu. (Aalto. 2015, 28.) Tiivistämällä opinnäytetyön tavoitteiden mukaisesti Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella työskentelevien vankeilakoirien yhteistyötä kehittyisi niin alueen koiratoiminnan vaikuttavuus, sekä saavutettaisiin samalla toiminnalle asetettu valtakunnallinen tavoite. Koska uusien toimintatapojen onnistunut käyttöönotto edellyttää vanhoista, toimimattomista käytänteistä luopumista, on ne ensin tunnistettava ja tunnustettava. Muutoksessa omaa toimintaa pyritään kehittämään, jolloin sitä häiritsevien riskien minimointi tai poistaminen jo suunnitelmavaiheessa helpottaa uuden toimintamallin käyttöönottoa. (Työsuojelu 2015.)

Tutkimusmenetelmää harkitessa päädyin käyttämään teemahaastattelua, joka on yksi kvalitatiivisen, eli laadullisen tutkimuksen muodoista. Teemahaastattelun keskustelunomainen luonne tuottaisi mahdollisimman laajoja ja seikkaperäisiä vastauksia, mutta vaatisi haastattelijalta hyvää aihepiirin tuntemusta. Laadullisen aineiston analyysin voi aloittaa jo tiedonkeruun alkaessa. Tutkittavasta materiaalista tehdään havaintoja, niitä analysoidaan ja niille annetaan erilaisia painoarvoja. Tutkimuksellista työtä tehdessä havainnot ja analyysit tulisi kirjata tarkasti ylös, koska asiayhteydestä irrotettuna materiaali voi näyttäytyä päinvastaisessa valossa kuin mitä se on alkujaan ollut. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006c.) Tärkeimpänä seikkana teemahaastattelun valitsemiselle oli se, että se auttaa ymmärtämään tutkimuskohdetta vastaamalla kysymyksiin: Miksi? Miten? Millainen? (Heikkilä 2014b). Teemahaastattelussa ei ole tarkoitus pyrkiä tilastollisesti näyttäviin lukuihin vaan ymmärtämään ja kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä. Tämän työn tarkoituksena on tarkastella koiratoimintaa ja sen kehittämistä aikaisempaa syvällisemmin ja etsiä toiminnasta edelleen kehitettävää, siitä poistettavaa tai siihen lisättävää. Pyrin löytämään näihin toimintaan vaikuttaviin tekijöihin vastauksia teemahaastattelun keinoin, koska koin sen olevan sopiva haastattelumuoto, kun halutaan tietoa vähemmän tunnetuista ilmiöistä ja asioista. Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa laadin tutkimuskysymykset, jotka kiteyttivät tutkielmani luonteen ja suunnan. Tutkimuskysymyksiä oli kolme:

- Miten Rikosseuraamuslaitoksen koiratoiminta on organisoitu rikosseuraamusalueilla?
- Miten koiratoimintaa voisi kehittää Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella?

- Miten koiratoimintaa voisi kehittää valtakunnallisesti?

Tutkimuskysymykset luotuani oli vielä selvitettävä, millä keinoin saisin niihin mahdollisimman kattavat vastaukset, jonka vuoksi päädyin jakamaan teemahaastattelurungon neljään aihealueeseen:

- Miten koiratoiminta on nykyisin järjestetty vankiloissa?
- Millaisena koette koiratoiminnan johtamisen?
- Miten koiratoiminta on nykyisin järjestetty rikosseuraamusalueilla?
- Millaista vankilakoirien koulutus nykyisin on?

Ensimmäisen teeman tarkoituksena oli selvittää, millainen näkyvyys koiratoiminnalla on vankilan päivittäistoiminnoissa ja millaisena koiranohjaajat itse kokevat laitoksensa koiratoiminnan. Seuraavaksi pyrin selvittämään, millaisena he kokivat koiratoiminnan koordinoinnin ja johtamisen, sekä millainen näkemys heillä oli alueellisesti koordinoidusta toiminnasta ja millainen rooli rikosseuraamusalueen aluekeskuksella on siinä ollut. Neljännen teeman tarkoituksena oli vielä selvittää, kaipaisivatko koiranohjaajat koirien koulutukseen tukea tai aiempaa koordinoitumpaa jatkokoulutusta. (Saaranen-Kauppinen & Puuniekka 2006.)

Alla olevat aiheet valikoituivat haastatteluiden aiheiksi, koska juuri niihin kohdistuisivat toimintaohjeen päivityksessä suurimmat muutokset ja odotukset. Haastatteluiden avulla kyseisistä aiheista olisi löydettävissä ne seikat, jotka vaatisivat mahdollisia muutoksia. Toimimattomista rakenteista ja toimintatavoista tulisi uudistuksen yhteydessä luopua, sillä muuten ne voisivat olla esteenä uudistuksen onnistumiselle.

Kuvio 3: Haastatteluteemat

5.2 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyön aihe oli mielestäni selvä jo opintojen alkaessa, mutta työlle piti vielä tehdä siihen liitettävän materiaalin valinta ja rajaus. Aineiston tulisi myös olla niin sisällöllisesti kuin määrällisestikin aiheeseen nähden sopivan kokoinen. Hyvällä rajaamisella saadaan tuotettua jo alussa vastaus siihen mitä ollaan tekemässä. Mikäli aiheesta on jo aiemmin tehty opinnäytetöitä, tulisi omaan työhön hakea erilainen, muista poikkeava näkökulma. (Saaranen-Kauppinen & Puuniekka 2006a.) Aloitin opinnäytetyöni valmistelun helmikuussa 2019 suunnitteleamalla Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen Turvallisuuspäällikön kanssa vankilakoirien yhteistoimintaprojektia. Samassa yhteydessä myös rikosseuraamusalueen Aluejohtaja ilmaisi tarpeen kehittää alueellista koiratoimintaa.

Ilmoitin hyvien tapojen mukaisesti Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön tulevasta tutkimuksestani, johon käytetään projektissa kertynyttä numeerista dataa ja käytännön kokemuksia, sekä vapaaehtoisen koiranohjaajille suunnatun teemahaastattelun yhteydessä saatua anonymisoitua materiaalia. Lisäksi lähteenä käytetään eri Pohjoismaiden koiratoiminnasta saatua julkisia lukuja ja muuta eri lähteistä saatua julkista materiaalia. Keskushallintoyksiköstä vastattiin ilmoitukseeni jo neljässä päivässä, todeten ettei tutkimusluvalle ole esitetyistä perusteista johtuen tarvetta. Mikäli olisin käyttänyt tiedonhankintaan Rikosseuraamuslaitoksen käytössä olevia rekistereitä tai haastatellut siihen vankeja olisi opinnäytetyön tekeminen vaatinut tutkimusluvan. Joulukuussa 2019 vuorossa oli opinnäytetyöhön kuuluvan suunnitteluseminaarin esittäminen. Ennen haastatteluiden aloittamista lähetin kaikkien vankilakoiria käyttävien vankiloiden johtajille, sekä koiranohjaajille postia, jossa jälleen ilmoitin tutkimuksestani pyytäen lupaa saada haastatella koiranohjaajia aiheeseen. Noin viikko tämän jälkeen aloitin haastattelut. Vaikka opinnäytetyö keskittyikin ensisijaisesti Etelä-Suomen rikosseuraamusalueelle, koin työn luotettavuuden ja alueiden erilaisten ominaispiirteiden vuoksi merkitykselliseksi haastatella myös muiden alueiden koiranohjaajia. Samalla oli mahdollista selvittää, voisiko toimintamallia käyttää, ja millaisin muutoksin, myös muiden alueiden tarpeisiin. Kaikkien haastattelut kestivät tasan kuukauden verran. Tutkimusaineiston analysointiin ja opinnäytetyön kirjoittamiseen käytin aikaa kaikkiaan viisi kuukautta.

Työskentelen itse Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella, joten myös muiden rikosseuraamusalueiden koiranohjaajia haastatteleamalla pystyin vähentämään mahdollista omaa vaikutustani vastaajien mielipiteisiin. Haastattelut pyrin toteuttamaan kasvotusten, mutta useassa tapauksessa ne jouduttiin käytännön syistä käymään puhelimitse. Haastatteluiden kestot vaihtelivat aina 30 minuutista 120 minuuttiin. Tämä johtui siitä, etten halunnut rajoittaa haastateltavien puhetta muilta osin kuin ohjaamalla heitä kertomaan etukäteen valituista teemoista. Haastattelujen alussa luin osallistujille saatesanat, joista selvisi, mihin ja miksi haastattelen heitä. (liite 1.) Saatesanoista selvisi myös, miten haastattelutietoja käsitellään, sekä se että osallistuja saisi missä vaiheessa tahansa perua osallistumisensa tutkimukseen. Vastaajille ei kerrottu

etukäteen haastatteluiden aihepiirejä. Näin ollen he eivät myöskään voineet valmistautua haastatteluihin etukäteen, jolloin analysoitavat vastaukset muotoutuivat tilanteen ja haastateltavien esiin nostamien asioiden perusteella. Haastateltavien valintaan tulisi suhtautua vakavasti, eikä siihen tulisi valita ketä tahansa, vaan sellaisia, joilta arvellaan saatavan parhaiten tietoa tutkittavaan aiheeseen. Kaikkia toimintaan vaikuttavia tekijöitä ei ole mahdollista havaita ulkopuolelta tarkastellen, joten niiden selvittämiseksi olisi perusteltua käyttää alan asiantuntijoiden näkemyksiä. Tämän vuoksi päädyinkin opinnäytetyössäni selvittämään koiranohjaajien näkemyksiä muutoksen kohteena olevista aiheista. Pelkästään koiranohjaajia haastatteleamalla oli mahdollisuus saada kattava ja luotettava kuva koiratoiminnan todellisesta tilanteesta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b.) Varsinainen haastattelu sisälsi kuusi taustakysymystä, joiden tarkoituksena oli osin keventää tutkimuksellista ilmapiiriä. (liite 2.) Yksi taustakysymyksistä nousi merkittävydeltään ylitse muiden. Koiratoimintaan käytettävä työaika vaikuttaisi vaihtelevan laitosten ja alueiden välillä merkittävästi. Neljään tarkasteltavaan pääteemaan kuului kaikkiaan 30 erilaista kysymystä, joiden avulla käsiteltävistä aiheista muodostui tarkka kuva.

Välttääkseni väärinymmärryksiä tai vääriä tulkintoja nauhoitin kaikki haastattelut vastaajien suostumuksella. Varmistaakseni haastatteluiden sisällön tallennuksen tein samalla muistiinpanoja. Se miten haastattelija pyytää tilaisuuden alkaessa haastattelun nauhoitusluvan ja kertoo itse tutkimuksesta ja sen tavoitteista määrittää osaltaan haastattelun luonnetta, eli haastattelijan puhuessa vapaamuotoisesti se viestii enemmän epävirallisen luonteisesta keskustelutilaisuudesta, jossa sanottavaa ei tarvitse hienosti muotoilla. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006d.) Kysymysten asetelussa ja haastattelun kuluessa varoin manipuloimasta ja johdattelemasta vastaajaa olemalla mahdollisimman näkymätön. Laajojen vastausten kohdalla pyrin varmistamaan lisäkysymyksillä ja yhteenvedoilla, että olin varmasti ymmärtänyt oikein vastaajan kertoman. Teemahaastatteluista kertyi kaikkiaan 13 tuntia ja 42 minuuttia tallenteita, joka tietokoneen Word ohjelmalla paperille fontilla Trebuchet MS 10 ja rivinvälillä 1,5 kirjoitettuna tarkoitti kaikkiaan 130 sivua A4 kokoista paperia. Tämän jälkeen litteroin aineiston ensin rikosseuraamusalueiden mukaisesti, sekä luin vastaukset läpi pelkistäen ja etsien niistä yhtäläisyyksiä niin, että alkuperäisestä puheesta jäisi jäljelle ainoastaan viitekehysten kannalta olennainen materiaali. Seuraavassa vaiheessa Excel ohjelmaa käyttäen muokkasin jokaiselle teemahaastattelussa käytetylle neljälle teemalle oman värikoodein merkityn taulukon (liite 4.) Taulukossa oli nähtävissä haastateltavan taustatiedot ja esittämäni kysymykset, joiden perässä punaisella haastateltavien antamat alkuperäisvastaukset ja keltaisella tästä tehty pelkistys. Pelkistettyäni vastaukset muodostin niistä vielä alaluokkia, jotka kirjasin vihreälle pohjalle. Tämän jälkeen kaikki vastaukset, pelkistykset ja alaluokat oli helposti erotettavissa toisistaan, mikä helpotti vastauksien lopullista analysointia. Kuudenteen, eli viimeiseen lokeroon muodostui pääluokka, joka vastasi tutkimuskysymykseeni. Haastatel-

tavien antamien vastausten samankaltaisuudesta johtuen niiden analysointi ja tulosten muodostaminen onnistui materiaalin runsaudesta huolimatta nopeasti.

Vastaajan taustatiedot	Kysymys	Alkuperäisilmaisus	Pelkistys	Alaluokka	Pääloukka= TULOKSET, jotka vastaavat tutkimustehtävään
Esimerkki	Miten nykyisillä resursseilla saisi lisättyä koirien määrää laitoksesanne ?	Koiran saatusvuus pitäisi turvata määrää lisäämällä. Näkyvyyttäkin tarvitaan lisää. Ryhmätoiminta toi sitä	Nykyinen koiramäärä on tarpeisiin nähden liian pieni, mutta ryhmätoiminta paransi tilannetta	Ryhmätoiminta parantaa koiraresursseja	Toimintamalli konpensoi alhaista koiramäärää

Taulukko 3: Esimerkki haastatteluiden analysoinnista

5.3 Aineiston keruu ja analyysi

Harkitessani haastateltavien määrää en halunnut rajata ketään koiranohjaajista työn ulkopuolelle, joten päädyin lähettämään henkilökohtaisen haastattelupyynnön kokemuksen määrästä riippumatta kaikille koiranohjaajana työskenteleville. Kuusi jätti vastaamatta pyyntöön, jolloin kaikkiaan 24 koiranohjaajasta 18 osallistui haastatteluun. Koska viisi kuudesta haastateluista pois jääneistä on keskenään samalta rikosseuraamusalueelta, heikentää se pääasiassa vain kyseisen alueen vastausten luotettavuutta, sillä haastatteluiden saturaatioperiaate, eli kylläntymispiste saavutettiin noin 15 haastattelun jälkeen, jolloin alueesta riippumatta koiranohjaajien näkemykset alkoivat näyttäytyä hyvin samansuuntaisina keskenään.

Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa tarvitaan juuri sen verran kuin aiheen ja asetetun tutkimustehtävän kannalta on välttämätöntä. Yksi tapa ratkaista kysymys aineiston riittävydestä on sen kylläntymisen eli saturaatio. Yleisesti opinnäytetöissä ei tehdä saturaatiopisteen täyttäviä, laajoja aineiston keruita, mutta tekemissäni haastatteluissa saturaatiopiste tavoitettiin viidennentoista haastateltavan kohdalla. Tämä kertonee myös haastateltavien omaavan hyvin samankaltaisen kokemuksen ja näkemyksen Rikosseuraamuslaitoksen koiratoiminnasta. (Eskola & Suoranta 1998, 62- 63.) Aineiston pelkistämässä analysoitava materiaali voi olla esimerkiksi nauhoitettu teemahaastatteluaineisto tai muistiinpanot, jotka pelkistetään karsimalla aineistosta tutkimuksen kannalta epäolennainen teksti pois. Tällöin jäljelle jäävää aineistoa määrittää tutkimustehtävä, joka pelkistetään koodaamalla tai litteroimalla, jolloin nauhoitteista kirjataan ylös tutkimustehtävälle olennaiset lauseet. Pelkistäminen voidaan

toteuttaa myös siten, että auki kirjoitetusta aineistosta etsitään tutkimustehtävän kysymyksillä kuvaavia ilmaisuja ja ne voidaan alleviivata esimerkiksi erilaisilla väreillä. Aineiston klusterointi eli ryhmittely tarkoittaa alkuperäisilmausten läpikäymistä, samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien kuvaavien käsitteiden etsimistä. Samaa asiaa tarkoittavat lauseet ryhmitellään ja yhdistellään luokaksi ja se nimetään kuvaavalla nimellä. Luokitteluyksikkönä voi toimia esimerkiksi lauseet, jotka vastaavat kysymyksiin miksi, miten tai millainen. Aineisto tiivistyy luokittelussa, sillä yksittäiset tekijät sisällytetään yleisimpiin käsityksiin. Käsitteiden ryhmittelystä käytetään nimitystä alaluokka ja alaluokkien ryhmittelyä kuvataan yläluokkana. Yläluokkien yhdistämistä kutsutaan pääluokaksi. Aineiston abstrahointi tapahtuu yhdistämällä samansisältöisiä luokkia, jolloin saadaan aikaan pääluokat. (Tuomi & Sarajärvi 2009,108- 111.)

HAASTATELUKYSYMYS: MITEN NYKYISILLÄ RESURSSILLA SAISI LISÄTTYÄ KOIRIEN MÄÄRÄÄ LAITOKSESSANNE ?			
ALKUPERÄISILMAISU	PELKISTYS	ALALUOKKA	PÄÄLUOKKA / VASTAUS
Koiran saatavuus pitäisi turvata määrää lisäämällä. Näkyvyyttäkin tarvitaan lisää. Ryhmätoiminta toi sitä.	Nykyinen koiramäärä on tarpeisiin nähden liian pieni, mutta ryhmätoiminta paransi tilannetta.	Ryhmätoiminta parantaa koiraresursseja.	Toimintamalli kompensoi alhaista määrää. VASTAUS Ryhmätoiminnasta ratkaisu

Kuvio 4: Esimerkki sisällön analyysistä

Haastattelun ja toimintaprojektin lisäksi tein Pohjoismaiden vankilakoiratoimintoihin liittyville kontaktihenkilöilleni kyselyn, jossa kysyttiin, miten ja miksi eri maat ovat ratkaisseet oman toimintansa organisoinnin, sekä millaisella toimintamallilla he työskentelevät. Tarkoituksena oli selvittää, olisiko muiden maiden toiminnoissa sellaisia elementtejä, joita tulisi huomioida myös Suomen vankilakoiratoimintaa kehitettäessä. Kirjaamalla kyselytutkimuksen ja aikaisemmin suoritetun alueellisen projektin tulokset rinnakkain voimme helpoimmin suhteuttaa asiantuntijoiden näkemyksiä käytännön havaintoihin. Tällöin oikeaan johtopäätökseen päätyminen on todennäköisintä. Peilaamalla vielä näitä tietoja eri maiden kokemuksiin saamme tutkimukselle edelleen laajempaa syvyyttä, jolloin koiratoiminnalle asetettävien kehittämistarpeidenkin voi sanoa olevan kansainvälisesti kestäviä.

5.4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Eettisesti hyvälle opinnäytetyölle voidaan asettaa normatiiviset kriteerit ammatillisten normistojen muodossa. Tieteellisen tutkimuksen kannalta keskeinen eettinen normisto on tutki-

museettisen neuvottelukunnan laatima tutkimuseettisen. Normiston tavoitteena on hyvän tieteellisen käytännön edistäminen ja tieteellisen epärehellisyyden ennaltaehkäiseminen kaikissa tutkimusta harjoittavissa organisaatioissa. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyöhön liittyvissä asioissa, eettisesti kestävät menetelmät, avoimuus, muiden tutkijoiden työn kunnioittaminen ja niiden asianmukainen huomioiminen, tutkimuksen asianmukainen suunnittelu, toteutus ja raportointi, tutkimusryhmän sisäisten oikeuksien ja velvollisuuksien järjestäminen ennen tutkimuksen aloittamista, rahoituslähteiden ja muiden sidonnaisuuksien ilmoittaminen, sekä hyvä hallintokäytäntö ja henkilöstö- ja taloushallinto. Tieteellisen tutkimuksen luotettavuus ja tulosten uskottavuus edellyttävät, että tutkimuksessa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta kuuluu koko tiedeyhteisölle ja jokaiselle tutkijalle. Hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtina toimivat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Siihen kuuluu myös muiden tutkijoiden huomioiminen sekä työn ja saavutuksien asianmukainen huomioon ottaminen ja niihin viittaaminen ja edelleen tutkimusryhmän jäsenen aseman, oikeuksien, vastuiden ja velvollisuuksien sekä tutkimustulosten omistajuutta ja aineistojen säilyttämistä koskevien kysymysten määrittely ja kirjaaminen. Tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi tulee tehdä tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaan. Tutkimusluvat tulee hankkia ja tehdä eettinen ennakoarviointi. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvat myös eettisesti kestävä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät ja avoimuus ja vastuullisuus julkaisemisessa sekä hyvän henkilöstö- ja taloushallinnon noudattaminen ja esteellisyysäädösten ja tietosuojan huomioiminen. Rahoituslähteistä ja sidonnaisuuksista tulee ilmoittaa tutkimukseen osallistuville ja raportoida niistä tutkimuksen tuloksia julkaistaessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 12.)

Pohtiessani opinnäytetyöhön liittyviä eettisiä arvoja ensimmäisenä esiin nousi kysymys, olisiko taustani vuoksi esteellinen tekemään opinnäytetyön, joka käsittelee tehtäviä, joissa olen itse toiminut näinkin kauan? Mikäli olisin esteellinen, pitäisi kaikkien kehittämistehtäviä tekevien olla ns. ulkopuolisia, joilla ei olisi mitään sidettä ko. toimintaan. He olisivat varmaankin riippumattomia, mutta vastaisivatko heidän toimintansa tällöin todellisuutta tai pääsisivätkö he kiinni todellisiin syihin ja seurauksiin. Mielestäni eivät. Tilanteessani tämä tarkoittaa mielestäni sitä, että opinnäytetyössäni perusteluideni tulee olla entistäkin kattavammat ja kestävä sisäinen ja ulkoinen tarkastelu. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset mainitaan esteellisen henkilön olevan käsiteltävään asiaan, sen asianosaisiin tai asiassa tehtävän ratkaisun vaikutuspiiriin muuten kuuluviin henkilöihin sellaisessa suhteessa, joka saattaa vaarantaa hänen puolueettomuutensa. (Vastuullinen opinnäytetyö 2020, 5.)

Myös lähdekritiikki on olennainen osa analyysiä, sillä missä määrin voimme olettaa, että haastatettava puhuu totta. Tämän vuoksi lähteiden luotettavuutta arvioitaessa huomioidaan, mistä näkökulmasta lähteen kertomaa tarkastellaan (Alasuutari 2011). Olen huomioinut luotetta-

vuuden arvioinnin työssäni, ja koska tunnen kaikki haastateltavat sekä heidän työskentelyolosuhteensa etukäteen, ei minulla ole syytä epäillä heidän kertomaansa. Koska haastateltavat ovat minulle näinkin tuttuja, uskoisin heidän vastaavan kysymyksiini hyvin suoraan, juuri niin kuin asiat heidän näkemyksensä perusteella ovat.

Olen rajannut tehtävän ensisijaisesti rikosseuraamusalueelle, jossa itsekin työskentelen, koska Etelä-Suomen rikosseuraamusalue poikkeaa muista alueista vankiloiden välisten lyhyiden etäisyyksien ja vankimäärien johdosta niin paljon, että koiratoiminnan tiivistäminen ja uudelleen organisoiminen on toteutettavissa muita alueita pienemmin kustannuksin. Pääkaupunkiseudun vankiloiden ongelmana on myös muuta maata kovemman huumausainerikollisuuden ja jengiytymisen keskittyminen lähiympäristöön, mikä luo osaltaan tarvetta myös huumekoiratoiminnan tehostamiselle. (Salo 2003b). Koska toteutuessaan opinnäytetyölläni voi olla vaikutusta oman työni sisältöön, täytyy minun olla erittäin huolellinen ja varma siitä, etten syyllisty sepittelyyn tai vääristelyyn, saattikka kokemuksistani huolimatta antaa ennakkokäsitykseni vaikuttaa perusteluihin. Tutkimuksen tekijälle voi syntyä sisäisistä tai ulkoisista syistä paineita ohjailta tutkimusta haluttuun suuntaan, tai jopa jättää julkaisematta epäedullisia tutkimustuloksia.

Käyttäessäni maaliskuu-toukokuun 2019 aikana toteutetun projektin tuloksia osana opinnäytetyötäni minun täytyy selkeästi perustellen tuoda esiin, miksi ja miten kyseiseen tutkimukseen ja sen loppuraportissa esitettyihin lopputuloksiin päädyttiin. Tutkimuksen avoimella ja perusteellisella perustelulla osoitan, miten olen päätenyt minkään ulkopuolisen tekijän vaikuttamatta esittämiini lopputuloksiin.

6 Tulokset

Tässä luvussa esitellään ensin haastateltavien taustat, minkä jälkeen edetään haastateltavien näkemyksistä induktiivisen sisällönanalyysin keinoin tuloksiin. Tulos osion toisessa alaotsikossa käsitellään koiratoiminnan roolia vankilan päivittäistoiminnoissa. Kolmas alaluku keskittyy koiratoiminnan johtamiseen ja neljännessä tarkastellaan alueen roolia koiratoiminnan kehittämisessä. Viidennessä luvussa kerrotaan koiranohjaajien näkemyksistä koirien jatkokoulutuksesta. Lopuksi vielä kootaan yhteen Etelä-Suomen koiranohjaajien haastatteluista muodostuneet tulokset.

Haastattelutilanteen alkaessa luin kaikille haastateltaville saatesanat jossa mainittiin, ettei haastateltavien tietoja tai nauhoitetta käytetä muuhun tarkoitukseen, kuin opinnäytetyöni tekoon. Haastateltavien tiedot anonymisoidaan koko tutkimusprosessin ajan, eivätkä vastaajat ole tunnistettavissa lopullisessa opinnäytetyössäni. Jokaisen käsiteltävän teeman kohdalla kuvataan tyypillisimpiä haastateltavien alkuperäislauseita. Näiden edessä käytetään

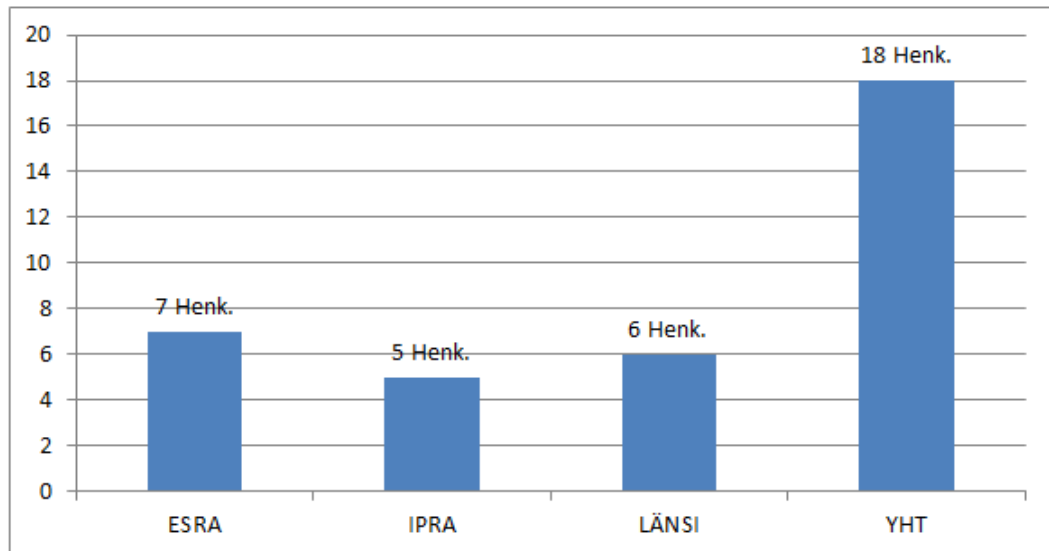
kirjainta H ja sen jälkeen numeerisessa järjestyksessä numeroita 1-7. Lauseet ovat myös sijoitettuna satunnaisessa järjestyksessä vastauksia kuvaavien kuvioiden jälkeen. Tällä tavoin vastauksista ei ole pääteltävissä haastateltavan henkilöllisyyttä tai toimipaikkaa. Yleisesti vastaajien näkemyksissä oli paljon samankaltaisuutta ja useista alkuperäisilmauksesta muodostui samankaltaisia vastauksia, kuten seuraavassa alueellista toimintaa käsittelevässä esimerkkilauseessa.

”Alueellista ryhmätoimintaa tulisi järjestää jonkun johdolla, koska ei muuten tule onnistumaan.” (Haastateltava)

Pelkistämällä kyseisen alkuperäislauseen vastaaja kokee ryhmätoiminnan olevan tärkeää ja sen tulisi olla ryhmänjohtajavetoista, koska muuten toiminta on epävarmalla pohjalla

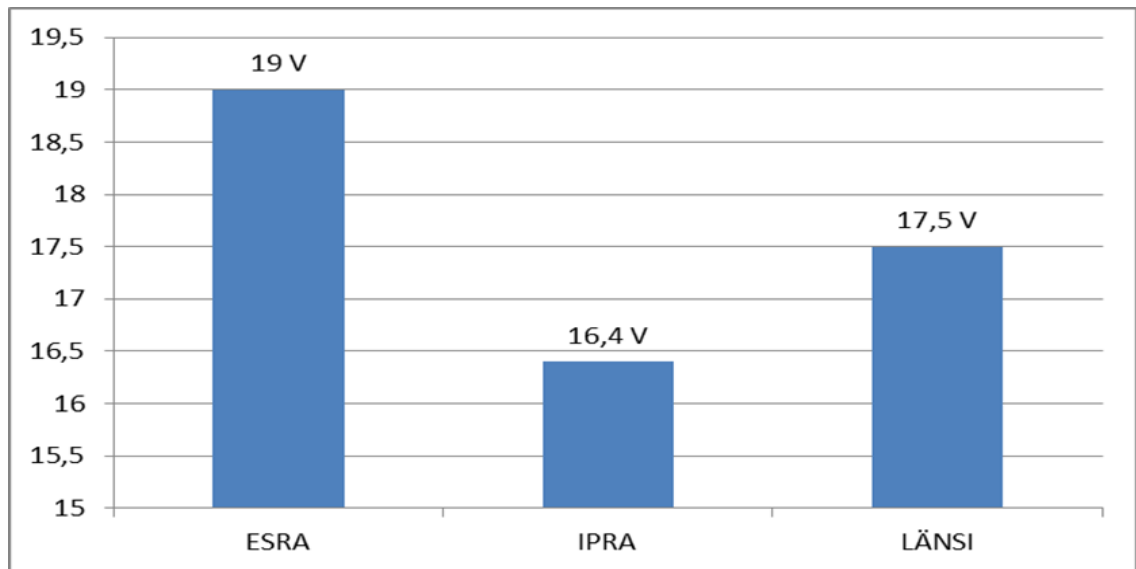
6.1 Haastateltavien taustat

Teemahaastatteluihin osallistui Etelä-Suomen rikosseuraamusalueelta seitsemän. Länsi-Suomesta kuusi, sekä Itä- ja Pohjois-Suomesta viisi koiranohjaajaa eli 24 vankilakoiranohjaajasta 18 osallistui, kuuden jäädessä ulkopuolelle. (Kts. Kuvio 5.)

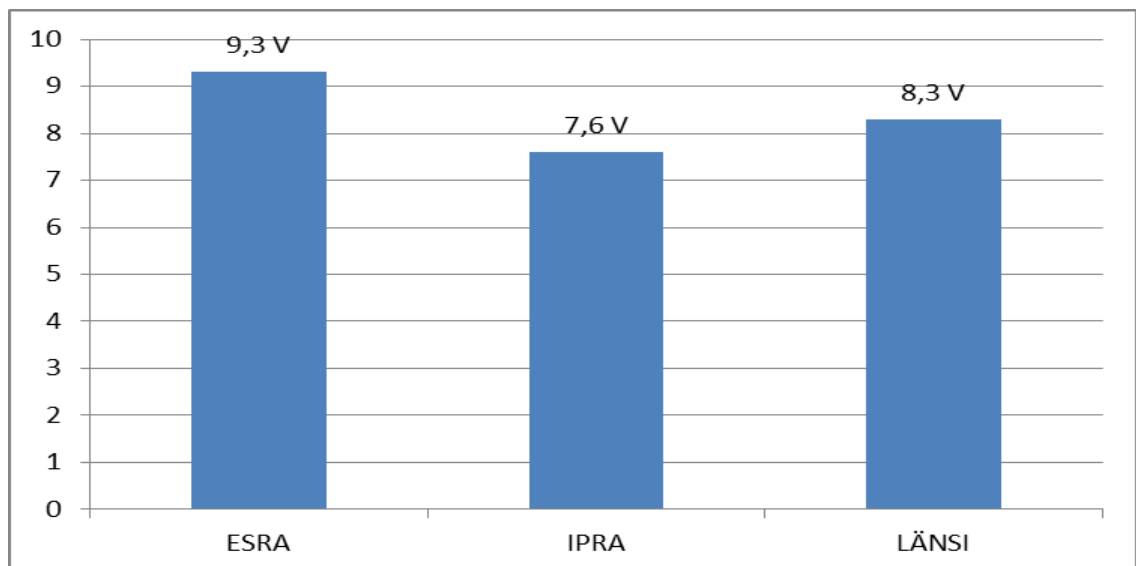
Kuvio 5: Haastateltujen koiranohjaajien alueellinen lukumäärä

Haastatelluilla koiranohjaajilla oli pääsääntöisesti pitkä työkokemus rikosseuraamusalueelta. Keskiarvolukuina tarkastellen he olivat työskennelleet vankilassa 17,6 vuotta. Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen koiranohjaajat olivat muita kokeneimpia 19 vuoden kokemuksella. Länsi-Suomen ohjaajien kokemus oli 17,5 vuotta, sekä Itä- ja Pohjois-Suomen 16,4 vuotta. (Kts. Kuvio 6.)

Kuvio 6: Kuinka kauan työskennellyt rikosseuraamusalalla

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella toimivat koiranohjaajat olivat olleet keskimäärin 9,3 vuotta koiranohjaajan tehtävissä, mikä oli keskimäärin noin vuoden muita pidempään. Länsi-Suomessa 8,3 vuotta, sekä Itä- ja Pohjois-Suomessa 7,6 vuotta. Vaikka pientä alueellista vaihtelua esiintyykin, vaikuttaisi ammatillinen osaaminen jakaantuneen alueiden kesken hyvin tasaisesti (Kts. Kuvio 7.)

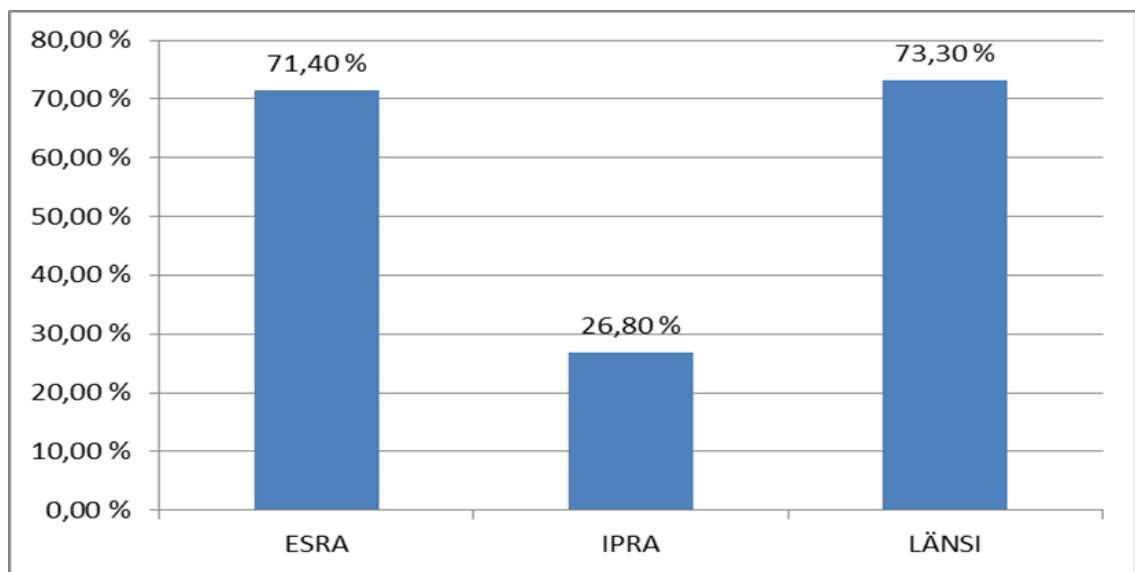

Kuvio 7: Miten pitkään toiminut koiranohjaajana

Rikosseuraamuslaitoksen koiratoiminta on lähtökohtaisesti osa vankiloiden riskienhallintaa, mutta koiranohjaajien työ on harvoin pelkkää koiratoimintaa, vaan eri rikosseuraamusalueiden ja vankiloiden vakiintuneet toimintatavat saattavat vaikuttaa koiran kanssa tehtävään

työhön hyvinkin paljon. Haastatteluissa esiin nousseiden tietojen valossa Itä- ja Pohjois-Suomen koiranohjaajien koiratoimintaan keskimääräisesti käyttämän työajan osuus oli hieman alle kolmanneksen kokonaistyöajastaan, mikä vaikuttaisi eroavan merkittävästi Länsi ja Etelä-Suomen koiratoiminnan laajuudesta joissa molemmissa koiratoimintaan käytettävä työaika ylittää kaksi kolmasosaa kokonaistyöajastaan. Tämä oli nähtävissä myös alueen koiranohjaajien työtyytyväisyydessä.

Huumekoira on ohjaajansa työväline, jota tämän tulee huoltaa ja kouluttaa päivittäin. Usein unohdetaan virkakoirien olevan laumaeläimiä, joita ohjaavat erilaiset vietit, viretilat ja jopa ohjaajansa mielialat, jolloin pitkiä aikoja taukotilassa tai muuten joutilaana ollessaan koiran viretila ja motivaatio voivat laskea niin paljon, että se vaikuttaa jo sen kokonaistoimintakykyyn. Toisaalta runsas koirien käyttö ei vielä kerro toiminnan tehokkuudesta mitään. Tärkeintä olisi toimia mahdollisimman yllätyksellisesti ja laaja-alaisesti käyttäen apuna niin riski- kuin tiedusteluanalyysiäkin.

Kuvio 8: Koiratoimintaan käytetty kokonaistyöaika prosentteina

6.2 Koiratoiminnan asema vankiloissa

Teemahaastattelun ensimmäisessä aiheessa käsiteltiin koiratoiminnan asemaa vankiloiden päivittäistoiminnoissa. Kaikille haastateltaville esitettiin sama avoin kysymys: Millaista koiratoiminta on laitoksessasi eli miten koiratoiminta näkyy laitoksen päivittäistoiminnassa? Kysymyksellä haluttiin selvittää, millaiseksi haastateltavat kokivat laitoksensa koiratoiminnan nykytilanteen ja millaisia mahdollisia kehitystarpeita he näkisivät siinä.

Kaikista vastaajista kahdeksan oli täysin tyytyväisiä vankilansa koiratoimintaan, kun taas kymmenellä oli ollut jonkinlaisia ongelmia ja näkivät vankilan toiminnassa olevan vielä kehitettävää. Yhdeksän oli kokenut vankilan henkilöstöressurssien heikentävän koirien toimintamahdollisuuksia. Seitsemän vastaajaa uskoi ryhmätoiminnan helpottavan resurssiongelmaa. Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen koiranohjaajat vaikuttivat olevan tyytyväisimpiä. Seitsemästä viisi ilmoitti olevansa tyytyväisiä koiratoiminnan asemaan omassa vankilassaan, mutta kolmella heistä oli myös kokemuksia, miten resurssit ovat heikentäneet toimintamahdollisuuksia. Kaksi ohjaajaa mainitsi vankilan koiratoiminnassa olevan paikoitellen myös kehitettävää. Vaikka tässä kohden haastattelua ei puhuttukaan ryhmätoiminnasta, niin kuitenkin neljä mainitsi ryhmätoiminnan kehittävän entisestään alueen koirien toimintatasoa. Myös Länsi-Suomen alueella sijaitsevien vankiloiden käytänteissä oli paikoitellen suuria eroavaisuuksia, mutta keskimäärin tarkasteltaessa toiminta vaikutti olevan kohtuullisella tasolla. Vastaajista puolet, eli kolme ilmoitti olevansa tyytyväisiä vankilansa suhtautumiseen koiratoimintaa kohtaan. Kolmella muulla vastaajalla ei tilanne ollut niin hyvä. Heidän vankilansa asenteissa ja toiminoissa olisi näkemyksensä mukaan vielä kehitettävää, jotta alueen vankiloiden toimintatavat olisivat keskenään samantasoisia. Erään haastateltavan näkemyksen mukaan henkilöstölle tulisi opettaa myös, kuinka työskentelevä vankilakoira tulisi huomioida ja miten tilanteessa toimia. Itä- ja Pohjois-Suomen alueella yksikään haastateltavista ei ilmaissut olevansa tyytyväinen vankilansa koiratoimintaan. Yhden mielestä käytössä olevat resurssit heikentävät toimintamahdollisuuksia. Neljä viidestä kehittäisi laitoksensa koirien käyttöä. Yksi mietti ryhmätoiminnasta helpotusta aktiivisempaan koirien käyttöön. Useat haastatellut mainitsivat alueellisen toimintakulttuurin vaikuttavan turvallisuustoimintaan samalla vähentäen myös vankilakoirien käyttöä, mikä vastaavasti lisäsi koiranohjaajien tyytymättömyyttä. (Kts. Kuvio 9.)

Koiranohjaajat olivat keskimääräistä tyytyväisempiä työhönsä sellaisissa vankiloissa, joissa koirien käytön katsottiin kuuluvan normaaliin päivittäiseen tarkastus ja turvallisuustoimintaan. Usein tällaisissa vankiloissa myös muu henkilökunta tuki koiratoimintaa. Eräs haastateltavista kertoi kuinka vankilan koiratoiminnalla on näkyvä ja suunnitelmallinen rooli osana vankilaturvallisuutta.

”Koira on töissä aina ja näkyvyys on hyvää. Vaikkei meillä ole suoranaista strategiaa, on toiminta silti suunnitelmallista.” (H1)

”Vankeja ja asuinosastoja ei tarkasteta juuri lainkaan. Toiminta on suunnitelmamatonta ja koetaan pelkäksi kuluksi.” (H2)

”Koiratoiminta osittain suunniteltua ja koira on yleensä aina mukana. Laitoksella merkittävä rooli toiminnan kehittämisessä.” (H3)

Koiranohjaajien toimiessa toistuvasti muun henkilöstön sijaisina vaarantuu niin koiranohjaajan, kuin koirankin osaaminen, mikä näkyi myös kasvavana turhautumisena vankilan käytän-

teitä kohtaan. Vankilan koiranohjaaja voidaan kokea valvontareserviksi jota käytetään aina tarvittaessa muiden sijaisena, jolloin koiranohjaajan työstä tulee ennakoimatonta ja turhauttavaa. Usein sellaisissa vankiloissa, joissa koiranohjaajien ei ollut työnjohdollisista seikoista johtuen mahdollista toimia koiranohjaajan tehtävissä, ei myöskään muu henkilöstö osannut kaivata koiraa, jolloin sitä saatettiin pitää jopa turhana.

”Riippuu päivästä henkilökuntaa vähän, joten joudun olemaan joka paikassa. Koiratoimintaa vastustetaan laitoksessa.” (H4)

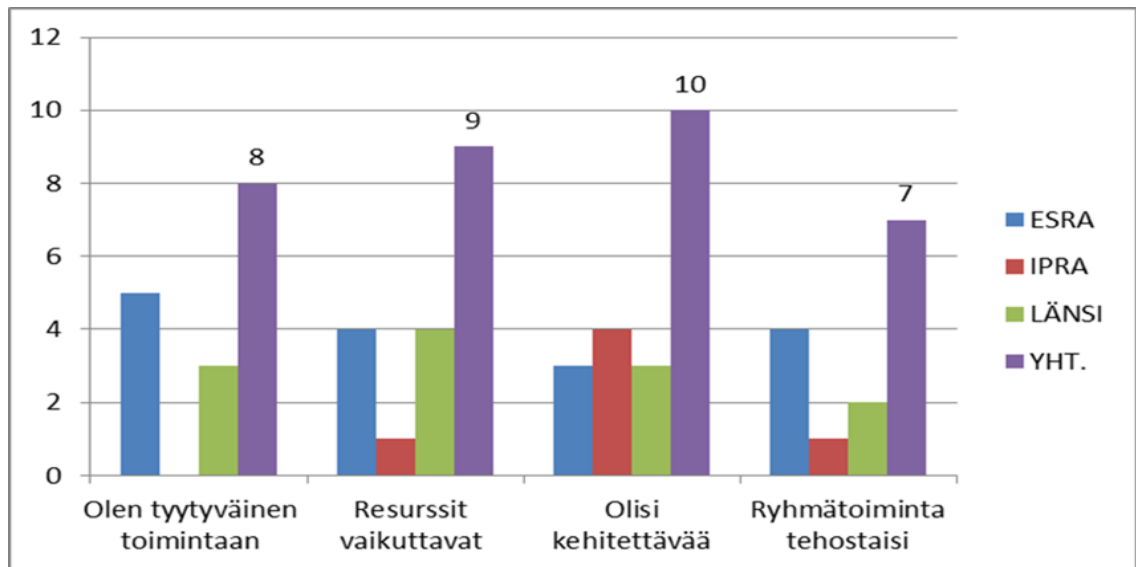
”Ohjaajat toimivat yhdessä toimipisteessä, josta ei ole käytännössä mahdollista irtautua muuhun laitoksen toimintaan, jolloin koiranohjaajien kuvitellaan laiskottelevan tai muuta vastaavaa.” (H5)

Yhdessäkään vankilassa ei ollut luotu koiratoiminnalle strategiaa tai pitkän ajan suunnitelmaa, joka suuntaisi, tai ohjaisi toimintaa laitoksessa ajateltuun suuntaan. Yksittäisissä laitoksissa joissa koiran käyttö oli aktiivista ja näkyvää toiminnassa oli nähtävissä suunnitelmallisuutta, joka pääosin perustui koiranohjaajien omiin näkemyksiin ja päätelmiin. Työajankäytöllä oli merkittävä vaikutus koiranohjaajien tyytyväisyyteen. Mitä enemmän koiranohjaajat kykenivät toimimaan koiran kanssa, sitä tyytyväisempiä ja motivoituneimpia he olivat työtään kohtaan. Se näkyi myös haluna kehittää edelleen omaa osaamistaan ja työtapojaan. Kouluttamalla henkilöstöä toimimaan erilaisissa tarkastustilanteissa siten, että myös koiran toimintamahdollisuudet tulisivat paremmin huomioituksi, saataisiin kehitettyä koko vankilan tarkastustoimintaa.

”Laitoksen koiratoiminta on hyvällä mallilla. Laitos antaa toimintamahdollisuuden” (H6)

”Enemmän koiran käyttöä ja muun henkilöstön kouluttamista, kuinka oikeaoppinen tarkastustilanne tulisi rakentaa ja miten siinä toimitaan.” (H7)

Haastateltavien kertomuksissa näkyi aluekohtaista eroavaisuutta, mutta yleisellä tasolla esiin nousi hyvin samankaltaisia näkemyksiä koiratoiminnan asemasta vankiloissa. Kysymykseen, miten kehittäisit vankilanne koiratoimintaa, vastattiin alueesta riippumatta hyvin samankaltaisilla lauseilla. Puolet vastaajista koki koiratoimintaan käyttämänsä työajan olevan vähäistä, ja resursseja toivottiin lisää, niin ettei koiranohjaajan tarvitsisi toistuvasti toimia muiden vartijoiden sijaisena, vaan hän pääsisi tekemään työtä, johon hänet on erikoiskoulutettu ja jota hänen oletetaan tekevän.

Kuvio 9: Näkemykset koiratoiminnan asemasta vankiloissa

6.3 Koiratoiminnan johtaminen

Koiratoiminnan valtakunnalliseen koordinointiin oltiin tyytymättömiä, sillä sen koettiin olevan liian kaukaista ja passiivista. Koordinoinnista vastaavalla henkilöllä tulisi mahdollisuuksien mukaan olla vahvaa asiantuntijuutta, jolloin koiranohjaajat tietäisivät ja tuntisivat tarvittaessa saavansa tukea toiminnalleen.

Teemahaastattelun toisena aiheena käsiteltiin koiranohjaajien kokemuksia koiratoiminnan johtamisesta eli siitä, millaisena he näkevät toimintaa ohjaavan keskushallinnon roolin koiratoiminnan kehittämistä aina operatiiviseen johtamiseen. Lisäkysymyksellä tiedusteltiin myös, miten koiranohjaajat kokevat koiratoimintaan kohdistuneiden kanteluiden hoidon järjestetyn. Koiratoiminnan ohjeen päivityksessä toiminnan johtamiseen olisi tulossa merkittäviä muutoksia. Sen perusteella tällä teemalla haluttiin selvittää, millaisena nykyinen johtaminen on koettu ja millaista sen tulisi jatkossa olla palvellakseen parhaiten kentän tarpeita. Tässä teemassa koiranohjaajilta kysyttiin, millaisena näet Rikosseuraamuslaitoksen koiratoiminnan johtamisen?

Kaikki haastatellut kertoivat olevansa tyytymättömiä vankilakoirien valtakunnalliseen johtamiskäytäntöön. 13 heistä koki johtamisen olevan liian etäistä ja passiivista. 14 näkemyksen perusteella johdossa tulisi olla vahvaa käytännön asiantuntijuutta. Seitsemän koki, että koiratoimintaan kohdistuneisiin kanteluihin vastaamisessa tulisi toimia nykyistä koordinoitummin. Vastaavasti yhdeksän ei joko osannut sanoa, tai oli saanut apua kanteluun vastaamisessa. Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella viisi haastateltavaa koki, että valtakunnallisesta ohjauksesta vastaavan tulisi omata käytännön asiantuntijuutta, neljän kokiessa johtamisen myös etäiseksi. Kolme myös toivoi koiratoimintaan kohdistettujen kanteluiden vastaamiseen tukea.

Muiden rikosseuraamusalueiden vastaukset korreloivat lähes täysin Etelä-Suomen vastauksien kanssa. Ainoastaan kanteluihin vastaamiseen ei Itä- ja Pohjois-Suomessa kaivattu apua. Erään haastateltavan kokemukseen perustuen koiratoiminnan kehitys on ollut hidasta vähäisen johtamisen seurauksena. Koiratoiminnalta puuttuu niin valtakunnallinen, kuin alueellinenkin toiminnan kehitys, koska sellaiseen ei ole resursoitu toimivaltaista henkilöä. Toinen haastateltavista kiteytti ongelmat hyvin suoraviivaisesti mainiten johtamisen olevan toimivaltaongelmien vuoksi puutteellista, mikä on vaikuttanut osittain jo koiranohjaajien työmotivaatioon. (Kts. Kuvio 10.)

”Kanteluiden myötä ohjataan koiratoimintaa. Toimintaa ei oikeasti kehitetä, aina tulee vain heikennyksiä. Koiranohjaajat pitäisi irrottaa laitoksista.” (H1)

”Johtamista ei käytännössä ole vain niitä suosituksia, joten jokainen puuhastelee mitä haluaa. Motivaatio on tapettu täysin.” (H2)

”Meillä mitään johtamista ole koskaan ollut. Joku ohjaa, mutta kun ei ole sitä toimivaltaa niin siinä se. Yli 20 vuotta ja tässä ollaan.” (H3)

”Kukaan ei pidä koiranohjaajien puolta Johtaminen puuttuu, joten lopputulos sekava.” (H4)

Tässä aiheessa vaikutti vallitsevan alueesta riippumatta hyvin yhtenäinen näkemys. Koiranohjaajat kokivat keskushallintoyksikön, sekä rikosseuraamusalueiden toimivan usein hyvin ristiriitaisesti koiratoiminnan kehittämisessä asetettuihin tavoitteisiin ja tarpeisiin nähden. Koiratoiminnan johtamisen puutteista vaikuttaisi muodostuneen perusongelma, jonka ratkaisemisella olisi mahdollista vaikuttaa myös muihin toimintaan vaikuttaviin haasteisiin. Toiminnasta vastaava ei kykene toimimaan johtajana, mikäli häneltä puuttuu tarvittava toimivalta. Tällöin koordinointi perustuu suosituksiin, jotka voidaan halutessaan jättää huomioimatta.

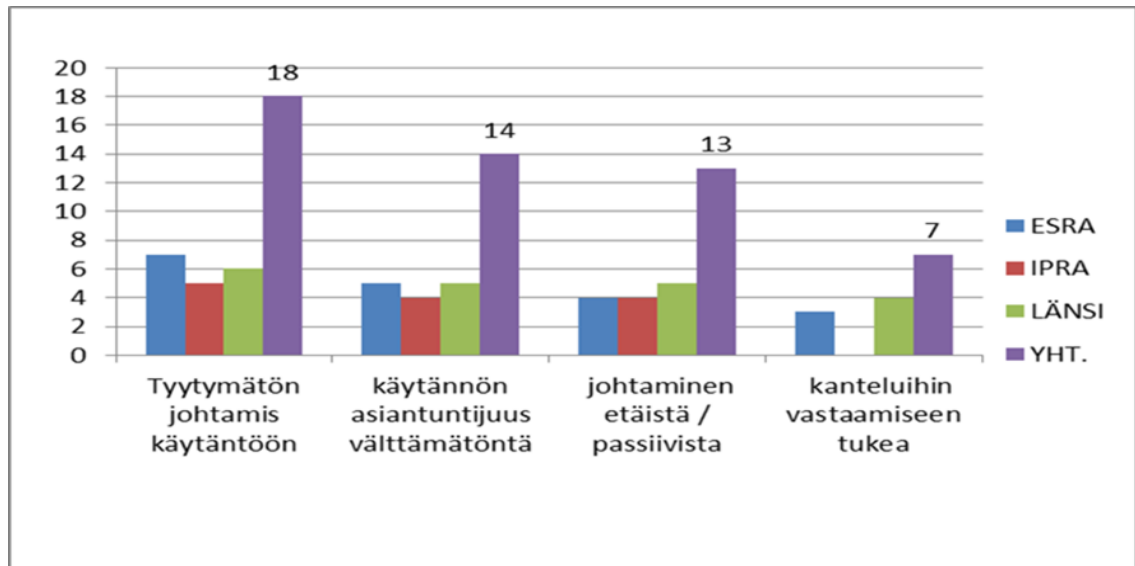
”Uusi ohje iso askel parempaan. Kanteluista olisi hyvä informoida muitakin, niin ei samasta asiasta tarvitsisi tehdä useita selityksiä.” (H5)

”Kaksi tarkastajaa, tuntemusta ja omaa näkemystä asioihin. Suuntaviivoja menettelytapoihin.” (H6)

”Johtamista tulisi olla. Nyt sitä ei ole. Lakipykälät ovat selkeitä ja niiden mukaan toimitaan. En osaa sanoa muuta.” (H7)

Koiratoiminta herättää usein erilaisia tunteita: positiivisia ja negatiivisia, niin työntekijöillä kuin esimiehilläkin. Useat koiranohjaajat mainitsivat joutuvansa toistuvasti toimimaan muiden vartijoiden sijaisena. Tällainen korostuu, mikäli vuorossa toimii sellaisia esimiehiä, jotka

eivät ymmärrä koiratoimintaa, tai muutoin omaavat negatiivisia tunteita koiria tai koiratoimintaa kohden. Alueellisella ryhmänjohtaja järjestelmällä on joiltain osin mahdollista korjata muodostunutta tilannetta, mutta onnistuakseen vaatii, ettei aikaisempaa toimivaltaongelmaa monisteta alueellisille ryhmänjohtajille. Muussa tapauksessa alueellisesta ryhmänjohtaja järjestelmästäkin muodostuu passiivinen ja toimimaton.

Kuvio 10: Näkemykset koiratoiminnan johtamisesta

6.4 Näkemykset alueellisesta koiratoiminnasta

Haastattelun kolmantena aiheena olivat koiranohjaajien näkemykset alueellisesta koiratoiminnasta: Miten se tulisi järjestää, ja millaisia kokemuksia heillä on aluekeskuksen roolista toiminnan kehittämisessä. Tämän teeman tarkoituksena oli selvittää koiranohjaajien näkemyksiä siitä, miten alueellinen toiminta tulisi heidän mielestään organisoida. Kysymys: Millainen on näkemyksesi alueellisesta toiminnasta?

Rikosseuraamusalueesta riippumatta 15 haastatelluista piti alueellista ryhmätoimintaa tärkeänä ja 17 haastateltavista koki, että sen tulisi myös olla ryhmänjohtajan vetämää, sillä ilman johtamista ei ole ryhmää. Eräs haastatelluista koki ryhmänjohtajan nimeämisen alueellisen toiminnan onnistumisen edellytykseksi. Viidellä vastaajalla oli kokemuksia, ettei rikosseuraamusalueen aluekeskus ole tukenut koiratoimintaa. Yhdeksän toivoi aluehallinnolta aktiivisempaa roolia alueellisen koiratoiminnan kehittämiseen. Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen koiranohjaajat kokivat aluekeskuksen tukevan koiratoimintaa. Seitsemästä koiranohjaajasta kolme piti alueen roolia tärkeänä, varsinkin suunniteltaessa toimintatavan muutosta. Kuusi heistä piti alueellista ryhmätoimintaa tärkeänä ja oli sitä mieltä, että sen tulisi myös olla ryhmänjohtajan koordinoimaa. Länsi-Suomen koiranohjaajat olivat samoilla linjoilla, eli kuusi vastaajaa koki ryhmätoiminnan tärkeäksi, ryhmänjohtajan vetämäksi toiminnaksi. Nel-

jän mielestä aluehallinnon tulisi osallistua alueellisen toiminnan kehittämiseen. Itä- ja Pohjois-Suomessa myös kaikki viisi vastaajaa kokivat ryhmätoiminnan tarvitsevan ryhmänjohtajan, mutta vain kolme vastaajaa koki alueellisen toiminnan merkitykselliseksi alueellaan. Viidellä haastateltavalla oli kokemuksia, ettei aluehallinto tue koiratoimintaa lainkaan. Kahden toivoessa aluehallinnolta nykyistä näkyvämpää roolia kehittämiseen. Ilman vetäjää toiminnasta tulee satunnaista ja päämäärätöntä. Eräs haastateltavista mainitsi olevansa tietoinen Esra- alueella toteutetusta koiraprojektista, jonka koki sopivan esimerkiksi siitä, miten alueellinen koiratoiminta tulisi järjestää. Esra- alueen toimintaprojektiin osallistuneet koiranohjaajat olivat tyytyväisiä toiminnan tuomaan vaihteluun, sekä erityisesti projektin aikana tapahtuneeseen koiran kehittämiseen ja samaansa vertaistukeen. (Kts. Kuvio 11.)

”Alueellista ryhmätoimintaa tulisi järjestää jonkun johdolla, koska ei muuten tule onnistumaan.” (H1)

”Onnistuakseen toiminta vaatisi alueelliset erot huomioiden toimivaltaisen koordinaattorin.” (H2)

”Tutor toimintaa, Yhtenäiset käytänteet, yhteinen harjoittelu.” (H3)

”Alue on tukenut koiratoimintaa, kun on perustellut pyyntönsä.”(H4)

”Voisi olla sellaista kuin Esrassa toteutettu projekti oli. Sen tulisi olla johdettua yhden koiranohjaajan tai turvallisuuspäällikön toimesta.” (H5)

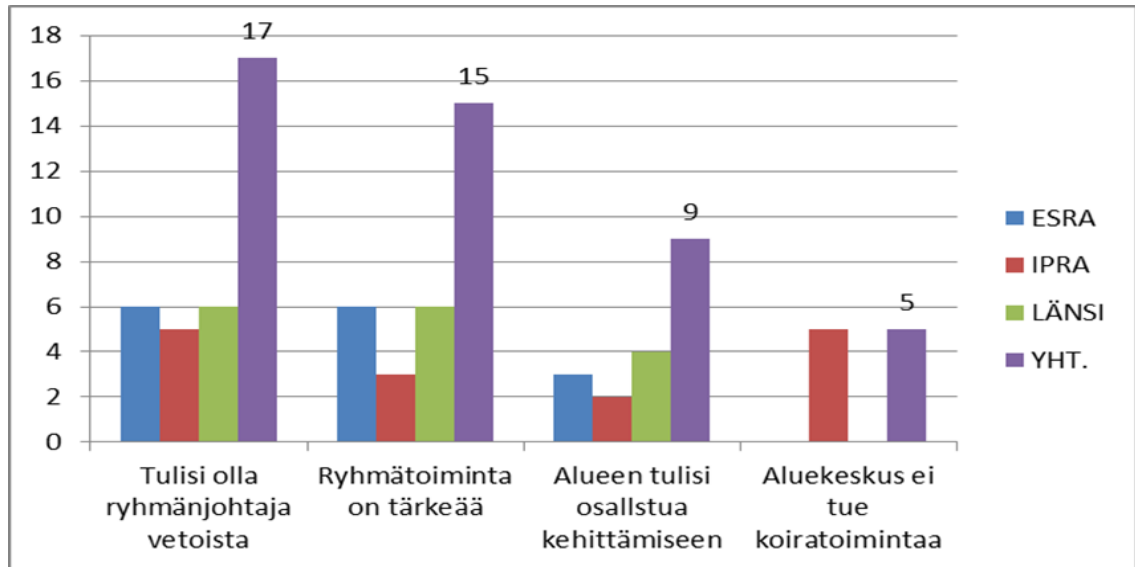
Toisten vankiloiden toiminnan tunteminen parantaisi yhteistyötä, sekä ryhmätoiminnassa muiden koirien ja ohjaajien seuraaminen ja sosiaalinen oppiminen kehittäisi kaikkien osallisten ammattitaitoa. Kyseessä on koiratoiminnan alueellinen kehittäminen, joten aluehallinnon antamalla hyväksynnällä olisi suuri merkitys toiminnan jatkumiseen. Alueellisella toiminnalla kyettäisiin turvaamaan koirien saatavuus myös lomakausina, mutta nykyisessä tilanteessa virkakoiran käyttöön ja liikkuvuuteen on tullut huomattavia rajoitteita minkä vuoksi koiran saatavuus ei ole enää todennäköistä. Tämän hetkisenä ongelmana ovat myös akuutit ja nopeat tilanteet, joihin harvoin on saatavissa tukea millään rikosseuraamusalueella.

”Alue ei ole osallistunut mitenkään toiminnan kehittämiseen. Yhteistoiminta parantaisi kaikkien toimintaa.” (H6)

”Alueellinen toiminta tärkeää, mutta siitä huolimatta aluekeskuksella ei ole mitään roolia sen kehittämisessä. Samalla on hyvä oppia toisen laitoksen tavat ja käytänteet, mikä helpottaa myöhempää työskentelyä.” (H7)

Mikäli Koiranohjaajat ovat sidotut tehtäviin, jotka eivät mahdollista koiratoimintaa tai vankiloiden väliseen liikkuvuuteen muuten kohdistuu jatkuvia rajoitteita, heikkenee niin koirien

alueellinen saatavuus kuin myös koiran toimintakyky. Alueellisesti johdettuna ryhmänä toimissaan yksittäisten koirien hyötysuhde kasvaa tasolle, jota muuten ei voida saavuttaa. Tämä olisi hyvä muistaa erityisesti haastaviin tehtäviin valmistautuessa (Kemppe 2008, 1).

Kuvio 11: Näkemykset alueellisesta toiminnasta

6.5 Vankilakoirien jatkokoulutus

Teemahaastatteluiden neljäntenä ja viimeisenä aiheena käsiteltiin vankilakoirien kouluttamiseen liittyviä käytänteitä. Kysymyksenä esitettiin, miten vapaasti ohjaajat voivat vaikuttaa koiran koulutustapoihin ja millaista tukea he saavat ongelmatapauksissa. Tulisiko alueellisesti järjestää suunnitelmallisesti etenevää koulutusta, tai miten muuten he kehittäisivät koiranohjaajien jatkokoulutusta? Kysymysten tarkoituksena oli selvittää, millaiseksi koiranohjaajat kokevat koirien kouluttamisen. Saavatko he siihen tarpeeksi tukea, ja millaisia koulutuksellisia tarpeita vankilakoirien jatkokoulutuksessa koetaan olevan? Kysymys: Mitä mieltä olet koirien jatkokoulutuksesta?

Kaikki 18 haastateltavaa kertoivat kouluttamisen olevan hyvin itsenäistä. Se korostui ohjaajilla, joilla oli ollut enemmän kuin yksi koira, koska silloin heidän täytyi osata kouluttaa uusi koira itsenäisesti. 15 koki tarvitsevansa enemmän tukea kouluttamiseen ja mahdollisiin arjessa ilmeneviin ongelmiin. Vastaajista 14 toivoi järjestettävän suunnitelmallista jatkokoulutusta, jonka koordinointi sopisi 15 haastatellun mielestä alueellisille ryhmänjohtajille. Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella työskentelevien koiranohjaajien näkemykset eivät poikenneet muista. Kaikki seitsemän kokivat kouluttamisen olevan itsenäistä, sekä tarvitsevansa siihen nykyistä enemmän tukea. Kuuden mielestä myös suunnitelmallisemmalle jatkokoulutukselle olisi tarvetta. Seitsemästä haastatellusta viisi koki koulutuksen järjestelyvastuun sopivan hyvin ryhmänjohtajalle. Länsi-Suomen, sekä Itä- ja Pohjois-Suomen vastaukset olivat täysin lin-

jassa Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen vastauksien kanssa. (Kts. Kuvio 13.) Ongelmatilanteissa tukea täytyy myös osata ja uskaltaa pyytää. Eräs haastateltava tunsu epävarmuutta päivittäistoiminnassaan, johon kaipasi myös tukea. (Kts. Kuvio 12.)

”Koiran kouluttaminen on hyvin itsenäistä. Ryhmätukea tarvitsisi ja vertaistukea arkeen. Nyt apua osattava pyytää sitä ei muutoin tarjota.” (H1)

”Kouluttaminen itsenäistä, johon tarvitsisi paljon tukea. Henkilökemiat vaikuttavat avun kysymiseen muilta ohjaajilta. Koordinoija voisi osallistua taso kokeisiin, jolloin näkisi mikä koirien kapasiteetti.” (H2)

”Koulutusta tulisi olla paljon enemmän. Tarvittaisiin alueellinen päällikkö, joka seuraisi sun kehitystä, jolloin ohjaajaa ei jätettäisi yksin.” (H3)

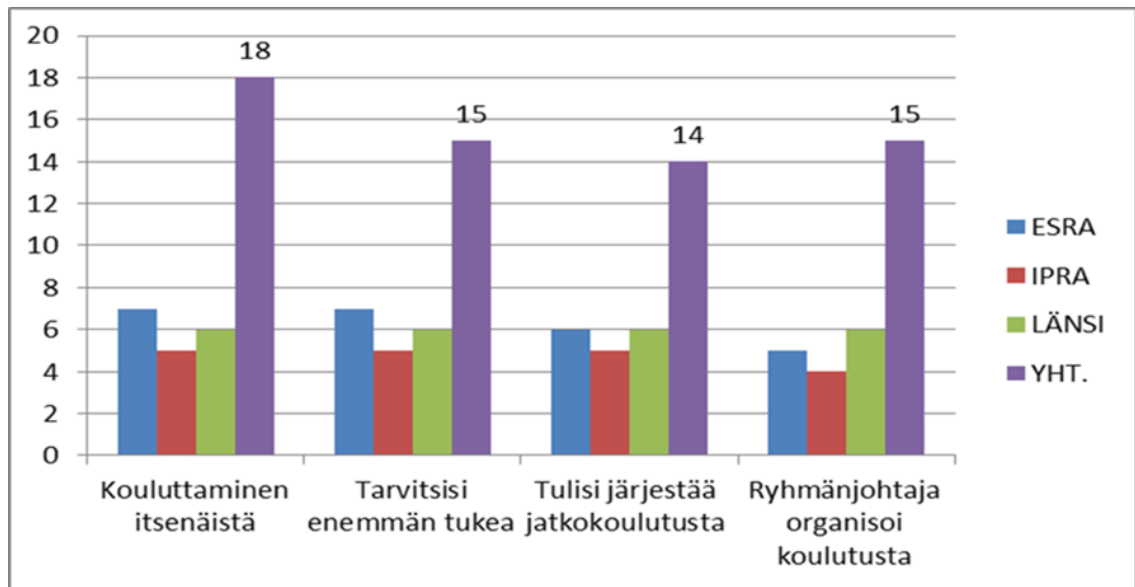
”Ryhmänjohtaja näkee koirien tason ja pystyy suunnittelemaan alueellista johdettua kouluttamista, ja antamaan muutoinkin tukea. Tälle voisi myös ongelmatilanteessa soittaa.” (H4)

”Kouluttaminen itsenäistä ja yksin olet mahdollisten ongelmien kanssa. Alueellista koulutusta pitäisi olla useammin.” (H5)

”Olisi hyvä jos ryhmänjohtaja olisi paikalla tasoissa ja erityisesti nuoren koiran kanssa korostuu.” (H6)

”Mulla on sellainen olo ettei vaadita mitään. Kukin tehköön miten tekee”. (H7)

Yleisimmin tukea oli saatu toisilta koiranohjaajilta tai Poliisikoiralaitokselta. Omassa organisaatiossa tulisi tällaisien tarpeiden vuoksi olla nimetty henkilö, johon ohjaajat voisivat tarvittaessa olla yhteydessä. Poliisikoiralaitoksella toteutettavia vankilakoirien tasokokeita voisi seurata alueen koiratoiminnasta vastaava, joka kykenisi tarvittaessa tarjoamaan tukea ja apua. Koiran kouluttamisessa ohjaajalle saattaa syntyä erilaisia epävarmuutta aiheuttavia tuntemuksia, jotka vaikuttavat ohjaajan toimintaan. Koordinoijalta saatava oikeanaikainen tuki ja ohjaus voisi vähentää epävarmuutta, jolloin luottamus koiraan ja omaan toimintaan kehittyisi. Rikosseuraamusaluekohtaisesti olisi perusteltua aloittaa systemaattisempi jatkokoulutus, jossa huomioitaisiin vankilakoiratoiminnan erityispiirteet ja tarpeet. Tällöin myös tuettaisiin koiranohjaajien kehittymistä ja luottamusta omaan toimintaansa.

Kuvio 12: Näkemykset vankilakoirien koulutuksesta

6.6 Yhteenveto Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen haastatteluista

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella suoritettaviin haastatteluihin osallistuivat allekirjoittanutta lukuun ottamatta kaikki seitsemän koiranohjaajaa. Vastaajien keskimääräinen kokemus rikosseuraamusalueelta oli 19 vuotta ja koiranohjaajana toimimisesta 9,3 vuotta, joten kaikki olivat hyvin kokeneita. Alueen viidessä vankilassa toimi yhteensä kahdeksan koirakkoa, joista ainoastaan kaksi ei ollut täysin tyytyväisiä koiratoiminnan asemaan omassa laitoksessaan. Useat ohjaajat kokivat henkilöstöressurssien vähyyden vaikuttavan koiratoimintaan ja koirien käyttömahdollisuuksiin. Resursseista huolestuneet kokivat alueellisen koiratoiminnan osaltaan paikkaavan resurssiongelmia. Heidän kokemuksensa perustuivat Etelä-Suomen alueella järjestettyyn koiraprojektiin, johon he kaikki olivat myös osallistuneet.

Alueen koiranohjaajien kokemukset koiratoiminnan johtamisesta olivat lähes täysin linjassa muiden alueiden koiranohjaajien vastausten kanssa. Kaikki ohjaajat kertoivat olevansa tyytymättömiä Rikosseuraamuslaitoksen koiratoiminnan johtamiskäytänteisiin. Johtaminen koettiin etäiseksi ja passiiviseksi, josta myös puuttui käytännön asiantuntijuus. Tällöin päätöksenteko perustuu usein muuhun kuin käytännön kokemuksiin tai tutkittuun tietoon. Alueellisesti koordinoituun, ryhmänjohtajan vetämään koirien yhteistoimintaan suhtauduttiin positiivisesti ja ryhmätoimintaa pidettiin tärkeänä niin toiminnan tehostumisen, oppimisen, kuin koko henkilökunnan motivaation kannalta. Kaikki kokivat myös aluehallinnon tukeneen koiratoimintaa monin eri tavoin.

Poliisikoiralaitoksella järjestettävän peruskoulutuksen sekä vuosittaisten huumekoirien koulutuspäivien lisäksi koiria tulee muutenkin kouluttaa säännöllisesti. Kaikki haastatteluihin osallistuneet koiranohjaajat kokivat kouluttamisen olevan hyvin itsenäistä ja kaikki

kaipaisivatkin siihen aiempaa enemmän tukea, jolloin mahdolliset ongelmat eivät pääsisi kasvamaan niin merkittäviksi, kuin yksin toimiessa voi käydä. Myös suunnitelmallista jatkokoulutusta toivottiin järjestettävän, sillä nykyisellään harjoittelu on satunnaista ja useimmiten päämäärätöntä. Alueellisen koulutuksen koordinoinnin koettiin kuuluvan luonnollisena osana alueen ryhmänjohtajalle.

7 Johtopäätökset

Rikosseuraamuslaitoksen virkakoiratoimintaa on pyritty kehittämään uudistettavan valtakunnallisen toimintaohjeen muodossa. Uudistuksen merkittävin muutos koskee koiratoiminnan koordinoinnin alueellistamista, joka olisi käytännössä tarkoitus toteuttaa rikosseuraamusaluekohtaisilla ryhmänjohtajilla. Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, millainen organisaatio- ja toimintamalli tiivistäisi ensisijaisesti Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen virkakoiratoimintaa. Toiseksi pyrittiin selvittämään, millaisia toimenpiteitä haluttuun päämäärään pääseminen vaatisi. Samalla oli mahdollista selvittää, voisiko mahdollista toimintamallia käyttää myös muiden alueiden tarpeisiin. Helpottaakseen uuden toimintamallin käyttöönottoa tulisi sitä häiritsevät riskit minimoida tai poistaa jo suunnitelmavaiheessa.

Tämän johdosta päädyin teemahaastattelun keinoin selvittämään alan asiantuntijoiden, koiranohjaajien näkemyksiä koiratoiminnan tähänastisesta tilanteesta sekä siihen kohdistuvista mahdollisista kehittämistarpeista. Haastattelusta kertyneiden johtopäätöksien tukena käytin aiheesta aiemmin tehtyjä tutkimuksia ja julkaisuita, sekä muiden maiden kokemuksia toimintojensa organisoimisesta.

Koiranohjaajille suunnatuilla teemahaastatteluilla tavoiteltiin mahdollisimman kattavaa näkemystä ja tietoa siitä, millaista Rikosseuraamuslaitoksen koiratoiminta, sen kehitys, johtaminen ja koulutusmahdollisuudet ovat, ja millaisia kehitystarpeita näihin osa alueisiin liittyy. Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen koiratoimintaa, mutta saadakseni mahdollisimman totuudenmukaisen kuvan vankiloiden koiratoiminnasta päädyin haastattelemaan kaikkien alueiden koiranohjaajat, mikä haastatteluiden edetessä osoittautui hyväksi ratkaisuksi, sillä lähes kaikkien osallistuneiden vastaukset olivat alueesta riippumatta keskenään samankaltaisia ja korreloivat keskenään hyvin. Valitettavasti Itä- ja Pohjois-Suomen koiranohjaajien muita pienempi osallistumisprosentti heikentää alueen tulosten luotettavuutta.

7.1 Vankilakoirien toimintamahdollisuudet

Haastateltavien näkemysten perusteella koiranohjaajat eivät saa hakuvaiheessa saamistaan lupauksista huolimatta työskennellä koiran kanssa. Tämä näkyi erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella, missä koiranohjaajien koiratoimintaan käyttämä työaika oli

noin puolet pienempi kuin muilla alueilla. Heistä kukaan ei myöskään kertonut olevansa tyytyväinen siihen, miten laitos tai rikosseuraamusalue suhtautuu koiratoimintaan. Rikosseuraamuslaitos on luotettava ja arvostettu organisaatio, jonka osaava ja motivoitunut henkilöstö tekee mielekästä työtä (Rikosseuraamuslaitos 2020a). Koiranohjaajan tehtävän tullessa avoimeksi uusille hakijoille korostetaan työn sitovuutta ja monimuotoisuutta. Ohjaajaksi nimitettävältä odotetaan korkeaa motivaatiota ja oma-aloitteellisuutta, jotka ovat perusedellytyksiä tehtävän menestyksekkäälle hoitamiselle. Kysymyksen valossa uudelle koiranohjaajalle siis luodaan odotuksia tulevan tehtävän suhteen. Rikosseuraamusalueilla ja vankiloilla on omat ominaispiirteensä, toimintatapansa ja tarpeensa, jotka määrittelevät vahvasti, millaista koiratoimintaa yksiköissä toteutetaan (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2016, 21).

Haastatteluiden perusteella koiranohjaajien kokonaistyöajastaan koiratoimintaan käyttämä aika vaihtelee suuresti 10 % - 90 % välillä. Teoriassa näiden prosenttimäärien erotus on kuukaudessa 123 tuntia ja vuodessa 1476 tuntia. Huumekoira on ohjaajansa työväline, jota tämän tulee huoltaa ja kouluttaa päivittäin. Usein unohdetaan virkakoirien olevan myös laumaeläimiä, joita ohjaavat erilaiset vietit, viretilat ja jopa ohjaajansa mielialat. Ollessaan pitkiä aikoja mitään tekemättömänä, koiran viretila ja motivaatio voivat laskea niin paljon, että se vaikuttaa jo koiran kokonaistoimintakykyyn. Koiran kokonaistoimintakykyyn laskiessa liian alas se ei kykene välttämättä enää työskentelemään, tai sen työteho voi olla heikentynyt. (Pasanen 2017.)

Rikosseuraamuslaitoksen voimassa oleva valtakunnallinen koiratoiminnan johtamismalli koetaan haastateltavien näkemysten perusteella etäiseksi ja jäykäksi. Rikosseuraamuslaitoksessa käytettävää johtamismallia on muutettu niin sanottuun valmentavaan johtamiseen, jossa esimieheltä odotetaan työn esteiden poistamista ja valmentavaa otetta suhteessa työntekijöihin. Muuttamalla vankilakoirien toiminnan ohjausta voidaan osaltaan toteuttaa tätä käytäntöä, mutta myös vankiloissa tulisi pohtia koiranohjaajien roolia ja koiratoimintaan käytettävän suhteellisen työajan määrää. Ei ole kenenkään intresseissä pitää käyttämättömänä arvokasta työvälinettä ja koulutettua ohjaajaa, jotka parhaimmillaan tuovat merkittävää lisäarvoa vankilan päihdetorjuntakeinoille ja vankien kuntouttamiselle (Kennelliitto 2019).

Koiratoiminnan kehittäminen on koiranohjaajien vastuulla. Kaikki koiranohjaajat kertoivat tulleen valituksi koiranohjaajan tehtäviin vasta sen jälkeen, kun vankilassa oli tehty päätös vankilakoiran hankinnasta. Useiden haastateltavien kokemusten perusteella laitoksen koiratoiminnan kehittäminen oli siirtynyt koiranohjaajaksi valitsemisen jälkeen lähes täysin koiranohjaajan harteille.

Esimiesten olisi tärkeä muistaa johtamisen olevan vuorovaikutusta ja työn esteiden poistamista. Tällä mahdollistetaan olosuhteet taitojen ja asiantuntijuuden parhaalle mahdolliselle käytölle. (Kuitunen 2018). Haastatteluiden perusteella koiratoiminnan johtamiselta toivottiin

ohjaajien tukemista, yhtenäisiä toimintamalleja, toiminnan kehittämistä ja ennen kaikkea erilaisten koulutusmahdollisuuksien luomista. Toisaalta yhtenäistettäessä käytänteitä tulisi muistaa myös yksilöllisyys: Mikä sopii yhdelle ihmiselle tai koiralle ei välttämättä sovi kaikille, minkä vuoksi toimintaohjeiden tulisi mahdollistaa hieman erilaisetkin käytänteet. (Lindgren 2008a, 75).

Correctional Service Canada on toteuttanut vuonna 2011 kansainvälisen tutkimuksen huume-koirien käytöstä vankiloissa. Tutkimuksessa havaittiin koirien kykenevän havaitsemaan huumeaineita ja koirien läsnäolo vähentää huumeiden tuonti ja salakuljetusyrityksiä vankilaan. Ennalta estävä vaikutus saadaan vain, mikäli todellinen kiinnijäämisriski kohoa koirien käytön myötä. Useissa suomalaisissa vankiloissa koirien käyttö on haastateltavien näkemysten perusteella vähäistä, jolloin kiinnijäämisriskiin vaikuttamistakaan ei juuri ole.

Ruotsin vankilakoiratoiminnan valtakunnallinen ohjaus hoidetaan Tukholmassa sijaitsevasta keskushallintoyksiköstä käsin. Keskushallinnossa työskentelevän koordinaattorin lisäksi maassa on kolme koiranohjaajataustaista virkamiestä, jotka toimivat alueen turvallisuuspäälliköiden alaisuudessa. Heidän tehtävänä on johtaa ja suunnitella operatiivisen tason toimintaa sekä kouluttaa muita koiranohjaajia. (Asiantuntijahaastattelu b 2019; Kriminalvårdens 2011.)

Erityisesti Tanskan ja Britannian vankilakoiratoiminnat ovat järjestetty esimerkillisesti. Tanskan vankilakoiratoimintaa on mallinnettu Britanniasta, jossa vankilakoirien määrä on huomattavan suuri. Britanniassa koiria käytetään monipuolisesti huomioiden eri rotujen käyttöominaisuuksia. Vastaavasti Tanskassa koiramäärä on selkeästi pienempi kuin Suomessa, mutta koirat ovat tehokkaassa käytössä. Koirat on jaettu liikkuvaan yksikköön ja perusyksikköön, jotka molemmat toimivat ryhmämallisesti. Perusyksikössä kokeiltiin aiemmin samanlaista toimintamallia kuin Suomessa, mutta huonojen kokemusten vuoksi käytäntö lakkautettiin. (Asiantuntijahaastattelu c 2019; Europris 2017a.)

7.2 Koiratoiminnan kehittäminen

Koiranohjaajat kokivat, että alueellistaminen on koiratoiminnan kehittymisen kannalta tärkeä uudistus ja sen tulisi olla ryhmänjohtaja vetoista. Onnistuakseen tehtävässään ryhmänjohtajalla tulisi olla myös toimivaltaa, mihin nojaten hänellä olisi todellisia toimintaedellytyksiä (Lindgren 2008b, 130- 132.) Muussa tapauksessa tilanteesta tulee kestävä, ja koko toimintaohjeen uudistaminen on turhaa. Alueellisesta koiratoiminnasta puhuttaessa tarkoitetaan vankiloiden välistä, suunnitelmallista ja johdettua yhteistyötä, jonka tarkoituksena on kehittää toimintaan osallistuvien koirakoiden ammattitaitoa ja hyödyntää käytettävissä olevaa resurssia mahdollisimman tehokkaasti vankiloiden tarkastus- ja turvallisuustoimintaan. Yhdessä työskentelemisen tiedetään myös tehostavan koirien toimintakykyä ja motivaatiota niin paljon, että se kannattaisi huomioida työvuorosuunnittelussakin. (Lindgren 2008c, 64.)

Motivaation käsite on johdettu latinan kielestä sanasta *movere*. Sanalla pyritään selittämään yksilön käyttäytymiseen vaikuttavia seikkoja. Motivaatiossa on kyse yksilön psyykkisestä tilasta, jonka osatekijöitä ovat vireys, suunta ja kesto. Henkilöstön voimavarojen kehittäminen lähtee peruskäsityksestä, että työntekijät vaikuttavat ratkaisevasti organisaation tulokseen. Hyvin motivoitunut, kyvykäs henkilökunta on jokaisen organisaation merkittävin voimavara. Siksi organisaation ihmiset, heidän motivaationsa ja kyvykkyytensä vaikuttavat olennaisesti organisaation menestymiseen (Lindgren 2008d, 70; Koiratoimintaprojekti 2019.)

Koirien alueellisesta liikkuvuudesta olisi tärkeää poistaa turhia rajoitteita, jolloin vankiloiden välinen yhteistyö kehittyisi ja koiratoiminnalla kyettäisiin nykyistä paremmin vastaamaan tuleviin haasteisiin. Huumausainerikollisuuden kasvaessa tulevat ongelmat muiden Pohjoismaiden kokemusten perusteella lisääntymään myös vankiloissa. Tämän vuoksi vankiloilla tulisi olla käytössään toimivia työkaluja, joilla mahdollisia ongelmia kyettäisiin jo ennakolta rajoittamaan ja estämään. Eri rikosseuraamusalueita tarkastellessa Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella on useista näkökohdista tarkastellen realistisimmat mahdollisuudet toteuttaa aktiivista vankiloiden välistä yhteistyötä. Alueellisessa toiminnassa voidaan huomioida kaikkien alueen vankiloiden tarkastustoiminta, koirakoiden ja muun henkilökunnan koulutuksellisuus, koiranohjaajille annettava tuki ja kokonaisvaltainen toiminnan kehittyminen. Kuten Niemistö tekstissään mainitsee, toiminnan tarkoituksenmukaisuuden kadotessa ryhmän toiminta heikkenee ja lopulta lakkaa itsestään, joten alueellinen toiminta kestää vain niin kauan kuin se koetaan tarkoituksenmukaiseksi. (Niemistö 2012b, 16 - 53.)

Vankilakoirien koulutus tapahtuu ostopalveluna Poliisiammattikorkeakoulun alaisella poliisikoiralaitoksella. Opinnäytetyössä ei syvennytä itse koulutukseen, mutta koiranohjaajat ovat olleet pääsääntöisesti tyytyväisiä koulutuksen sisältöön. Vankilakoirien vuosittainen tasotestaaminen on myös toteutettu Poliisikoiralaitoksella ja niin tulisi toteuttaa jatkossakin. Mikäli alueellinen koiravastaava osallistuisi alueensa koirien tasokokeisiin, hän saisi hyvän kuvan rikosseuraamusalueensa koirakoiden mahdollisista vahvuuksista ja heikkouksista, jolloin koirien ja koiranohjaajien työtä voitaisiin tukea nykyistä paremmin esimerkiksi tarjoamalla tarpeita vastaavaa jatkokoulutusta.

Koirien peruskoulutuksen ja vuosittaisen tasotestaamisen lisäksi koiria ja koiranohjaajia tulee harjoittaa ja kouluttaa säännöllisesti huomioiden kuitenkin jokaisen yksilölliset tarpeet. Harjoittelun tulisi myös olla suunnitelmallista ja kehittävää ja perustua vankilakoirien ja ympäristön erityispiirteisiin. Laadullisen harjoittelun merkitystä ei voi ylikorostaa. 2014 julkaistussa pro gradu tutkielmassaan Heli Jalander oli tutkinut poliisikoiranohjaajien käsityksiä operantin ehdollistamisen ja positiivisen vahvistamisen käytöstä poliisikoirien erikoiskoulutuksessa. Tutkielmassa tuodaan useassa kohdassa esille, miten merkittäväksi koiranohjaajat kokevat sosiaalisen oppimisen sekä koulutuksen yhteydessä saamansa tuen. (Jalander 2014, 2.)

Eläimen kanssa työskentely on hyvin haasteellista verrattuna toisen ihmisen kanssa työskentelämiseen. Koira ei opi teoriassa, vaan vaatii lukuisia harjoituksia osatakseen toimia ohjaajansa haluamalla tavalla. Koska harjoittelun jälkeisessä levossa koira prosessoi aikaisempia kokemuksiaan, tulisi käytännön harjoitteiden ja levon määrän olla tasapainossa. Koiralta ei siis voi vaatia mitään mitä sille ei ole kunnolla koulutettu. (Pasanen 2017b.) Koirilta ja koiratoiminnalta vaaditaan yhä enemmän, jolloin myös kouluttamisen ja harjoittelun tarve kasvaa. Myös koiranohjaajiin kohdistuu enemmän odotuksia ja koiranlukutaitoa. Hyvä koiranlukutaito kasvattaa koiranohjaajan ammattitaitoa ja itseluottamusta, mikä heijastuu myös koiran toimintaan.

Niin Pasanen kuin Jalanderinkin näkemykset ovat täysin samassa linjassa vankilakoiraohjaajien näkemysten kanssa. Työkoirien kohdalla usein unohdetaan, että laadullisen koulutuksen tulisi jatkua koiran käyttöönoton jälkeenkin säännönmukaisena. Koiran oppiminen ja kehittyminen on hyvin yksilöllistä, mikä korostuu nuoren koiran kohdalla, jonka itsevarmuuden kypsyminenkin saattaa kestää useampia vuosia. Koiran toimintaan vaikuttaa myös koiranohjaajan oma motivaatio ja asenne. Mikäli hän on itsestään tai koirastaan epävarma, saattaa se aiheuttaa ylitsepääsemättömiä ongelmia, minkä vuoksi koiranohjaajat kokevatkin usein tarvitsevasa tukea koulutuksellisissa asioissa. (Duodecim 2018b.)

Vuonna 2018 valmistunut opinnäytetyö ”Rikosseuraamuslaitoksen virkakoiratoiminta osana vankilaturvallisuutta” on erilaisesta tutkimusmenetelmästä huolimatta niin tuloksiltaan kuin vastaajaprosenteiltaankin hyvin samankaltainen tämän opinnäytetyön kanssa ja ne tukevat hyvin toisiaan. Manninen ja Ahonen toteuttivat kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimusmenetelmänsä sähköisellä kyselylomakkeella, jonka perusteella he nostivat kehittämiskohteiksi virkakoiratoiminnan paremman organisoinnin, monipuolisemmat kouluttautumismahdollisuudet ja vankiloiden välisen yhteistyön lisäämisen. (Manninen & Ahonen 2018.) Tekemässäni kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa analyysin pääpaino oli numeeristen arvioiden sijaan mielipiteiden ja niiden syiden ja seurausten syväluotaamisessa. Tällä tavoin pystyin pureutumaan perisyihin ja saamaan perusteellisia vastauksia kysymyksiini miksi, miten ja millainen. Haastatellessani koiranohjaajia mahdollisimman vapaamuotoisesti avoimia kysymyksiä käyttäen sain heiltä hyvin seikkaperäisiä vastauksia.

Britannian Centre for Social Justice on todennut, että vankiloiden tulisi olla paikka, jossa päihteidenkäytöstä riippuvaiset ihmiset toipuvat ja kuntoutuvat riippuvuuksistaan, mutta todellisuudessa vankiloissa esiintyvät huumausaineet tekevät vankien kuntoutumiseen tähtäävän työn merkityksettömäksi ja ovat todellisuudessa syy vankilarikollisuuden voimakkaalle kasvulle. Koska huumekoirat ovat osoittautuneet parhaiksi välineiksi estää huumausaineiden kulkeutuminen vankiloihin, tulisi niiden määrää lisätä nykyisestä. Erityisen huomionarvoista CSJ:n selvityksessä on heidän havaintonsa, joka on nähty myös Suomen vankilakoiraohjauksessa, eli riittävän koiramäärän lisäksi tulisi vielä varmistaa koirien ja ohjaajien riittävä koulu-

tus, koska koirien kyky löytää hajuja on riippuvainen myös koiranohjaajan taidoista ohjata koira kokonaisvaltaiseen etsintään. (Centre for Social Justice 2015b.)

7.3 Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella aktiivista vankilakoiratoimintaa

Valtakunnallisesti kaikkien rikosseuraamusalueiden koiratoimintoihin kohdistuu muutos- ja kehitystarpeita, mutta suurin tarve kohdistuu Etelä-Suomen rikosseuraamusalueelle. Pääkaupunkiseudun väestötiheys ja huumausainemarkkinoiden koko aiheuttavat erityistä painetta alueella sijaitseville vankiloille. Alueen koiranohjaajat olivat motivoituneita suhteessa työhönsä, mutta samanaikaisesti kokivat resurssien heikentävän toimintamahdollisuuksia. Suuri osa ohjaajista näki alueellisen yhteistoiminnan parantavan resursseja ja he olivat halukkaita myös kehittämään omaa työnkuvaansa liikkuvammaksi. (Rikosseuraamuslaitos 2015, 4.)

Koiratoiminnan valtakunnalliseen koordinointiin oltiin tyytymättömiä, sillä sen koettiin olevan liian kaukaista ja passiivista. Koordinoinnista vastaavalla henkilöllä tulisi mahdollisuuksien mukaan olla vahvaa asiantuntijuutta, jolloin koiranohjaajat tietäisivät ja tunsivat tarvittaessa saavansa tukea toiminnalleen. Lähes kaikki vastaajat kannattivat alueellista ryhmätoimintaa, jonka tulisi myös olla ryhmänjohtajan koordinoimaa, koska muuten toiminnasta katoaa helposti päämäärä. Hieman alle puolet vastasi pitävänsä tärkeänä, että aluekeskus osallistuisi alueellisen koiratoiminnan kehittämiseen.

Kaikkien Pohjoismaiden kokemukset tukivat alueellista koiratoimintaa, mutta erityisesti lyhyiden etäisyyksien Tanskassa ryhmätoiminta oli järjestetty erinomaisesti. Synergiaedun lisäksi Tanskalaiset kokivat ryhmätoiminnan kehittävän erityisesti koiranohjaajien ja koirien ammattitaitoa ja motivaatiota. Tanskassa koiranohjaajat päivystivät Syddanmarkin aluetoimistossa, mutta Etelä-Suomen alueelle sopisi malli, jota aiemmin kokeiltiin Esra- alueen käytännön projektissa. Siinä koiranohjaajat työskentelivät omassa vankilassaan henkilökohtaisen työnkuvansa mukaisissa tehtävissä, josta he etukäteen suunnitellun ohjelman, tai akuutin tarpeen perusteella osallistuivat alueelliseen toimintaan. (Projektiraportti 2019b.)

Koiran kouluttaminen koettiin osin liian yksinäiseksi, minkä seurauksena koiran kehitys voi olla hidasta tai mahdolliset ongelmat voivat kasautua kohtuuttomiksi (Pasanen 2017c). Kouluttamiseen kuin arjen toimintaanakin kaivattiin tukea ja yhteistoimintaa, jolloin omasta toiminnasta saatava palaute olisi välitöntä ja rehellistä. Koirien kouluttamisessa tulisi myös olla jatkumoa, jolloin se myös kehittäisi nykyistä laajemmin kaikkien osallistujien toimintatasoa.

8 Pohdinta

Tässä luvussa pohdin itse opinnäytetyöprosessia ja sen kulkua. Pohdin myös omaa ammatillista toimintaani, opinnäytetyön eettisyyttä ja luotettavuutta sekä sen hyödyllisyyttä ja mahdol-

lista käytettävyyttä Rikosseuraamuslaitoksen ja Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen koiratoiminnan kehittämiseen. Lopuksi esitän toimenpide- ja kehitysehdotuksia, sekä jatkotutkimusaiheita.

8.1 Oman ammatillisen toiminnan reflektointi

Opinnäytetyöprosessi oli pitkä ja mielenkiintoinen kokemus, joka kokonaisuutena kesti vuoden verran. Tosiasiallisesti opinnäytetyöni aihe oli koiranohjaajan taustastani johtuen selvänä mielessäni jo opintojen alkaessa. Koin sen luonnolliseksi, mutta samalla jollain tapaa myös vaaralliseksi aiheeksi, jossa helposti sortuisin käyttämään liian vaikeaselkoista erityissanastoa, jolloin perusteluni voisi olla ulkopuolisille hankalasti avautuvaa tai vaikeaselkoista. Olen pyrkinyt huomioimaan tämän seikan tekstissä, jonka kirjoittamiseen käytin kaikkiaan viisi kuukautta. Vankiloissa toimivien virkakoirien ja koiranohjaajien rooli on kokonaisvaltainen ja laaja, mikä vaikeuttaa tutkimusaiheen rajaamista. Mikä on tutkimuksen kannalta oleellista ja mikä ei? Vastaako valitsemani materiaali tutkimuskysymykseen, vai tulisiko jotain rajata ulkopuolelle?

Työn selkeyttä ajatellen olisi ollut helpompi ja turvallinen valinta keskittyä vain Etelä-Suomen koiranohjaajien haastattelemiseen, koska silloin vastaukset ja työn otsikointi näyttäisivät todennäköisesti selkeämmiltä. Mutta koska opinnäytetyöni todellinen tarkoitus oli selvittää alueen vankiloita ja koiratoimintaa parhaiten palvelevaa toimintamallia, koin tarpeelliseksi saada mahdollisimman kattavan kuvan koiratoiminnan valtakunnallisesta tilanteesta. Teema-haastatteluita aloittaessani jouduin harkitsemaan haastatteluteemojen sisältöä ja haastateltavien määrää. Vaikka opinnäytetyössä oli tarkoitus saada vastauksia pääasiassa Etelä-Suomen rikosseuraamusaluetta ajatellen, päätin haastatella myös muiden alueiden koiranohjaajia, koska sillä tavoin saisin työhön suuremman otannon ja laajempaa perspektiiviä. Samalla oli mahdollista selvittää, voisiko toimintamallia käyttää myös muiden alueiden tarpeisiin.

Taustani vuoksi minulla on useiden maiden koiranohjaajista koostuva kontaktiverkosto, jonka ansiosta oli mahdollista lähettää Pohjoismaissa toimiville koiraryhmänjohtajille kysely koskien sitä, miten he ovat ratkaisseet vankilakoiratoimintansa organisoinnin. Kyselyn lisäksi tutustuin heidän organisaatioidensa turvallisuutta käsitteleviin julkisiin tilastoihin, joiden sanoma poikkesi huolestuttavan paljon kotimaan tilanteesta. Tulisiko meidän valmistautua tilanteen heikkenemiseen etukäteispainotteisesti ja millainen olisi sopiva valmiustaso?

Keväällä 2019 toteutin opintoihini kuuluvan esimiesharjoittelun yhteydessä Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella koiratoiminnan käytännön projektin, jonka tarkoituksena oli kerätä kokemuksia alueelliseen toimintaan liittyvistä käytännön haasteista. Vaikka projekti kesti vain 10 viikkoa, sen aikana saatiin erittäin hyviä käytännön kokemuksia toiminnan organisoimisesta, toteuttamisesta, tuloksellisuudesta ja raportoinnista. Projektin onnistumiseen vaikuttivat

ennen kaikkea toimintaan osallistuneiden koiranohjaajien aktiiviset asenteet, sekä Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen turvallisuuspäälliköltä ja johtoryhmältä saatu tuki.

Perheellisenä opiskelujen, töiden ja opinnäytetyön yhteensovittaminen aiheutti ajankäyttöisiä haasteita. Saatuaani kaikki teemahaastattelut käsiteltyä lopulliseen muotoonsa tuloksiksi kykenin peilaamaan niitä aiemmin toteuttamaamme koiraprojektiin, sekä Pohjoismaista saatuihin tietoihin ja aikaisempiin tutkimuksiin. Koiranohjaajien näkemykset eivät alueista riippumatta juurikaan vaihdelleet. Tosin alueelliseen ryhmätyöskentelyyn suhtauduttiin Etelä-Suomessa positiivisemmin, olivathan he saaneet toteutetun projektin kautta jo hieman kokemusta sellaisesta. Opinnäytetyöni aikana olin yhteydessä kaikkiaan kymmeneen henkilöihin, joilta saatujen tietojen, tuen ja mahdollisuuksien avulla onnistuin saamaan tämän valmiiksi.

Käytössäni olevien resurssien vuoksi jouduin valitettavasti rajaamaan paljon materiaalia myös työn ulkopuolelle. Olisi ollut mielenkiintoista verrata Suomalaisten virkakoiratahojen koiratoimintoja keskenään. Vaikka työn tekeminen oli sen laajuudesta johtuen raskasta, oli se silti palkitsevaa ja näkemystä avartavaa.

8.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Oma historiani koiratoiminnan parissa on keskimääräistä pidempi. Vuosien saatossa olen saanut osallistua hyvin erilaisiin tehtäviin ja koiratoiminnan kehittämiseen. Se on vaikuttanut oman näkemykseni muodostumiseen opinnäytetyön aiheena olevista aiheista, minkä olen huomioinut jo ennen varsinaisen työn aloittamista. Se vaikutti tutkimuskysymyksien laatimisenkin, ja pyrin mahdollisimman neutraaleihin kysymyksiin, ettei kuulijalle välittyisi mahdollinen oma näkemykseni, tai etten ohjaisi haastateltavia vastaamaan haluamallani tavalla. Myös vastausten ylös kirjaamisessa jouduin käymään eettistä mietintää. Kirjaisinko tulokset ylös juuri niin kuin ne minulle kerrottiin, vai tulisiko niitä neutralisoida, siistiä tai sievistellä. Päätin esittää vastaukset juuri kuten ne minulle esitettiin, koska muuten vaikuttaisin työn luotettavuuteen rikkomalla opinnäytetyön tärkeimpiä eettisiä arvoja. Olen myös pyrkinyt tulkitsemaan eri lähteistä saamiani tietoja mahdollisimman huolellisesti ja tarkoin. Niin tutkimuksen suunnittelun, toteutuksen ja raportoinnin osalta olen käyttänyt niin avoimia ja löydettävissä olevia lähteitä sekä perusteluita, kuin vain mahdollista on. Opinnäytetyön edetessä arvioin säännöllisesti, kuinka tutkimukselle asetetut eettiset arvot ovat työssäni toteutuneet, sekä miten ja missä muodossa voin esittää haastateltavien näkemyksiä niin, ettei heitä helposti tunnistettaisi. Haastateltavan yksilön suojaa arvioidessa punnitaan tutkimukseen osallistumisesta tutkittaville, heidän läheisilleen tai tutkijalle itselleen mahdollisesti koituvia haittoja ja vahinkoja suhteessa tutkimuksella tavoiteltavaan tietoarvoon. Arvioinnin ohjeellisena lähtökohdana ovat edellä kuvatut, ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet Ihmistieteiden eettisessä ennakoarvioinnissa yleisesti huomioitavia seikkoja: Tutkimuksen eettinen ennakoarviointi tehdään ennen aineistonkeruuta. Ennakoarviointilausuntoa ei an-

neta jälkikäteen. Tutkija vastaa aina itse tutkimuksensa eettisistä ja moraalisisista ratkaisuista eikä arviointi koskaan siirrä vastuuta tutkimuksen eettisyydestä eettiselle toimikunnalle. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019.)

Virkakoiratoiminnoista on tehty kansallisella ja kansainvälisellä tasolla vain vähän sellaisia julkisia tutkimuksia, joissa eri viranomaisten koiratoimintoja tarkasteltaisiin pintaa syvemältä. Toki ilman kontaktipintaa voi olla haastavaa löytää sellaista tutkimusaihetta tai ongelmaa, joiden selvittäminen kehittäisi tutkimuskohdetta. Rikosseuraamuslaitoksen huume-koirakoiratoiminta on ollut niin kansallisesti, kuin kansainvälisesti tarkastellen laadukasta. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli toimintojen kehittämisen tueksi selvittää ja luoda tilannekuvaa koiratoiminnan tämän hetkisestä tilanteesta. Mikäli työssäni sortuisin sepittelyyn tai tuloksien vääristelyyn voisi se heikentää koiratoiminnan vaikuttavuutta, jolloin myös luottamus vankilakoirien hyvään toimintakykyyn kärsisi. Maailmalla suomalainen koiratoiminta on ollut pitkään, niin harrastus-, kuin työkäytössä menestyksellistä ja arvostettua. Tähän on vaikuttanut osin laaja harrastajakunta, mutta myös kulttuurilliset taustat. Esimerkiksi suomalaisessa metsästyksessä koirien käyttö on ollut hyvin yleistä. Useilla tahoilla koiran käyttö perustuu sen kykyyn haistaa hyvin pieniä hajumolekyylejä ja samalla seurata niitä aina hajulähteelle saakka. Hajulähteen eli saaliin seuraaminen ja etsintä perustuu edelleen koiran metsästyskäyttäytymiseen, minkä vuoksi vahvalle, metsästysvietteiselle koiralle olisi kysyntää myös työ- ja viranomaiskäytössä.

Opinnäytetyöni ohella Rikosseuraamuslaitoksen koiratoiminnan ohjeistusta on suunniteltu muutettavan, en ole antanut sen siltikään vaikuttaa työhöni kuin käsittelemällä osin samoja koiratoiminnan alueellistamiseen liittyviä keskeisiä teemoja. Olen pyrkinyt valitsemaan opinnäytetyön tietoperustaan juuri sen verran materiaalia, että kykenisin luotettavasti ja kattavasti kuvaamaan koiratoiminnan rakennetta, nykyisiä ja todennäköisesti tulevia haasteita, sekä millaisin toimintamallein muut maat ovat päätyneet ratkaisemaan omaan toimintaansa kohdistuvia haasteita. Työn laadullisen analyysin ja johtopäätökset olen pyrkinyt tekemään yhtä tarkoin ja rehellisesti antamatta minkään ulkopuolisen seikan tai tekijän vaikuttaa niihin. Muiden maiden koiratoimintaan tutustuminen avasi silmiäni. Vaikka olenkin tiennyt Norjan, Ruotsin ja Tanskan koiratoiminnan toimintaympäristön olevan Suomea haasteellisempi, en ollut kuitenkaan varautunut näin huomattavaan eroon. Tilanne on merkittävästi pahempi kuin olin osannut odottaa, mikä vaikutti näkemykseeni. Suomalaisen vankilakoiratoiminnan kehittämiseen tulisi suhtautua vakavasti, koska nykyisen kehityksen jatkuessa, keinot vastata tuleviin haasteisiin tulevat olemaan kovin vähäiset.

8.3 Opinnäytetyön hyödyllisyys ja kehittämis ehdotukset

Työn edetessä esiin nousi erilaisia toimenpide- ja kehitysehdotuksia, joiden huomioiminen toimintaa kehitettäessä nostaisi niin Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen, kuin koko Rikosseu-

raamuslaitoksen koiratoiminnan vaikuttavuutta. Lopussa esittelen vankilakoirien toimintaympäristöön liittyvän vaaraa aiheuttavan tekijän, joka vaatisi opinnäytetyössä esiin nousseiden havaintojen ja kokemusten perusteella välittömiä toimenpiteitä tai jatkotutkimuksia.

Koiratoiminnan kehitys vaikuttaisi tutkimusten perusteella pysähtyneen tietyiltä osilta. Vaikka paikallisesti joissain vankiloissa toiminta on hyvinkin laadukasta, se ei poista rakenteellista perusongelmaa, joka on tämän sekä aikaisempien tutkimusten valossa toiminnan ohjaukseen ja koordinointiin liittyvät toimivaltaongelmat.

Tämän koiratoiminnan kannalta katsotun pääongelman ratkaisemisella olisi mahdollista poistaa pääosa koiratoimintaan nykyisellään vaikuttavista negatiivisista haasteista. Tiivistämällä pelkästään alueellista koirien toiminnan ohjausta voidaan päästä tavoiteltuun päämäärään, eikä silloin ole välttämätöntä luoda erillistä koiraryhmää. (liite 5.) Rikosseuraamuslaitoksen koiratoiminnan uudelleen organisoimisessa tulisi etupainotteisesti huomioida huumausainerikollisuuden voimakkaan kasvun jatkuminen, huumausaineiden käytön yleistyminen, rikollisuuden väkivaltaistuminen, sekä muiden Pohjoismaiden kokemukset näiden vaikutuksista vankiloidensa toimintoihin ja turvallisuuteen.

Opinnäytetyössä esiin nousseet toimenpide ja kehitysehdotukset:

- Koiratoiminnan valtakunnallisen koordinoinnin tukeminen käytännön asiantuntijuudella.
- Vahvistetaan rikosseuraamusalueiden Turvallisuuspäälliköiden roolia alueellisen koiratoiminnan yleisjohtajana.
- Rikosseuraamusalueille nimitetään koiratoiminnasta vastaavat ryhmänjohtajat, joiden tehtävänimikkeiden arvioinnissa huomioidaan rikosseuraamusalueiden erilaiset toimintamahdollisuudet ja toiminnan intensiivisyys. Tällöin toiminnasta vastaava henkilö kykenee yhteistyössä alueen vankiloiden, koiranohjaajien ja turvallisuuspäällikön kanssa rakentamaan juuri sellaisen toimintamallin kuin alueellisesti on tarpeen.
- Koiranohjaajan virka toisi pysyvyyttä ja mahdollistaisi vankilakoirien kustannustehokkaan toiminnan. Koiranohjaajien keskittyessä koiratoimintaan kehittyisi koko Rikosseuraamuslaitoksen tarkastus ja turvallisuustoiminta.
- Vaihtoehtoisesti pelkästään koiranohjaajien virkojen siirtäminen rikosseuraamusalueen aluekeskukseen lopettaisi koiranohjaajien säännöllisen käytön sijaisvartijana, mikä mahdollistaisi koiratoiminnan aktivoitumisen ja alueellisen toiminnan.

- Koiranohjaajien ja koirien säännöllisen jatkokoulutuksen aloittaminen.
- Virallistamalla rikosseuraamusaluekohtainen vankilakoira-toiminta mahdollistetaan koiranohjaajien alueellinen yhteistyö ja liikkuvuus. Alueellistamisessa tulisi mahdollistaa myös toimiminen aluerajojen yli, mikä korostuu Etelä- ja Länsi-Suomen aluerajoilla.
- Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella olisi yllä mainittujen lisäksi mahdollista toteuttaa muista alueista poiketen tiivistä yhteistoimintaa, jossa tarkastustoiminnan lisäksi tuettaisiin koiranohjaajia koiran käyttöön liittyvissä ongelmatilanteissa, sekä aloitettaisiin koiranohjaajien ja koirien järjestelmällinen koulutus ja toiminnan kehittäminen. Muiden Pohjoismaiden tapaan myös muun henkilökunnan kouluttaminen olisi mahdollista kytkeä alueen koiranohjaajille.
- Rikosseuraamuslaitoksessa tulisi laatia menettelytapaohje vaaralliseksi epäiltyjen aineiden käsittelystä, jossa huomioitaisiin kaikki toimenpiteet aineen havaitsemisesta, käsittelystä, mahdollisesta testaamisesta, säilyttämisestä ja eteenpäin luovuttamisesta.

Tarkastustoimintaa tehdessään henkilökunta ei voi koskaan tehdä aineen ulkonäön perusteella oletuksia siitä, millaista ainetta kulloinkin käsittelee. Aine voi olla esimerkiksi leipomiseen tarkoitettua jauhoa tai vaihtoehtoisesti muuntohuumetta. Viranomaistoiminnassa tavaan yhä useammin entistä vahvempia huumeita ja laittomia lääkkeitä. Osa aineista voi aiheuttaa vakavan myrkytysvaaran jo pienestä ihokontaktista tai jos ainetta joutuu ihmisen tai koiran hengitykseen. (Tenhunen 2017.) Vankilahenkilöstön työturvallisuuden parantamiseksi näiden vaarallisten aineiden oikeaoppista käsittelyä tulisivat parantaa järjestämällä koulutuksia kaikille, jotka työssään saattavat joutua käsittelemään erilaisia aineita. Myös henkilökunnan haltuunsa ottamien aineiden säilytys- ja tutkintatilojen turvallisuuteen tulisi kiinnittää huomiota. Tulee myös tietää, mitä Räjähdelaisissa mainitaan vaarallisista kemikaaleista. Kemikaalin haltijan tulee huolehtia, etteivät asiattomat henkilöt saa kemikaalia haltuunsa. Vaarallisen kemikaalin säilytystilassa tulee lisäksi huolehtia asianmukaisesta järjestyksestä ja ilmanvaihdosta sekä siitä, että vahinkotapauksissa kemikaali voidaan kerätä talteen tai tehdä vaarattomaksi. Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta. (Räjähdelaki 2005/390.)

Jatkotutkimusaiheet:

Pohjoismaiden väkivaltatilastoja tarkastellessa Suomen tilastot poikkeavat merkittävästi muiden maiden tilanteesta, Suomen turvallisuustilanteen ollessa poikkeuksellisen hyvän, jonka vuoksi tilanteeseen johtaneisiin syihin perehtyminen vaatisikin syvällisempää tarkastelua.

Lähteet

Painetut

Brüning, J. 1948a. Koiran kasvatus ja opetus. lisätty painos: 1948 Hämeenlinna: Karisto.

Brüning, J. 1948b. Koiran kasvatus ja opetus. lisätty painos: 1948 Hämeenlinna: Karisto.

Erikson, T. 2019. Kehnot pomot ympärilläni 2019. Jyväskylä: Ateena kustannus.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998, 62- 63. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Fält, L., Gustavsson, T., Frank, J., & Åberg, J., 2015. Tracking Dogs Scents and Skills. Sense of Smell. Lindesberg: SWDI Publishing.

Fält, L., Gustavsson, T., Frank, J. & Åberg, J. 2015ba. Tracking Dogs Scents and Skills. Stress, Frustration and Expectations. Lindesberg: SWDI Publishing.

Fält, L., Gustavsson, T., Frank, J. & Åberg, J. 2015b. Tracking Dogs Scents and Skills. Active and Passive Scent Marking. Lindesberg: SWDI Publishing.

Hallamaa, J., Launis, V., Lötjönen, S., Sorvali, I. 2006. Etiikkaa Ihmistieteille. Helsinki: Haka-paino.

Hiila, I., Tukiainen, M. & Hakola, I. 2019. Tiimiäly. Opas muuttuvaan työelämään. Jyväskylä: Tuuma-kustannus.

Lindgren, G. 2008. Johtaminen ja johtajuus. Virallinen ja epävirallinen organisaatio. Suomen Reserviupseeriliitto ry. Espoo: Multiprint.

Lindgren, G. 2008a. Johtaminen ja johtajuus. Johtamistavoitteena ihmisten motivaatiosta huolehtiminen. Suomen Reserviupseeriliitto ry. Espoo: Multiprint.

Lindgren, G. 2008b. Johtaminen ja johtajuus. Työyhteisöviestintä. Suomen Reserviupseeriliitto ry. Espoo: Multiprint.

Lindgren, G. 2008c. Johtaminen ja johtajuus. Viestintä johtamisen keinona. Suomen Reserviupseeriliitto ry. Espoo: Multiprint.

Lindgren, G. 2008d. Johtaminen ja johtajuus. Motivaatio ja johtaminen. Suomen Reserviupseeriliitto ry. Espoo: Multiprint.

Niemistö, R. 2012a-b. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsinki: Gaudeamus.

Suomela, J. 1925. Vankeinhoito nro: 5.

Tapani, J. & Tolvanen, M. 2011. Rikosoikeus. Rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. Helsinki: Talentum.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 108- 111. Helsinki: Tammi.

Vankilakoirat esite. Rikosseuraamuslaitos 2020.

Sähköiset

Aalto, J. 2015. Organisaatiomuutos vai muuttuva organisaatio? Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. Sosiaali- ja terveysjohtamisen laitos. Joensuu. Viitattu 16.1.2020.
http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20151218/urn_nbn_fi_uef-20151218.pdf

Addictions Research Centre. Cheverie, M. & Johnson, S. Use of Drug Detection Dogs in Correctional Facilities. Viitattu 19.2.2020.
<https://www.csc-scc.gc.ca/005/008/092/rr11-02-eng.pdf>

A-klinikkasäätiö. 2011. Päihdelinkki. Viitattu 17.10.2019.
<https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/huumeet-ja-muut-paihdyttavat-aineet/huumeiden-kaytto-suomessa>

Alatalo, I. 2002. Vankiloiden henkilökuntaan kohdistuva väkivalta ja väkivallan uhka. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos. Helsinki. Viitattu 26.10.2019.
https://www.rskk.fi/material/attachments/rskk/kirjastoliitetiedostot/elektroninenaineisto/6liOmvc0F/Alatalo_llppo.pdf

Almgren, K. 2017. Poliisikoira vaatii ohjaajaansa 24/7. Poliisi & Oikeus 2/2017. Viitattu 22.2.2020. https://www.spjl.fi/files/3103/POLIISI_OIKEUS_0217-WWW-HQ.pdf

Centre for Social Justice. 2015a-b. Drugs in prison. Viitattu 27.12.2019.

https://www.centreforsocialjustice.org.uk/core/wp-content/uploads/2016/08/CSJJ3090_Drugs_in_Prison.pdf

Council of Europe. 2006/2. European Prison Rules. Viitattu 20.10.2019.

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d8d25

Duodecim. 2018a-b. Henkisten kuormitustekijöiden tunnistaminen. Viitattu 26.10.2019.

<https://www.koulunterveyskirjasto.fi/aihe/opettajalle-ja-opiskeluhuollolle/tyosuojelun-perusteet/typ00082>

Eduskunta. 2016. Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta. Viitattu 1.3.2020.

https://intermin.fi/documents/1410869/4113506/67644_julkaisu_082016.pdf/1bfa515-e73e-4ca3-8b03-59991a98c0e3/67644_julkaisu_082016.pdf

Eläinsuojelulaki 1996/247. Annettu 4.4.1996. Viitattu 16.11.2019.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960247?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=el%C3%A4insuojelulaki>

EMCDDA. 2012. Prisons and drugs in Europe. The problem and responses. Viitattu 6.11.2019 .

http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/747/TDSI12002ENC_399981.pdf

EMCDDA. 2003. Teemana huumeet. Huumeidenkäyttäjien hoito vankiloissa. Viitattu

4.12.2019. http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/264/Dif07fi_63554.pdf

EuroPris. Service Dogs in Prison. 2017. Viitattu 21.2.2020.

<https://www.europris.org/epis/kms/?detail=208>

EuroPris. Service Dogs in Prison. 2017a. Viitattu 22.2.2020.

<https://www.europris.org/epis/kms/?detail=208>

Halonen, J. 2019. Väestöennuste 2019-2040: Väestökato on voimakkainta pienissä kunnissa.

Kuntaliitto. Viitattu 6.3.2020.

<https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2019/vaestoennuste-2019-2040-vaestokato-voimakkainta-pienissa-kunnissa>

Hartikainen, R. 2015. Johtamista vai ohjausta? Puolustusvoimien moninaiset johtamis- ja ohjausmallit. Maanpuolustuskorkeakoulu. Yleisesikuntaupseerikurssi. Diplomityö. Helsinki. Viitattu 29.3.2020.

https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/119955/HartikainenRJJ_YEK57.pdf?sequence=2&isAllowed=y

HE 6/2020. Koskien vankeuslakia ja tutkintavankeuslakia. 2020. Viitattu 1.3.2020.

<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2020/20200006#idp447355616>

Heiskanen, M. 2005. Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980-2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista. Helsingin yliopisto kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Viitattu 2.3.2020. <https://docplayer.fi/44931313-Oikeuspoliittisen-tutkimuslaitoksen-julkaisuja-216-suomalaiset-vakivallan-uhreina-tuloksia-kansallisista-uhrihaastattelututkimuksista.html>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 30.4.2020.

<https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>

HM Prison and probation Service. 2019. Prison drugs strategy. Viitattu 1.2.2020.

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/792125/prison-drugs-strategy.pdf#page=8&zoom=auto,-46,426

Holopainen, S. 2018. Riihimäen vankilassa istuvat Suomen vaarallisimmat vangit. Ilta-Sanomat. Viitattu 6.3.2020. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005852147.html>

Härkönen, R. 2019. Rikosseuraamuslaitos selvittää toisen varmuusosaston perustamista. Kaleva. Viitattu 21.2.2020. <https://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/rikosseuraamuslaitos-selvittaa-toisen-varmuusosaston-perustamista-lmn-tiedot-vanginvarustajien-pahoinpitely-oltilaustyo/822331/>

Immonen, M. 2016. Moniammatillisen viranomaisyhteistyön hyödyt ja haasteet. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Johtamiskorkeakoulu. Tampere. Viitattu 2.3.2020.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98829/GRADU-1461145740.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Jalander, H. 2014. Vanhakin koira oppii uusia temppuja. Pro gradu -tutkielma. Tampereen Yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Tampere. Viitattu 1.2.2020.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/95529/GRADU1401962045.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Junninen, M. 2008. Suomalaisten vankiloiden turvallisuus. HEUNI, Publication Series No. 58. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 5/2008. Viitattu 5.2.2020.

https://www rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6BzsiW5DC/5_2008_Suomalaisten_vankiloiden_turvallisuus.pdf

Juuti, A. 2019. Rikosseuraamuslaitos selvittää toisen varmuusosaston perustamista. Viitattu 20.11.2019. <https://www.satakunnankansa.fi/a/1decc8d1-673a-42e3-b1b8-7df34dfe3bb7>

Järjestyslaki 2003/612. Annettu 27.6.2003. Viitattu 16.11.2019.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030612?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=J%C3%A4rjestyslaki%20%28>

Kennelliitto. 2020. Virkakoirat. Vankilakoirat. Viitattu 21.2.2020.

(<https://www.kennelliitto.fi/koirat/hyotykoirat/virkakoirat/vankilakoirat>)

Kempe, T. 2008. Yhteistoiminta ja synergia Hervannassa. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Yhdyskuntatieteiden laitos. Tampere. Viitattu 21.2.2020.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/80000/gradu03143.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2018. Päihteet mielenterveys ja vankeus. Viitattu 3.11.2019.

<https://www.krits.fi/2018/03/paihteet-mielenterveys-ja-vankeus/>

Kriminalomsorgen. 2019. statistik og noekkeltall. 2018 årsrapport. Viitattu 2.12.2019.

<https://www.kriminalomsorgen.no/statistikk-og-noekkeltall.237902.no.html>

Kriminalomsorgen. 2016. hundetjeneste. Viitattu 2.2.2020.

<https://kriminalomsorgens-hundetjeneste.webs.com/organisering.htm>

Kriminalforsorgen. 2020. statistik. Viitattu 2.11.2019.

<https://www.kriminalforsorgen.dk/wp-content/uploads/2020/02/kriminalforsorgens-statistik-2018-version-2.pdf>

Kriminalforsorgen. 2017. tre hundefoerere og deres firbenede partnere. Viitattu 2.2.2020.

<https://www.kriminalforsorgen.dk/om-os/nyt-og-presse/nyheder/tre-hundefoerere-og-deres-firbenede-partnere-kom-igennem-naaleoejet/>

Kriminalvården. 2019. Globalassets. Publikationer. Viitattu 2.12.2019.

<https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/kartlaggningar-och-utvarderingar/kos-2018.pdf>

Krits. 2018. Huumausaineet vankilassa. Viitattu. 29.4.2020.

<https://www.krits.fi/2018/03/huumausaineet-vankilassa/>

Kuitunen, M. 2018. Johtaminen on esteiden poistamista. Palta. Viitattu 29.3.2020.

<https://www.palta.fi/tulevaisuuden-johtajuus/uusi-johtaminen-on-esteiden-poistamista/>

Kujala, A. 2020. Tilanne on historiallisen vakava. Yle Areena. Viitattu 3.3.2020.

https://yle.fi/uutiset/3-11233049?utm_source=facebook-share&fbclid=IwAR0JgLm1__BwzhJhT_Q0NBIXie-1YJo4m7zduda-o5uEgl9xjg0V7KrPubA

Lamminen, S. 2019. Haaste. Huume- ja päihdehoito Suomen vankiloissa. Viitattu 1.2.2020.

<https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste42019/huume-japaihdehoitosuomenvankiloissa.html>

Manninen, V., Ahonen, A. 2018. Rikosseuraamuslaitoksen virkakoiratoiminta osana vankilaturvallisuutta. AMK- Opinnäytetyö. Laurea. Tikkurila. Rikosseuraamusalan sosionomi. Viitattu 12.1.2020.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/159132/Opinnaytetyo%20Ahonen%20ja%20Manninen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Maunuksela, M. 2015. Poliisikoiralaitoksen johtaja: Teknologia ei korvaa koiraa. Viitattu 10.2.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-8024581>

Metsästyslaki 993/615. Annettu 28.6.1993. Viitattu 16.11.2019.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19930615?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Mets%C3%A4styslaki%20>

Opetushallitus.2011. Vankilaopetus suomessa. Viitattu 26.2.2020.

<https://docplayer.fi/4956625-Vankilaopetus-suomessa-2011.html>

Pasanen, J. 2017a-c. Motivaatio, palkkaus ja stressi. Sporttirakin nettiluento. Viitattu

26.10.2019. <https://sporttirakki.fi/2017/12/27/koiran-motivaatio-palkkaus-stressi/>

Pulli, K. 2017. Kivuton koulutus -kampanja. Viitattu.30.4.2020

<https://kivutonkoulutus.webnode.fi/>

Reunanen, E. 2017. Motivaation ja tekniikan tasapainoa: hajutyökoiran ilmaisu. Sporttirakki. Viitattu 22.2.2020. <https://sporttirakki.fi/2017/08/22/motivaation-ja-tekniikan-tasapainoa-hajutyokoiran-ilmaisu/>

Rikoslaki 400/2002. Annettu 24.5.2002. Viitattu 16.11.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2002/20020400>

Riksdagen. 2018. Hot mot kriminalvårdens personal. Viitattu 2.12.2019.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/kriminalvardsfragor_H601JuU13/html#_Toc5951860

Rikosseuraamuslaitos. 2020. Arvot. Viitattu 1.1.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2020a. Aluekeskukset. Rikosseuraamusalueet. Viitattu 28.3.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/aluekeskukset.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2012. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita. Rikosseuraamuslaitoksen päihdetyön linjaukset vuosille 2012 - 2016. Viitattu 19.10.2019.
https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6Cr2xRZTS/Paihdelinjaukset_2012-2016_RINKIIN.pdf

Rikosseuraamuslaitos 2015. Rikosseuraamuslaitoksen toiminta- ja taloussuunnitelma. Viitattu 30.4.2020.
https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/risenasiakirjoja/netra-asiakirjat/jWlkNswGd/TTS_2015_2018.pdf

Rikosseuraamuslaitos. 2017. Toimipaikat. Viitattu 18.10.2019.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot.html>

Rikosseuraamuslaitos 2017b. Nuuskintaa kilpailumielellä. Pohjoismaiset vankilakoirat ottavat mittaa toisistaan. Viitattu 30.4.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/Tiedotteetjauutiset2017/08/nuuskintaakilpailumielella-pohjoismaisetvankilakoiratottavatmittaatoisistaan.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2019a. Organisaatio. Viitattu 13.11.2019.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/organisaatio.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2019b. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2019. Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2019. Viitattu 7.11.2019.

<https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-monisteetjaraportit/750h2O4RL/Rikosseuraamusasiakkaat2019.pdf>

Rikosseuraamuslaitos. 2019c. Päihdevalvonta. Viitattu 4.11.2019.

<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/jarjestysjaturvallisuus/paihdevalvonta.htm>

Rikosseuraamuslaitos. 2019d. Päihdevalvonta. Viitattu 20.3.2020.

<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/jarjestysjaturvallisuus/paihdevalvonta.html>

Rikosseuraamuslaitos 2020b. Rikosseuraamuslaitoksessa turvallisuus lähtee vuorovaikutuksesta. Vuorovaikutuksella lisätään turvallisuutta Viitattu 4.3.2020.

<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/2020/03/rikosseuraamuslaitoksessaturvallisuuslahteevuorovaikutuksesta.html>

Rinne, J. 2020. Huumeita, aseita, ryöstöjä, jengiytymistä - Poliisit: Ruotsin kehitys on rantautunut Suomeen. Iltalehti. Viitattu 9.3.2020.

<https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/c8e00504-84c7-452a-8ac8-0f9f525fb8ac>

Rooney, N., Bradshaw, J., Almey, H. 2004. Attributes of Specialist Search Dogs. Anthrozoology Institute. University of Bristol. Department of Clinical Veterinary Science. Viitattu 27.12.2019.

https://www.astm.org/DIGITAL_LIBRARY/JOURNALS/FORENSIC/PAGES/JFS2003048.htm

Räjähdelaki 390/2005. Annettu 3.6.2005. Viitattu 5.3.2020.

<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/20050390#L3>

Saaranen-Kauppinen, A.& Puusniekka, A.2006. KvaliMOTV -menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 10.2.2020. TUT

https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_1.html

Saaranen-Kauppinen, A.& Puusniekka, A.2006a. KvaliMOTV -menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 10.11.2019.

<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6.html>

Saaranen-Kauppinen, A.& Puusniekka, A.2006b. KvaliMOTV -menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 10.2.2020.

https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Saaranen-Kauppinen, A.& Puusniekka, A.2006c. KvaliMOTV -menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 10.2.2020.

https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV -menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 30.4.2020.
<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/viittausohje.html>

Salo, P. Kirjallinen kysymys 163/2003a-b vp. Eduskunta. 2003. Viitattu 5.3.2020.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=kk+163/2003>

Simo, M. Näin idylliseen maisemaan nousee Suomen suurin ja modernein vankila. 2019. Viitattu 5.3.2020. <https://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/773106-nain-idylliseen-maisemaan-nousee-suomen-suurin-ja-modernein-vankila-lahes-130>

Suomen Ammattikoirankouluttajat - Professional K9 Trainers Finland ry (Sakko ry). Viitattu 25.3.2020. <https://suomenammattikoirankouluttajat.yhdistysavain.fi/#token-173476>

Suomenlinna. 2020. Linnoituksen kävijät. Viitattu 5.3.2020.
<https://www.suomenlinna.fi/maailmanperinto/kestava-matkailu/linnoituksen-kavijat/>

Tenhunen, A. 2017. Huumeepoliisit ottavat käyttöön hengityssuojaimet. Savon-sanomat. Viitattu 25.2.2020. <https://www.savonsanomat.fi/kotimaa/Huumeepoliisit-ottavat-k%C3%A4ytt%C3%B6nC3%B6nC3%B6n-hengityssuojaimet-vahvat-huumeet-vaaraksiet%C3%B6ill%C3%A4/1016688?pwbi=50d6590d646b6e2ee560ba7d34404a61>

THL. 2019. Päihdetilastollinen vuosikirja 2018. Viitattu 22.12.2019.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137332/SVT_P%C3%A4ihdetilastollisen%20vuosikirja%202018%20%2822.1.2019%29%20web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

THL. 2018. Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet 2018. Viitattu 5.11.2019.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137660/Suomalaisten_huumeiden_k%C3%A4ytt%C3%B6_ja_huumeasenteet_2018_tilastoraportti.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Tutkintavankeuslaki 2005/768 Annettu 23.9.2005. Viitattu 1.1.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050768#O5L11>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Julkaisuja. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Viitattu 30.4.2020.
<https://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarviointi-ihmistieteissa>

Työsuojelu. 2015. Työsuojelu työpaikalla. Vaarojen arviointi. Riskien hallinta. Viitattu 30.4.2020. <https://www.tyosuojelu.fi/tyosuojelu-tyopaikalla/vaarojen-arviointi/riskien-hallinta>

Työsuojelu. 2015a. Työsuojelu työpaikalla. Vaarojen arviointi. Riskien hallinta. Viitattu 2.5.2020. <https://www.tyosuojelu.fi/tyosuojelu-tyopaikalla/vaarojen-arviointi/riskien-hallinta>

Työturvallisuuslaki 738/2002 Annettu 23.8.2002. Viitattu 28.3.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738#L5P27>

Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2016a-b. Tuloksellisuustarkastuskertomus. Uusintarikollisuuden vähentäminen rangaistusaikana ja sen jälkeen. Lönnberg print & promo. Helsinki 2016. Viitattu 3.3.2020.
<https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/06/15081354/uusintarikollisuuden-vahentaminen-rangaistusaikana-ja-sen-jalkeen-18-2016.pdf>

Valtiontalouden tarkastusviraston selvitykset. Viranomaisyhteistyö erityisesti sisäministeriön hallinnonalalla. Helsinki: Grano Oy. Viitattu 23.3.2020.
<https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/10/20115503/VTV-Selvitys-3-2018-Viranomaisyhteistyö-erityisesti-sisäministeriön-hallinnonalalla.pdf>

Valtiosopimus 60/1989. Annettu: 29.09.1989. Viitattu 1.3.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1989/19890060>

Vankeuslaki 2005/767. Annettu 23.9.2005. Viitattu 26.10.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

Vastuullinen opinnäytetyö. 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset Arene. Näreaho, S. Kettunen, J. Kärki, A. Päällysaho, S. Viitattu 30.4.2020.
<http://www.arene.fi/wpcontent/uploads/Raportit/2020/Arenen%20ONT%20eettiset%20ohjeet%20esitysmateriaali%202020.pdf?t=1578486373>

Verkkouutiset. 2018. Esa Vesterbacka. Vankiloissa henkilökuntaan kohdistuva väkivalta harvinaista. Viitattu 3.12.2019.
<https://www.verkkouutiset.fi/rise-vankiloissa-henkilokuntaan-kohdistuva-vakivalta-harvinaista/>

YK. 2017a-b. Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt. Helsinki. Erweko Oy. Viitattu 1.1.2020 https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/MZQ5slnl7/Vankeinhoidon_va776himma776issa776a776nno776t_low.pdf

Wahlman, J. 2018. johtaminen on viestintää viestintä johtamista. Viitattu 15.1.2020 <https://janiwahlman.com/2018/10/04/johtaminen-on-viestintaa-viestinta-johtamista/>

WPB. 2019. World Prison Brief data. Europe. Viitattu 15.11.2019.

<https://www.prisonstudies.org/map/europe>

Julkaisemattomat

Asiantuntijahaastattelut A- C. 2019.

Projektiraportti. 2019a-b. Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen koiratoiminnan kehittäminen.

Kriminalvårdens. 2011. Riktlinjer för arbete med narkotikasökhund.

Kuviot

Kuvio 1: Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiorakenne (Rikosseuraamuslaitos 2019a)	9
Kuvio 2: Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan kulmakivet (Rikosseuraamuslaitos 2020a)	10
Kuvio 3: Haastatteluteemat.....	32
Kuvio 4: Esimerkki sisällön analyysistä	36
Kuvio 5: Haastateltujen koiranohjaajien alueellinen lukumäärä	39
Kuvio 6: Kuinka kauan työskennellyt rikosseuraamusalalla	40
Kuvio 7: Miten pitkään toiminut koiranohjaajana.....	40
Kuvio 8: Koiratoimintaan käytetty kokonaistyöaika prosentteina.....	41
Kuvio 9: Näkemykset koiratoiminnan asemasta vankiloissa	44
Kuvio 10: Näkemykset koiratoiminnan johtamisesta	46
Kuvio 11: Näkemykset alueellisesta toiminnasta.....	48
Kuvio 12: Näkemykset vankilakoirien koulutuksesta.....	50

Taulukot

Taulukko 2: Pohjoismaiden väkivaltatilastot (Kriminalomsorgen 2019; Kriminalvården 2019; Verkkouutiset 2019; Kriminalforsorgen 2019).....	25
Taulukko 3: Koirien suhteellisia määriä (WPB.2019)	27
Taulukko 4: Esimerkki haastatteluiden analysoinnista	35

Liitteet

Liite 1: Teemahaastattelun saatekirje	76
Liite 2: Teemahaastattelun runko	77
Liite 3. Kyselylomake Norjan, Ruotsin ja Tanskan koiratoiminnan asiantuntijoille	78
Liite 4. Haastatteluanalyysi	79
Liite 5. Kehittämisehdotus kuviona	80

Liite 1: Teemahaastattelun saatekirje

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää koiranohjaajien näkemyksiä koiratoiminnan alueellisesta kehittämisestä, johon kytkeytyy niin käytännön toiminnan, kuin jatkokoulutuksen kehittäminenkin.

Tavoitteenani on tuottaa informaatiota päätöksenteon tueksi suunnitellessa alueellista koiratoimintaa. Opinnäytetyöni aiheena on Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen koiratoiminnan kehittäminen, mutta materiaali on tarvittaessa laajennettavissa yli rikosseuraamusalueiden rajojen tai käytettävissä myös muiden alueiden tarpeisiin. Toisena tavoitteenani on selvittää, olisiko muissa Pohjoismaissa sellaisia kokemuksia koiratoimintojensa organisoimisesta, joita Suomen vankilakoiratoiminnassa kannattaisi huomioida.

Toteutan työn teemahaastattelun avulla ja tulen nauhoittamaan haastattelut välttääkseni väärin ymmärryksiä tai vääriä tulkintoja. Haastateltavien tietoja tai nauhoitetta ei käytetä muuhun tarkoitukseen, kuin opinnäytetyöni tekoon. Haastateltavien tiedot anonymisoidaan koko tutkimusprosessin ajan, eivätkä vastaajat ole tunnistettavissa lopullisessa opinnäytetyösänikään.

Haastattelusta saamani materiaalin pidän omassa hallussani ja hävitän sen asiallisesti opinnäytetyöni valmistuttua. Haastatteluun osallistuvien on mahdollista perua osallistumisensa halutessaan missä vaiheessa tahansa.

Liite 2: Teemahaastattelun runko

Haastateltavan taustatiedot

Koiratoiminnan osuus työajastasi
Montako virkakoiraa
Rikosseuraamusalue

Miten pitkään työskennellyt alalla
Miten pitkään työskennellyt koiraohjaajana
Sukuupuoli

Millaista koiratoiminta on laitoksessasi (nykyisyys)

- Miten koiratoiminta näkyy laitoksen päivittäistoiminnassa?
- Onko laitoksen koiratoiminnalle luotu toimintastrategia?
- Onko laitoksen koiratoiminta etukäteen suunniteltua?
- Onko laitoksessanne tarpeisiin nähden riittävästi koiria?
- Millaisena näet laitoksesi tähänastisen roolin koiratoiminnan kehittämisessä?
- Miten kehittäisit koiratoimintaa?
- Miten nykyisillä resursseilla saisi lisättyä koirien näkyvyyttä laitoksessanne?
- Miten koiratoiminta on järjestetty lomakausina?
- Miten usein laitoksessasi olisi tarvetta useammalle koiralle?
- Tulisiko koirien näkyvyyttä päivittäistoiminnassa lisätä?
 - o Jos tulisi, niin miten?
 - o Jos ei, niin miksei?

Miten koiratoimintaa nykyisin johdetaan (johtaminen)

- Millaista vankilakoirien operatiivinen johtaminen on?
- Millaisena sitä pidät?
- Millaisena näet koiratoiminnan toiminnan ohjauksen?
(uudet määräykset, toimintaohjeet)
- Miten koiratoimintaan kohdistuneiden kanteluiden hoito pitäisi mielestäsi järjestää?
- Millaisena näet keskushallinnon tähänastisen roolin koiratoiminnan kehittämisessä?

Näkemykset alueellisesta toiminnasta (tulevaisuus)

- Miten alueellinen koiratoiminta tulisi järjestää?
- Tulisiko alueellisen koiratoiminnan olla johdettua?
 - o Jos tulisi, niin miten?
 - o Jos ei, miksi?
- Parantaako alueellinen yhteistoiminta koirien tehokasta käyttöä?
- Tulisiko koirien saatavuuden olla turvattua myös lomakausina?
- Millaisena näet aluekeskuksen tähänastisen roolin koiratoiminnan kehittämisessä?

Mitä mieltä olet koirien jatkokoulutuksesta (koulutus)

- Kuinka vapaasti voit vaikuttaa koiran koulutustapoihin?
- Tarvitsisitko enemmän tukea koiran koulutuksessa?
- Millä osa-alueilla?
- Millaista tukea koiranohjaajat saavat ongelmatilanteissa?
- Pohjoismaissa ryhmänjohtajat osallistuvat koirien koulutukseen ja testaamiseen.
 - o Mitä mieltä olet sellaisesta käytännöstä?
- Millaista kehitettävää näet alueen koiranohjaajien jatkokoulutuksessa näet ja miten se tulisi organisoida?
- Tulisiko suunnitelmallisesti etenevää koulutusta järjestää alueellisesti?

Liite 3. Kyselylomake Norjan, Ruotsin ja Tanskan koiratoiminnan asiantuntijoille

How many dogs do you have?

Who buys and owns your dogs?

How are they placed?

How often do you have co-operations between the different prisons?

What kind advantages do you see that kind of work?

What kind of disadvantages are there?

How many dogs do you have in the group?

Who decides / organizes which prison you must go to?

Do you have team leaders?

What is the team leader's rank?

What kind job description they have?

What kind of benefits do you see in dog handlers working as a group compared to working alone ?

Liite 4. Haastatteluanalyysi

Vastaajan taustatiedot	Kysymys	Alkuperäisilmaisu	Pelkistys	Alaluokka	Pääluokka= TULOKSET, jotka vastaavat tutkimustehtävään
Esimerkki	Miten nykyisillä resursseilla saisi lisättyä koirien määrää laitoksessanne ?	Koirien saatavuus pitäisi turvata määrää lisäämällä. Näkyvyyttäkin tarvitaan lisää. Ryhmätoiminta toi sitä	Nykyinen koira-määrä on tarpeisiin nähden liian pieni, mutta ryhmätoiminta paransi tilannetta	Ryhmätoiminta parantaa koira-resursseja	Toimintamalli kompensoi alhaista määrää. VASTAUS Ryhmätoiminnasta ratkaisu
H1	Miten koiratoiminta näkyy laitoksen päivittäistoiminnassa?	"Koira on töissä aina ja näkyvyys on hyvää. Vaikkei meillä ole suoranaista strategiaa, on toiminta silti suunnitelmallista.			
H1	Millaisena näet Rikosseuraamuslaitoksen koiratoiminnan johtamisen?	"Kanteluiden myötä ohjataan koiratoimintaa. Toimintaa ei oikeasti kehitetä, aina tulee vain heikennyksiä. Koiranohjaajat pitäisi irrottaa laitoksista.			
H1	Millainen on näkemyksesi alueellisesta toiminnasta?	Alueellista ryhmätoimintaa tulisi järjestää jonkun johdolla, koska ei muuten tule onnistumaan.			

Liite 5. Kehittämisehdotus kuviona

VOIMASSA OLEVA VANKILAKOIRIEN
TOIMINTAMALLI

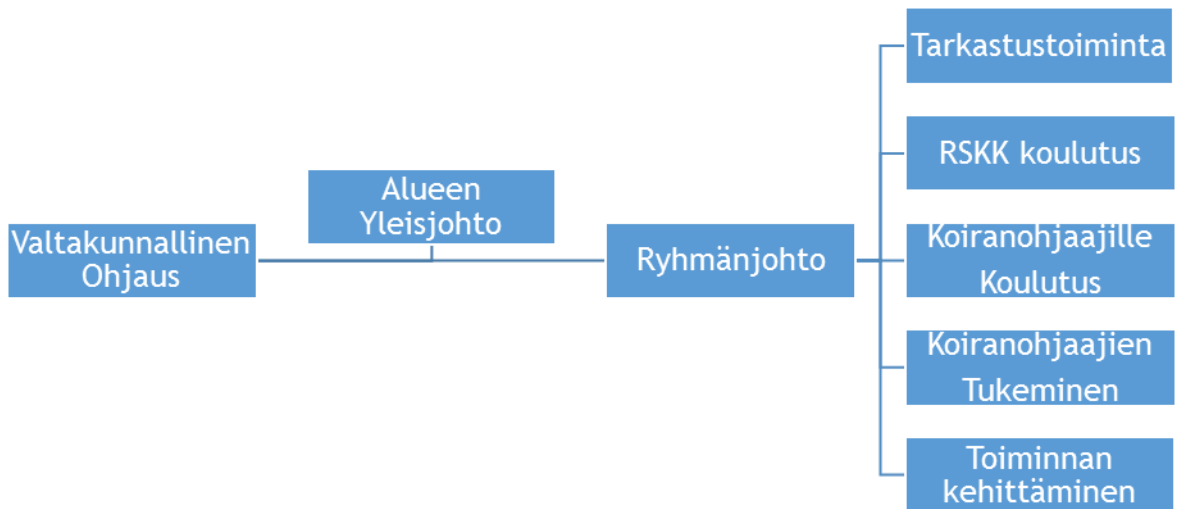
Voimassa oleva vankilakoirien toimintamalli:

Koiranohjaajien kokevat toiminnanohjauksen ja koordinoinnin kaukaiseksi.

Koiranohjaajilta puuttuu tuki ja jatkokoulutusmahdollisuudet.

Harjoittelu suunnitelmatonta.

Toiminnan kehittäminen koettu ongelliseksi.

Ehdotus uudeksi vankilakoirien toimintamalliksi:

1. Valtakunnallista ohjausta tuetaan käytännön asiantuntijuudella
2. Turvallisuuspäälliköstä Rikosseuraamusalueen koiratoiminnan Yleisjohtaja
3. Yleisjohtajan alaisuudessa toimiva ryhmänjohtaja, jonka tehtävänä
 - 3,1 Alueellinen tarkastustoiminnan koordinointi
 - 3,2 Koiranohjaajien jatkokoulutuksen / harjoitusten koordinointi
 - 3,3 Koulutuskeskuksessa tarkastus / koiratoiminnan koulutus
 - 3,4 Koiranohjaajien toiminnan tukeminen
 - 3,5 Alueellisen koiratoiminnan kehittäminen

Uudessa toimintamallissa selkiytetään koiratoiminnan ohjausta, tehdään toiminnasta joustavaa ja nimetään alueelliset vastaavat, joiden tehtäväkuvana ohjata ja tukea koko rikosseuraamusalueen koira ja tarkastustoimintaa.